

การศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม
ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ปริญญานิพนธ์
ของ
รัชดาภรณ์ อินทะนิน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว
มีนาคม 2544
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม
ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

บทคัดย่อ
ของ
รัชดาภรณ์ อินทะนิน

26 เม.ย. 2544

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

มีนาคม 2544

12/2000

12/2000

รัชดาภรณ์ อินทะนิน. (2544). การศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม
 ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม.
 (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร ฉัตรศุภกุล ,
 รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของ
 นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดหนองจอก
 (ศรีสรรค์พานิช) อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 8 คน เป็นนักเรียนชาย จำนวน 3 คน และ
 นักเรียนหญิง 5 คน มีอายุระหว่าง 5 – 6 ปี และได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรที่มีคะแนน
 พฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาพฤติกรรม
 ทางสังคม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม จำนวน 18 ครั้ง ๆ ละ 40 นาที โดยใช้เวลาทั้งสิ้น 6 สัปดาห์
 สัปดาห์ละ 3 วัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โปรแกรมการเข้าร่วมจัดกิจกรรมกลุ่มและแบบสังเกต
 พฤติกรรมทางสังคม และสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ The Wilcoxon Matched - Pairs Signed -
 Ranks Test

ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลง
 พฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในลักษณะที่ไม่คงที่ โดยระยะเวลา
 สัปดาห์ที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน และระยะเวลาสัปดาห์ที่ 3 – 6
 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นชัดเจน

A STUDY OF TREND AND RATES OF SOCIAL BEHAVIOR
CHANGES OF SECOND YEAR KINDERGARTEN STUDENTS
PARTICIPATED IN GROUP ACTIVITIES

AN ABSTRACT
BY
RATCHADAPORN INTHANIN

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University

March 2001

Ratchadaporn Inthanin. (2001). *A Study of Trend and Rates of Social Behavior Changes of Second Year Kindergarten Students Participated in Group Activities*. Master Thesis, M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Dr.Khompert Chatsupakul, Assoc. Nipa Sripairot.

The purpose of this research was to study the trend and rates of social behavior changes of second year Kindergarten students participated in group activities at different treatment phases.

The subjects were eight second year Kindergarten students of Watnongchok (Srisanpanich) school in Thayang district, Changwat Petchaburi in the academic year 2000. They were 3 boys and 5 girls, ranging in age from 5 – to 6 – years old., and randomly selected from second year Kindergarten students whose social behaviors were lower than twenty fifth percentile. They were then participated in the social behavior group activities program. The program consisted of 18 forty – minute sessions each presented triple a week over a 6 – week period by the researcher. The research instruments were social behavior group activities program and social behavior observational form. The data were analyzed by the Wilcoxon's Matched – Pairs Signed – Ranks Test.

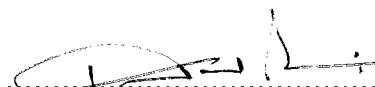
The results of the study were as follows : The social behavior of the students participated in the group activities program significantly increased at .05 level. The trend and rate of the students' social behavior during the treatment phase, the first and the second week, minimal increased during the third through sixth week of the treatment phase.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม
ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

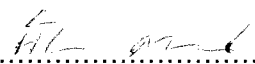
ของ
นางสาวรัชดาภรณ์ อินทะนิน

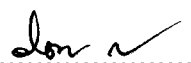
ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จัตรศุกุล)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มณีศรีขำ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร จัตรศุภกุล ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาช่วยเหลือให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้กำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์พรหมธิดา แสนคำเครือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มณีศรีขำ และอาจารย์ ดร. นันทา สุรักษา ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้กำลังใจ และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มณีศรีขำ ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการในการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ที่ได้กรุณาช่วยเหลือ ตรวจสอบแก้ไข บทคัดย่อทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ให้เกิดความสมบูรณ์ ถูกต้อง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาทุกท่าน ที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้และความเมตตาแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสรรค์พานิช) อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี อาจารย์อรุณ บุญเปี่ยม ที่กรุณาเป็นผู้ช่วยผู้วิจัย รวมทั้งคณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ และขอบคุณนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ เอกจิตวิทยาการแนะแนวทุกคนที่ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณอีกหลายท่านที่มีได้กล่าวนามไว้ในที่นี้ ซึ่งมีส่วนช่วยในการทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งการให้คำแนะนำ และให้กำลังใจเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาเป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณาให้การอบรมเลี้ยงดู ให้ความหวังใจ และเป็นกำลังใจเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้การสนับสนุนในเรื่องการศึกษาของผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณบุคคลในครอบครัว บุคคลใกล้ชิด และอีกหลายท่านที่ให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจต่อผู้วิจัยด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดา ผู้ให้ชีวิต กำลังและสติปัญญา บูชาครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้การศึกษอบรม และช่วยเหลือจนผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษา

รัชดาภรณ์ อินทะนิน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	3
ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม.....	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม.....	7
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม.....	17
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม.....	19
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม.....	33
3 วิธีดำเนินการ.....	35
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	35
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	35
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5	
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	54
สังเขปความมุ่งหมาย ความสำคัญ สมมติฐาน และวิธีดำเนินการทดลอง.....	54
สรุปผลการวิจัย.....	56
อภิปรายผล.....	56
ข้อเสนอแนะ.....	59
บรรณานุกรม.....	61
ภาคผนวก.....	68
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	107

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แบบแผนการทดลอง.....	38
2 วัน เวลา ที่ทำการทดลอง และสังเกต.....	39
3 คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมทางสังคม ก่อนและหลังการเข้าร่วม กิจกรรมกลุ่ม.....	43
4 คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนก่อนและภายหลังการเข้าร่วม กิจกรรมกลุ่ม เป็นรายบุคคล.....	44
5 อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน.....	49
6 อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน เป็นรายบุคคล.....	50
7 สถิติพื้นฐานและผลการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางสังคมโดยรวม.....	51
8 สถิติพื้นฐานและผลการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	52
9 สถิติพื้นฐานและผลการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม.....	53

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน.....	45
2 เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนแยกตามรายด้าน...	46
3 เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนแยกตามรายด้าน เป็นรายบุคคล.....	47

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัญหาด้านพฤติกรรมสังคม เป็นปัญหาหนึ่งที่พบในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และความเจริญทางด้านวัตถุเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้รูปแบบการดำรงชีวิตในปัจจุบันมุ่งเน้นด้านการแข่งขันกันมาก จึงขาดความมีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนมากกว่าที่จะให้แก่ส่วนรวม และการขาดความรู้ในการปฏิบัติตนในสังคม (วิไล องค์กรนันต์คุณ. 2536 : 4 - 5)

ในการพัฒนาทางสังคมต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก ดังที่ ประกายรัตน์ ภัทรธิดา (2532 : 10) กล่าวว่า เด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมที่ผู้ใหญ่ควรให้ความสำคัญ เพราะเด็กในปัจจุบันจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีส่วนในการดำรงอยู่ของสังคม สังคมจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากร จึงควรเริ่มสร้างตั้งแต่ในวัยเด็ก เพราะเป็นช่วงที่เป็นพื้นฐานของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปฐมวัย คือ ระหว่างอายุ 3 - 6 ขวบนี้ เป็นช่วงที่เด็กเกิดการเรียนรู้มากที่สุด และ ภรณ์ คุรุรัตน์ (2540 : 44) ได้กล่าวอีกว่า การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และการปลูกฝังจิตสำนึกเป็นกระบวนการที่มีรากฐานเริ่มแรกมาจากการที่บุคคลได้รับการอบรมเลี้ยงดูและขัดเกลาในระยะปฐมวัยเกือบทั้งสิ้น เนื่องจากในช่วงแรกของชีวิตนับตั้งแต่ ปฏิสนธิ ถึง 6 ปี เด็กจะมีอัตราพัฒนาอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 239) กล่าวถึงเด็กอายุ 2 - 6 ปี ว่า ทักษะคิดและพฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏในช่วงวัยนี้ คือการต่อต้าน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันชิงดี การร่วมมือ การเป็นผู้นำ การเป็นผู้ตาม การมีใจกว้างขวาง การเป็นที่ยอมรับของสังคม การเห็นอกเห็นใจ และบุคล (Bloom. 1964 : 215) ยังกล่าวว่า ความสำคัญในการให้ประสบการณ์ทางสังคมกับเด็กในช่วงปฐมวัยมักจะไม่เป็นที่ยอมรับจากเพื่อนและยังนำไปสู่ปัญหาการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งการพัฒนาทางสังคมของเด็กปฐมวัยควรมุ่งให้เด็กรู้จักและคำนึงถึงผู้อื่น (considerate) โดยสอดคล้องกับวอลซ์ (จันทร์เพ็ญ สุภาพล. 2535 : 1 ; อ้างอิงจาก Walsh. 1980 : 5 - 6. *Introducing the Young Children to the Social World*) ว่า การที่เด็กได้คำนึงและคิดถึง ผู้อื่นได้นั้นมิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เกิดจากการเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์กับบุคคลรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัว ในโรงเรียนหรือเพื่อนบ้านก็ตาม เด็กเรียนรู้ว่าผู้อื่นก็มีอารมณ์ และความรู้สึก ตลอดจนรู้ว่าการกระทำของตนมีผลต่อผู้อื่น และยืนยันย้ำว่าพฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นเป็นพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อเด็กเป็นอย่างมาก

จากความรู้สึกผูกพันภายในครอบครัว ที่ต้องการพึ่งพาผู้อื่นไปสู่การพึ่งพาตนเอง และการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น มีความสนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัวมากขึ้น และเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่การแสดงพฤติกรรมทางสังคมในระยะแรก อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เพราะเด็กวัยนี้จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันหรือผู้อื่นมากขึ้น อีกทั้งได้รับการปลูกฝังลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคม เด็กย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และเรียนรู้บทบาทของตนเองในสังคมได้ดียิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 21) ดังนั้น เด็กจึงควรได้รับการส่งเสริมให้รู้จัก

ประเพณีปฏิบัติตนให้เข้ากับคนอื่น ๆ ในสังคมเพื่อจะได้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์. 2529 : 231)

การจัดกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นการสร้างโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในบรรยากาศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Button. 1974 : 1 - 2) การที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มจะให้ผลส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ เด็กจะตระหนักถึงความรู้สึกลงของตนเองและมีทัศนคติที่ดีต่อส่วนรวม มีความรู้สึกพึงพาซึ่งกันและกัน เชื่อในความสามารถของบุคคล มีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่มและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม (Roger. 1970 : 121 - 122) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของเพียเจท์ (Piaget) ที่ว่าการที่เด็กได้เล่น หรือทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีโอกาสเรียนรู้จากความขัดแย้งและได้เถียงกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็ก สามารถเรียนรู้และเข้าใจผู้อื่นดีขึ้น (Piaget and Inhelder. 1969 : 38 - 39) และขณะที่ฝึกทำงานกลุ่มเด็กจะได้เรียนรู้ว่า คนเรานี้ต่างกันทั้งในด้านการคิดเห็น ความรู้สึกทางอารมณ์จิตใจ บุคลิกภาพ ความสามารถและความสนใจ ดังนั้น คนเราย่อมมีความขัดแย้งกันเสมอ เด็กจึงต้องเรียนรู้การประนีประนอม แก้ไขการขัดแย้งจนทำให้ผลงานของกลุ่มสำเร็จ ได้เรียนรู้การเข้าใจผู้อื่น ยอมรับผู้อื่น เกิดการปรับตัวเข้าหากัน ฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นความสำคัญของผู้อื่น ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นจากการพำร่าสอนของครู แต่เกิดจากการให้โอกาสเด็ก ๆ ได้เรียนรู้จากการฝึกการทำงานกลุ่ม (สุขุมาล เกษมสุข. 2535 : 47)

กิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กสามารถทำร่วมกันเป็นกลุ่มและมีประโยชน์ต่อพฤติกรรมทางสังคม เช่น การเล่นเกม กิจกรรมศิลปะ เป็นต้น เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยผ่านการเล่น นอกจากจะทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานแล้ว ยังทำให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก รวมทั้งเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2532 : 283 , 298) การเล่นช่วยให้เด็กได้พัฒนาความสัมพันธ์กับสังคมและทักษะของการอยู่ร่วมกันในสังคม เรียนรู้การใช้วัสดุการเล่น รู้จักการเป็นผู้นำ ผู้ตาม เข้าใจบทบาทของบุคคล (ภรณ์ คุรุรัตน์. 2523 : 122) และฉวีวรรณ กิณาวงค์ (2533 : 113) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเล่นที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมว่า การเล่นช่วยให้เด็กมีความเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน รู้จักร่วมมือ เป็นการสร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อน

เกม เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการฝึกทักษะและช่วยให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน การเล่นเกมเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมกระบวนการในการทำงานและอยู่ร่วมกับเพื่อนในสังคม (เขาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 46) และลัดดา นิลมะณี (2531 : 179) กล่าวว่าเกมเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยปลูกฝังนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก ให้รู้จักสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และฝึกการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด

นอกจากนี้ศิลปะ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ ปีเตอร์สัน (Peterson. 1958 : 10) กล่าวว่าเด็กทุกคนต้องการที่จะแสดงออกทางด้านความคิดและความรู้สึกต่าง ๆ ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กต้องการโอกาสที่จะได้แสดงออก อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก และความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมาได้ ซึ่งโลเวนเฟล และบริทเทน (Lowenfeld and Brittain. 1970 : 29) กล่าวว่า ผลสะท้อนจากการทำงานศิลปะทำให้ทราบถึงการเจริญเติบโตของเด็ก สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เขาอาศัยอยู่มีอิทธิพลต่อชีวิตของเด็ก และก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ต่อมนุษย์ และนอกจากนั้นเด็กยังได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถในการคิด และการใช้จินตนาการ สังเกต และเพิ่มพูนการรับรู้ที่มีต่อตนเองและผู้อื่น และพัฒนาความเชื่อมั่นเกี่ยวกับตนเองในการเลือกใช้วัสดุต่าง ๆ ส่งเสริมให้

เด็กพัฒนากล้ามเนื้อ และตา เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรูปร่าง สี และมีโอกาสพัฒนาทักษะพื้นฐานในการอ่าน พัฒนาทักษะทางสังคม จากการแบ่งปันอุปกรณ์ที่ใช้ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลทำความสะอาดอุปกรณ์เหล่านั้น (เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 107)

จากปัญหาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังพฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และรู้จักการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เกิดความเข้าใจ ยอมรับ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก ในช่วงระยะเวลาที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจเกี่ยวกับเด็กได้นำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงผลการศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ครูและผู้เกี่ยวข้อง และผู้สนใจจัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล ได้ใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้อย่างเหมาะสมกับระยะเวลา และมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย - หญิง มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสรรค์พานิช) อำเภอกำแพง จังหวัดเพชรบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย จำนวน 3 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 5 คน มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสรรค์พานิช) อำเภอกำแพง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีขั้นตอนคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายคือจับฉลาก 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งห้องที่ได้จากการสุ่มมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 35 คน

2. ครูประจำชั้นนักเรียนอนุบาลห้องที่ได้รับการสุ่มจากข้อ 1 ทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมพฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือและด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม แล้วนำคะแนนที่ได้มาจัดเรียงลำดับจากมากไปน้อย คัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนพฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่ เปอร์เซ็นไทล์ที่ 25 ลงมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 8 คน

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ทำการทดลองเป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที กลุ่มตัวอย่างได้รับการทดลองทั้งสิ้น 18 ครั้ง ตามโปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในภาคผนวก

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดกิจกรรมกลุ่ม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง การที่นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันแล้วแสดงออกในด้านการกระทำหรือคำพูด ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม ดังนี้

1.1 การร่วมมือ หมายถึง การที่นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกัน แล้วแสดงออกในด้านการกระทำหรือคำพูด เพื่อให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ ได้แก่ ทำตามกฎกติกา ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ช่วยเพื่อนหยิบวัสดุอุปกรณ์ ช่วยเพื่อนทำกิจกรรม ให้เพื่อนยืมวัสดุอุปกรณ์ แบ่งวัสดุอุปกรณ์ให้เพื่อน

1.2 การเป็นผู้นำผู้ตาม หมายถึง การที่นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกัน แล้วแสดงออกในด้านการกระทำหรือคำพูด เมื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นการนำหรือชักจูงเพื่อนให้ทำ ได้แก่ แสดงความคิดเห็นในกลุ่ม บอกความต้องการในการทำกิจกรรม แนะนำชักจูงเพื่อนให้ทำกิจกรรม และเมื่ออยู่ในฐานะสมาชิกของกลุ่ม นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมการเป็นผู้ตาม ได้แก่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ยอมรับและทำตามกฎและข้อตกลงของกลุ่ม ทำตามผู้ที่เป็นคนนำ ทำตามคำแนะนำของเพื่อน

2. กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การจัดประสบการณ์ให้แก่นักเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนได้มีส่วนร่วมกับเพื่อน ๆ ทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ผลการกระทำของตนเองและผู้อื่น ซึ่งนักเรียนจะสามารถนำเอาประสบการณ์ที่ได้รับ ไปพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม และกิจกรรมกลุ่มที่จัดขึ้นนั้น ได้แก่ กิจกรรมการเล่น เกม และกิจกรรมศิลปะ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นนำ ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่กิจกรรม โดยการสนทนาหรือตั้งคำถาม หรือการใช้สื่ออื่น ๆ ประกอบ หลังจากนั้น ผู้วิจัยแนะนำกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ และข้อตกลงเบื้องต้น เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

2.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม รู้จักการร่วมมือกัน มีความเป็นผู้นำ โดยผู้วิจัยกระตุ้นให้นักเรียนได้ปรึกษากัน ช่วยกันแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวางแผน ทำให้นักเรียนกล้าแสดงออกทั้งความคิดและการกระทำ สามารถรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน รู้จักการช่วยเหลือ และแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน จนทำให้กิจกรรมที่ทำร่วมกันประสบความสำเร็จ

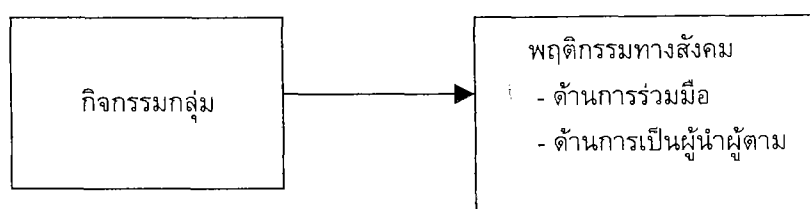
2.3 ขั้นสรุป ผู้วิจัยและนักเรียนช่วยกันสรุปกิจกรรมที่ทำ ตลอดทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม ช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น รู้จักการร่วมมือกัน มีการช่วยเหลือแบ่งปัน รู้จักการเป็นผู้นำ กล้าแสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนให้ดีขึ้น

3. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม หมายถึง ระดับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนที่เกิดขึ้นภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ เมื่อเทียบกับก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยการแสดงด้วยเส้นภาพ

4. อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงเป็นกี่เท่าของก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยคำนวณได้จากผลต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมที่สังเกตได้ภายหลังการเข้าร่วมจัดกิจกรรมกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ กับคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมที่สังเกตได้ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แล้วหารด้วยคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมที่สังเกตได้ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม สามารถช่วยให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้ ดังที่ บัทตัน (Button. 1974 : 1-2) กล่าวไว้ว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นสิ่งที่จัดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ได้เติบโต และพัฒนา โดยเฉพาะทักษะด้านสังคมและด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดังนั้นการจัดกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นการสร้างโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในบรรยากาศที่ส่งเสริมกันและกัน โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อสมาชิกกลุ่มจะพยายามช่วยกลุ่ม และช่วยบุคคลทำงานไปสู่จุดมุ่งหมาย ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้โดยวิธีการกลุ่ม จึงช่วยฝึกทักษะที่จำเป็นหลาย ๆ ด้าน และด้านหนึ่งที่สำคัญก็คือ ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ในที่นี้ได้ศึกษาเฉพาะพฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือและการเป็นผู้นำผู้ตาม

สมมุติฐาน

ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรียงตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.1.1 ความหมายของพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.1.2 พัฒนาการทางสังคม
 - 1.1.2.1 ความหมายของพัฒนาการทางสังคม
 - 1.1.2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม
 - 1.1.3 ลักษณะพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.1.4 ความต้องการทางสังคมของเด็ก
 - 1.1.5 แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ
 - 1.2.2 งานวิจัยภายในประเทศ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.1.1 ความหมายของกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.1.2 ความสำคัญของกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.1.3 แนวการจัดกิจกรรมกลุ่มสำหรับเด็ก
 - 2.1.4 การเข้ากลุ่มของเด็ก
 - 2.1.5 การเล่น
 - 2.1.5.1 ความหมายของการเล่น
 - 2.1.5.2 ความสำคัญของการเล่น
 - 2.1.5.3 พัฒนาการทางการเล่นที่เกี่ยวข้องกับสังคม
 - 2.1.5.4 ประเภทของการเล่น
 - 2.1.6 เกม
 - 2.1.6.1 ความหมายของเกม
 - 2.1.6.2 จุดมุ่งหมายของการเล่นเกม
 - 2.1.6.3 แนวคิดในการจัดเกมสำหรับเด็ก
 - 2.1.6.4 ประเภทของเกมสำหรับเด็ก
 - 2.1.7 กิจกรรมศิลปะ
 - 2.1.7.1 ความหมายและความสำคัญของศิลปะ
 - 2.1.7.2 ประโยชน์ของศิลปะ
 - 2.1.7.3 กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

2.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

2.2.2 งานวิจัยภายในประเทศ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

1.1.1 ความหมายของพฤติกรรมทางสังคม

กู๊ด (Good. 1973 : 44) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ในหนังสือ Dictionary of Education ว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง การแสดงออกของบุคคลแต่ละบุคคลหรืออาจแสดงออกโดยกลุ่มบุคคล

อิงลิช (English and English. 1958 : 506) ได้ให้ความหมาย พฤติกรรมทางสังคมว่า เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากกลุ่มบุคคล หรือเป็นพฤติกรรมการแสดงออก ซึ่งควบคุมโดยองค์กรทางสังคมที่มีการจัดรูปแบบแล้ว เช่น ครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น

เพจ, โทมัส และ มาร์แชลล์ (Page, Thomas & Marshall. 1977 : 314) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลโดยองค์กรทางสังคม หรือ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น

สรุปได้ว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากองค์กรทางสังคม

1.1.2 พัฒนาการทางสังคม

1.1.2.1 ความหมายของพัฒนาการทางสังคม

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 228) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคม คือ การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรม กับแบบแผนของพัฒนาการทางสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อเข้ากับสังคมได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528 : 220) ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า หมายถึง การพัฒนาความสามารถในพฤติกรรมของมนุษย์ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อสามารถเข้าสังคมได้

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อเข้ากับสังคมได้

1.1.2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม

พัฒนาการทางสังคมของเด็กจะเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอน ดังทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม มีดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's Theory of Development)

อีริกสัน (Maier. 1969 :32 – 35 ; citing Erikson. 1963) เน้นถึงความสำคัญของบุคลิกภาพของมนุษย์ว่าจะพัฒนาได้ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในแต่ละช่วงอายุ การพัฒนาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงของชีวิต ถ้าได้รับการตอบสนองเต็มที่ บุคคลจะมีบุคลิกภาพดี และพร้อมที่จะพัฒนาขั้นต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีริกสันได้แบ่งพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยเป็น 3 ระยะ คือ

1.1 ระยะเวลาความรู้สึกไว้วางใจ (Sense of Trust) อายุของเด็กระยะนี้อยู่ระหว่างหลังคลอดจนถึงอายุ 1 ปี ระยะนี้ถ้าเด็กมีความสบายทางกาย และได้รับความอบอุ่นจากแม่ในยามที่ต้องการเด็กจะปรับตัวได้ดี สามารถพัฒนาความรู้สึกไว้วางใจขึ้นได้ และในทางตรงข้าม ถ้าทารกขาดความสุขทางกาย ขาดความรัก ความอบอุ่น ก็จะเป็นผู้ที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง มีความกลัว และขาดความไว้วางใจผู้อื่น

1.2 ระยะเวลาต้องการทำหรือค้นหาตัวเอง (Sense of Autonomy) อายุของเด็กระยะนี้อยู่ระหว่าง 1 – 3 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มฝึกหัดการขับถ่าย ถ้าเด็กปฏิบัติได้ดีจะสามารถผ่านขั้นนี้ได้ด้วยดี เด็กจะเรียนรู้ในการรักษาความตั้งใจของตนเอง และทำความตั้งใจให้เป็นจริงได้

1.3 ระยะเวลาการคิดริเริ่ม (Sense of Initiative) อายุของเด็กระยะนี้อยู่ระหว่าง 3 – 6 ปี เด็กจะพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง และสามารถแสดงความรู้สึก และพฤติกรรมที่เหมาะสมในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ เด็กสามารถพัฒนาความร่วมมือ และการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีได้ เด็กชายมีพฤติกรรมอยากรู้ อยากเห็น มีการทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นมากขึ้น ส่วนเด็กหญิงพยายามทำตนเองให้เป็นที่น่าสนใจ เจ้าอุบาย และช่างล้อเลียน ระยะนี้หากเด็กเกิดความกลัว เด็กจะยึดผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งตลอดเวลา ทำให้ความคิดจินตนาการ และพัฒนาทักษะทางสังคมถูกจำกัดลงไปด้วย

ตามทฤษฎีของอีริกสัน เด็กจะมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีขึ้นอยู่กับการได้รับการตอบสนองความต้องการด้านการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมตามลำดับขั้นพัฒนาการในแต่ละช่วงอายุ

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของซัลลิแวน (Sullivan)

ซัลลิแวน (Dinkmeyer. 1965 : 150 – 151 ; citing Sullivan. n.d.) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยนั้น จะอยู่ในขั้นวัยเด็กเล็กและเด็กโต ดังมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

2.1 วัยเด็กเล็ก (Childhood) อายุ 2 – 4 ปี เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นกว้างขวางขึ้น เนื่องจากจะมีทักษะด้านการเคลื่อนไหวและทางภาษาสูงขึ้น เรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนต่อบุคคลอื่นที่จะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นคงและปลอดภัย

2.2 วัยเด็กโต (Juvenile Era) อายุ 4 – 11 ปี เด็กจะเริ่มรู้จักว่าตนเองมีความแตกต่างจากบุคคลอื่น มีเป้าหมายของตนเอง เริ่มมีความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนและผู้ใหญ่คนอื่น ๆ มีการแข่งขัน การประนีประนอม รู้จักสถานะของตนเองจากความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมที่เข้าอยู่ร่วม

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของ ฮาวิกเฮอร์สท (Havighurst)

ฮาวิกเฮอร์สท (พรณี ชูทัย เจนจิต. 2528 : 77 – 78 ; อ้างอิงจาก Havighurst. n.d.) ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากอีริกสันเกี่ยวกับลักษณะของพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยเขาได้อธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นมีงานประจำวัน ซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้น ๆ ซึ่งถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้น จะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์สทได้เสนองานตามขั้นพัฒนาการทางสังคมในปฐมวัย คือ

3.1 เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคมและกายภาพ ซึ่งหมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กเกี่ยวข้องด้วย

3.2 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้องและบุคคลอื่น รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น

3.3 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด และเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura)

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura. 1977 : 22 – 27) กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ มนุษย์มีการเรียนรู้พฤติกรรมจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งโดยตรง (Direct Experience) คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และโดยอ้อม (Indirect Experience) คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น หรือการเรียนรู้จากตัวแบบ (Learning Through Modeling) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ โดยการอาศัยกระบวนการสังเกต (Observational Learning Process) การเรียนรู้ส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสังเกตตัวแบบ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

4.1 กระบวนการสนใจ (Attentional Process) เป็นกระบวนการเลือก และรับรู้ ลักษณะของพฤติกรรมที่สำคัญของตัวแบบ โดยผู้สังเกตจะต้องให้ความสนใจ และรับรู้ลักษณะที่สำคัญให้ถูกต้องแล้วนำสิ่งที่ได้จากการสังเกตมาสรุปรวบรวมไว้เป็นขั้นตอน เพื่อให้ง่ายต่อการจำ ซึ่งความสนใจนี้ จะทำให้สามารถจำแนกพฤติกรรมที่สำคัญออกจากพฤติกรรมอื่นของตัวแบบได้ การรับรู้จะเกิดขึ้นได้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสนใจจากตัวผู้สังเกต ได้แก่ ความสามารถในการสังเกต การรับรู้ การแปลความ การรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกต หรือจากโครงสร้าง และลักษณะของตัวแบบ ได้แก่ ความชัดเจน ความซับซ้อน ความน่าสนใจของตัวแบบ รวมทั้งองค์ประกอบด้านสัมพันธภาพระหว่างตัวแบบกับผู้สังเกต

4.2 กระบวนการคงไว้ (Retention Process) เป็นกระบวนการของการจำ เป็นการรวบรวมลักษณะพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตไว้ในระบบความจำในรูปของสัญลักษณ์ (Symbolic Forms) อันได้แก่ จินตภาพ (Image) และภาษา (Verbal) เมื่อบุคคลได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบที่ตนสนใจ การรับรู้จะเกิดขึ้น และเมื่อพฤติกรรมสิ้นสุดลง มโนภาพของพฤติกรรมดังกล่าวจะยังคงอยู่ในความทรงจำ และจะถูกดัดแปลงเป็นสัญลักษณ์ทางภาษา ซึ่งสามารถจดจำได้ง่ายและนานกว่า

4.3 กระบวนการแสดงออก (Motor Reproduction Process) เป็นกระบวนการแปลงสัญลักษณ์ในระบบความจำออกมาเป็นพฤติกรรม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้จะถูกต้องหรือใกล้เคียงกับตัวแบบหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปริมาณการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกต และความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลนั้น

4.4 กระบวนการจูงใจ (Motivational Process) การเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคมนั้น มนุษย์ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนได้รับรู้มาทั้งหมด แต่จะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่ก่อให้เกิดผลดีตอบแทนมากกว่าพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสีย การประเมินพฤติกรรมของตัวแบบจึงเป็นไปในรูปของการรับเอาสิ่งที่ทำให้ตนพึงพอใจและปฏิเสธสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วยหรือไม่พึงพอใจ

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 3 – 6 ปี เด็กเริ่มสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง สามารถแสดงความรู้สึก และพฤติกรรมที่เหมาะสมในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ สามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม ให้เกิดการเรียนรู้ในการเข้าสังคม มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และวัตถุที่อยู่รอบ ๆ ตัว และเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการทางสังคม

1.1.3 ลักษณะของพฤติกรรมทางสังคม

มูสเซน (Mussen. 1956 : 383) กล่าวว่า เด็กวัย 3 – 6 ปี เป็นวัยที่เริ่มพัฒนาความสามารถในการเข้าสังคม ซึ่งจะขยายสังคมภายในครอบครัวออกสู่สังคมภายนอก เด็กจะเพิ่มความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น

ซีเฟลท์ (Seefeldt. 1980 : 7 – 11) ได้อธิบายถึงลักษณะทางสังคมของเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 3 ปี เป็นวัยแห่งการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กจะเห็นว่าเป็นคนสำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียว แต่ก็ชอบที่จะนั่งเล่นอยู่ข้าง ๆ ผู้อื่นไม่เล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นร่วมกับผู้อื่น ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่แบ่งปัน เด็กวัยนี้ยังไม่มีเพื่อนที่ชอบเป็นพิเศษและจะเล่นกับเด็กคนอื่นที่มาอยู่ใกล้ ๆ เท่านั้น

2. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 4 ปี เด็กวัยนี้เริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้น เด็กจะเริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้างในบางสถานการณ์ ชอบเล่นบทบาทสมมติ และเลียนแบบพฤติกรรมครอบครัวซึ่งพบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่โดยทั่วไปเด็กยังมีลักษณะที่แสดงถึงความก้าวร้าวทางกาย เออะ ไม่ระมัดระวัง เกร ยังไม่ลักษณะของการเป็นนาย ขณะเดียวกันเด็กจะเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีท่าทีแสดงความเป็นมิตร เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยน และการรอคอย เริ่มแบ่งปันบ้าง

3. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี เด็กวัยนี้มีความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้น จาก 2 คน เป็น 5 คน เริ่มมีเพื่อนที่ถูกใจเป็นพิเศษ ชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบ เล่นละครใบ้ การทะเลาะกับเพื่อนลดน้อยลง เพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่น เป็นระยะที่เริ่มจะมีความคิดเห็นคล้ายตามผู้อื่น และเริ่มมีความรู้สึกไม่พึงพอใจ ถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

4. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี เด็กวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มมีการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เล่นเป็นกลุ่มและมักจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน เริ่มรู้สึกกังวลเกี่ยวกับสังคมภายในกลุ่มของตนเอง มีเพื่อนรักเป็นพิเศษเพียงคนเดียว ในการเล่นยังชอบแสดงเป็นตัวเด่น เล่นรุนแรง พยายามจะเป็นที่หนึ่งในการเล่น ต้องการชนะและถ้าหากการเล่นนั้นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินกว่าความสามารถของตน ก็จะพยายามปรับกฎนั้นให้เป็นประโยชน์กับตน

พฤติกรรมทางสังคมนี้ สามารถจำแนกได้ตามวัยของเด็ก ดังที่ ภรณ์ คุรุรัตน์ (2523 : 49 – 54) ได้จำแนกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 3 – 6 ปี ดังนี้

อายุ 3 ปี เด็กมีความพึงพอใจ เมื่อได้เล่นกับเด็กอื่น ๆ สามารถพูดคุยกับคนอื่นได้ เด็กต้องการความรักและการยอมรับจากผู้ใหญ่ และมีความอิสระในการเล่น

อายุ 4 ปี เด็กเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มตามกิจกรรมที่เด็กสนใจ เด็กเริ่มเลือกคบเพื่อนบางคนที่ถูกใจ เด็กชอบเล่นสมมติ และจินตนาการที่มีความหมายมากขึ้น แสดงความรู้สึกห่วงใยหรือกังวลกับเด็กที่ได้รับบาดเจ็บ มีความรอบคอบในการทำกิจกรรม ยามเจ็บป่วย เหนื่อย ไม่สบาย หรือตกใจกลัว เด็กมีความต้องการพึ่งผู้ใหญ่เพื่อให้อบอุ่น

อายุ 5 ปี เด็กมีความพอใจที่จะเล่นคนเดียวเป็นเวลานาน ๆ ชอบฝึกหัดทำสิ่งใหม่ ๆ ชอบเล่นกับเพื่อน ๆ โดยเฉพาะการช่วยกันสร้างสิ่งต่าง ๆ หรือการเล่นสมมติ ชอบเล่นเกมแข่งขันโดยร่วมทีมกับเพื่อน ๆ ในการแข่งขันต้องการให้ผู้ใหญ่ตัดสิน ไม่พอใจเมื่อมีการเล่นรุนแรง

อายุ 6 ปี เด็กมีความพอใจที่จะเล่นคนเดียวเป็นเวลานาน ๆ ชอบฝึกหัดทำสิ่งใหม่ ๆ ชอบเล่นกับเพื่อน ๆ โดยเฉพาะการช่วยกันสร้างสิ่งต่าง ๆ หรือการเล่นสมมติ ชอบเล่นเกมแข่งขันโดยร่วมทีมกับเพื่อน ๆ ในการแข่งขันต้องการให้ผู้ใหญ่ตัดสิน ไม่พอใจเมื่อมีการเล่นรุนแรง

อายุ 6 ปี เริ่มห่างจากผู้ใหญ่ แต่ต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องคำชมเชย ต้องการเพื่อนเล่น และอาจจะรักเพื่อนบางคนเป็นพิเศษ ห่วงของเล่น

ประณต คำฉิม (2526 : 198 – 201) ได้จำแนกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. การปฏิเสธ (Negativism) คือ การต่อต้านผู้ใหญ่หรือสิ่งไม่พอใจ พฤติกรรมนี้จะเกิดมากที่สุดในช่วงอายุ 3 – 4 ปี ลักษณะแสดงออกจะแสดงคำพูด ปฏิกริยาทางกายและการเจียบเจย การแกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน หรือไม่เข้าใจคำร้อง ไม่เอาใจใส่ต่อกิจวัตรประจำวัน เมื่ออายุ 4 – 6 ปี เด็กจะลดการต่อต้านทางกายลงและเพิ่มการต่อต้านทางคำพูด

2. การเลียนแบบ (Imitation) เด็กจะเริ่มใช้พ่อแม่เป็นตัวแบบแล้วจึงเริ่มสนใจผู้อื่นโดยเด็กจะเลียนแบบคำพูดและการกระทำต่าง ๆ จากบุคคลที่เด็กใกล้ชิดและพึงพอใจ

3. การแข่งขัน (Rivalry) เด็กมีความต้องการเก่งและดีเหมือนคนอื่น ๆ โดยจะแข่งขันในรูปแบบการพูดคุยโอ้อวด เกี่ยวกับการเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ ต่อหน้าคนอื่น

4. การก้าวร้าว (Aggression) การก้าวร้าวของเด็กเกิดจากความคับข้องใจ การต้องการมีอำนาจและความเด่น โดยเปลี่ยนแปลงไปตามอายุ เด็กอายุ 2 – 4 ปี จะมีความก้าวร้าวเพิ่มขึ้น ในระยะต้นเด็กจะแสดงออกโดยการกล่าวโทษ ล้อเลียน

5. การทะเลาะวิวาท (Quarreling) เกิดจากการที่เด็กยังขาดประสบการณ์ทางสังคม เด็กจะแสดงออกด้วยการแย่งของเล่น ทำลายสิ่งของ แผลดเสียงร้องไห้ ทำร้ายผู้อื่นแต่จะเกิดพฤติกรรมในช่วงสั้น ๆ แล้วจะกลับมาเล่นกันใหม่

6. การร่วมมือ (Cooperation) เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง จึงมีการร่วมมือกันน้อย เมื่อเด็กได้รับการฝึกหัดทีละน้อยจะช่วยให้เด็กเรียนรู้จากการร่วมมือได้มากขึ้น

7. พฤติกรรมวางอำนาจ (Ascendent Behavior) เด็กชอบแสดงตัวเป็นนายและชักจูงให้ผู้อื่นทำตามตน การวางอำนาจจะเพิ่มสูงสุดเมื่ออายุ 5 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของเด็ก

8. การเห็นแก่ตัว (Selfishness) เด็กจะเอาแต่ใจตนเองโดยไม่คำนึงว่าคนอื่นจะพอใจหรือไม่ พฤติกรรมนี้จะถึงจุดสูงสุดระหว่าง 4 – 6 ปี

9. ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) เด็กจะมีพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยความเข้าใจในความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อื่น โดยพยายามช่วยเหลือ เห็นใจและเสนอแนะการแก้ปัญหา

10. การยอมรับจากสังคม (Social Approval) เด็กจะเริ่มเห็นความสำคัญของการยอมรับจากผู้ใหญ่และกลุ่มเพื่อน

11. การแยกทางเพศ (Sex Leavages) เด็กจะเริ่มแบ่งเพศเมื่ออายุ 4 ปีขึ้นไป

12. อคติ (Prejudice) ได้แก่ อคติทางเชื้อชาติ ศาสนา สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม เพศ

นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2536 : 71,129) กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมทางสังคมในเด็กปฐมวัยสามารถติดต่อและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเคารพในสิทธิ์หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ

X รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี และจิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2537 : 55) ได้กล่าวอีกว่า ลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย อายุ 5 – 6 ปี จะเล่นรวมกลุ่มกับเพื่อน เล่นเกมมีข้อตกลงหรือกติกา คบเพื่อนมากขึ้น กลุ่มใหญ่ขึ้น รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดี กระตือรือร้นช่วยเหลือผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น

รู้จักควบคุมอารมณ์ได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ เกิดความร่วมมือจากการรู้จักรอยยิ้มผู้อื่น มีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยดี

เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย พัฒนาไปตามลำดับขั้น ซึ่งพฤติกรรมบางรูปแบบนั้นเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารก บางพฤติกรรมก็เริ่มเกิดขึ้นในระยะปฐมวัย ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์จากการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวและขยายไปสู่นอกครอบครัว จากการศึกษาของเฮอร์ล็อก (Hurlock, 1964 : 338) กล่าวถึง เด็กอายุ 2 - 6 ปี ว่าทัศนคติและพฤติกรรมที่ปรากฏในช่วงวัยนี้ คือ การต่อต้าน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันชิงดี การร่วมมือ การเป็นผู้นำ การเป็นผู้ตาม การมีใจกว้างขวาง การเป็นที่ยอมรับของสังคม การเห็นอกเห็นใจ และพฤติกรรมเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อบุคลิกภาพ เฮอร์ล็อก ได้แบ่งประเภทพฤติกรรมของเด็กตามความคาดหวังของสังคม เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ) หมายถึง พฤติกรรมเมื่อเด็กทำไปแล้ว

สร้างความพอใจ เป็นที่นิยมชมชอบแก่ตัวเองและผู้อื่น ประกอบด้วยรายการพฤติกรรม ดังนี้

1.1 การร่วมมือ ได้แก่ การที่เด็กเรียนรู้ที่จะเล่น หรือทำงานร่วมกับคนอื่น โดยเด็กยังได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น ๆ มาก เด็กก็เรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือที่จะทำกิจกรรมมากขึ้นตามไปด้วย

1.2 การยอมรับจากสังคม จะกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวัง

1.3 ความเป็นเพื่อน เด็กจะแสดงออกในความเป็นเพื่อน ด้วยการเล่นด้วย คอยด้วย และแสดงความรักใคร่ต่อผู้อื่น

1.4 การเป็นผู้นำ เด็กจะมีลักษณะเป็นผู้นำ คือ ในวัยนี้ผู้ที่มียุปร่างสูงใหญ่ มีสติปัญญาสูงกว่า และอายุมากกว่าคนอื่น ๆ ทำให้เขาสามารถออกความคิดเห็น และแนะนำการเล่นแก่เด็กอื่น ๆ ซึ่งยินดีจะทำตาม เพราะติดนิสัยไว้วางใจในคำแนะนำของผู้ใหญ่

1.5 ความไม่เห็นแก่ตัว ได้แก่ การที่เด็กแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน และให้ความช่วยเหลือเพื่อน เด็กที่เคยฝึกให้แบ่งปันสิ่งของที่ตนมีให้ผู้อื่น จะเข้าใจคนอื่น ไม่หวงของ และช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าตนเอง

1.6 การเลียนแบบ ได้แก่ การที่เด็กเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่นที่เขาเห็นว่าเขาอาจจะเลียนแบบในขณะที่เล่นเป็นกลุ่มได้

1.7 การแข่งขัน อาจเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เด็ก เพื่อความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม หากเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท หรือพุดทักถมกัน จะทำให้เด็กลดความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม

2. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปสร้างความเดือดร้อน และความไม่พอใจให้แก่ตนเอง และผู้อื่น ประกอบด้วยรายการพฤติกรรม ดังนี้

2.1 ความก้าวร้าว เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อความไม่สมหวัง เด็กจะแสดงความก้าวร้าวรุกรานออกมาเป็นคำพูดมากกว่าการใช้กำลังต่อสู้กัน เด็กที่ไม่มีใครชอบจะเรียกร้องความเอาใจใส่จากคนอื่นด้วยการหาเรื่องรังแกเพื่อน ๆ ไม่ว่าจะทำด้วยกำลังหรือคำพูด

2.2 การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อน เมื่อขัดใจกันเรื่องเล่นจะแย่งของกัน และจะร้องไห้ ทูต เมื่อเด็กโตขึ้นจะรู้จักปรับตัวในสังคมดีขึ้นทำให้ทะเลาะน้อย และมีความรุนแรงน้อยลง

2.3 การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กมีแนวโน้มที่จะคิดและพุดเกี่ยวกับเรื่องของตัวเอง

2.4 การใช้อำนาจเหนือคนอื่น โดยชอบทำตัวเป็นนาย พุดข่มผู้อื่น

2.5 การยั่วเย้า และรังแกหรือล้อเลียนให้ผู้อื่นโมโหหรืออับอาย

2.6 พฤติกรรมปฏิเสธ โดยเด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์ และท่าทางวาจาในการปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

รูปแบบพฤติกรรมทั้ง 2 ลักษณะของเด็กปฐมวัยขึ้นอยู่กับการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กทั้งที่บ้าน และโรงเรียน ตลอดจนความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก หากบ้านหรือโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาด้านสังคม เด็กจะมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นผลร้ายกับเด็กมาก เพราะจะทำให้เด็กไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม และบุคคลอื่นได้ (ขจิตพรณ ทองคำ. 2536 : 16)

จากลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมที่มีผู้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น อาจแบ่งลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมได้ทั้ง การแบ่งตามวัยของเด็ก การแบ่งตามลักษณะพฤติกรรมที่เกิดขึ้น หรือการแบ่งตามลักษณะของการเกิดพฤติกรรมว่าพึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ พฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาขึ้นในเด็กปฐมวัย มีรากฐานมาจากพฤติกรรมในวัยทารก และบางพฤติกรรมก็เกิดขึ้นในระยะเริ่มเข้าเรียนอนุบาล ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ใหม่ ๆ เช่น ปฏิสัมพันธ์กับคนรอบตัว อาทิ ครู เพื่อน และบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น เฮิร์ลอค (Hurlock. 1978 : 239) กล่าวว่า รูปแบบของพฤติกรรมเด็กปฐมวัยที่ปรากฏในขณะที่ยังมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน มีดังนี้ คือ การร่วมมือ การเป็นผู้นำ การเป็นผู้ตาม การเป็นผู้มีใจกว้างขวาง ซึ่งแสดงออกมาในรูปการแบ่งปันสิ่งของ และการเห็นอกเห็นใจ ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการช่วยเหลือปลอบโยน พฤติกรรมเหล่านี้มีผู้อธิบาย รายละเอียดไว้ ดังนี้

การร่วมมือ

คอรัลิสส์ และเฮชเมอร์ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 228 อ้างอิงจาก Collins and Ashmors. 1970) อธิบายว่า การร่วมมือหมายถึง การที่บุคคล 2 คน มีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันในการทำต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์

มุสเซนและคนอื่น ๆ (Mussen and others. 1969 : 358) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือ หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกัน 2 คน หรือมากกว่า เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน เช่น ร่วมมือในการเล่น เกม การร่วมทีมกีฬา

สรุป การร่วมมือเป็นการกระทำกิจกรรมร่วมกัน 2 คน หรือมากกว่า เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน ซึ่งเฮิร์ลอค (Hurlock. 1978 : 239) กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้การเล่นและการทำงานร่วมกับเพื่อนคนอื่น เมื่ออายุเข้า 4 ปี และจะเล่นหรือทำงานร่วมกับเพื่อนได้เป็นเวลานานขึ้นทีละน้อย ถ้าเด็กยังมีโอกาสในการเล่น และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนมากเท่าใด เด็กก็จะเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือกับเพื่อนมากขึ้นเท่านั้น

การช่วยเหลือ

การช่วยเหลือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแนนซี และไมเคิล (Nancy and Michael. 1979 : 356 - 363) ได้กล่าวว่า การช่วยเหลือเป็นการพยายามที่จะช่วยบรรเทาความต้องการที่ไม่ใช่ทางอารมณ์แก่ผู้อื่น เช่น ช่วยผู้อื่นโดยการให้ข้อมูล ช่วยผู้อื่นทำงานหรือเสนอสิ่งของที่ตนไม่เคยเป็นเจ้าของมาก่อน และบี (Bee. 1985 : 396 - 401) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการช่วยเหลือเพื่อนของเด็กปฐมวัยว่า เป็นการแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในเชิงบวก ซึ่งเด็กอายุ 2 - 3 ปี จะมีชนิดของการปฏิสัมพันธ์เชิงบวกด้วยการให้ เช่น เด็กจะเสนอให้ความช่วยเหลือหรือให้ของเล่นหรือพยายามปลอบใจเด็กคนที่ได้รับบาดเจ็บ เด็กจะทำตามคำขอร้อง หรือคำแนะนำของเพื่อนมากกว่าคนที่ไม่ใช่เพื่อน เด็กบางคนจะแสดง

พฤติกรรมความช่วยเหลือมากกว่าคนอื่น ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทั้งในครอบครัว และบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งเพื่อน

ประณต คำจิณ (2529 : 217 - 219) มีความเห็นสอดคล้องกับเฮิร์ลอค (Hurlock. 1978 : 239) ว่า เด็กที่มีอายุ 3 ปี ไปแล้ว เมื่อประสบเหตุการณ์ที่ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น ได้รับความเจ็บ เด็กจะแสดงความเห็นอกเห็นใจ พยายามจัดความทุกข์ให้หมดไป โดยเข้าไปช่วยเหลือด้วยการปลอบโยน ตักเตือน หรือแนะนำ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พฤติกรรมการช่วยเหลือเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมความเห็นอกเห็นใจ และเป็นพฤติกรรมที่สามารถจะพบเห็นได้จากการพูด และ/หรือการแสดงท่าทางของเด็ก

สรุปได้ว่า การช่วยเหลือเป็นการพยายามที่จะช่วยบรรเทาความต้องการของผู้อื่น ซึ่งแสดงออกมาด้วยการใช้คำพูดและ/หรือแสดงท่าทาง เช่น ปลอบใจเมื่อเพื่อนได้รับความเจ็บ ให้สิ่งของที่ตนไม่เคยเป็นเจ้าของมาก่อน หรือช่วยเพื่อนทำงาน เป็นต้น

การแบ่งปัน

แนนซี และไมเคิล (Nancy and Micael. 1979 : 356 - 363) กล่าวว่า การแบ่งปันเป็นการให้หรือยอมให้คนอื่นใช้ของที่ตนเคยใช้เป็นเจ้าของมาก่อนได้ชั่วคราว

ครอก และลามม์ (Krogh and Lamme. 1983 : 88 - 192 ; citing Damon and Selman. 1976 : 1977) กล่าวถึง ทฤษฎีของดามอน และเซลแมน ว่า การแบ่งปัน และการให้ของเด็กอายุ 4 - 6 ขวบ จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และคิดยึดรูปธรรม เด็กจะมีความรัก และหวงแหนสิ่งของที่เป็นของกิน ของใช้ และของเล่น และมักจะชอบสิ่งของอย่างเดียวกัน ดังนั้น สิ่งของที่เด็กจะแบ่งปันให้เพื่อน จึงเป็นสิ่งที่เด็กไม่ชอบ

สเตาท์ (Staub. 1971 : 805 - 816) ได้ศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยเป็นเพศหญิง และตอบสนองการขอร้องของเพื่อนมากกว่าเพศชาย และเด็กเพศชายจะแสดงพฤติกรรมแบ่งปันมากกว่าเพศหญิง

เบิร์ช และบิลล์แมน (Birch and Billman. 1986 : 387 - 395) แสดงให้เห็นว่า เด็กจะแสดงพฤติกรรมแบ่งปันให้เพื่อนที่คุ้นเคยมากกว่าคนคุ้นเคยน้อยกว่า

ศุภกุล เกียรติสุนทร (2532 : 62) ได้กล่าวถึง ข้อสังเกตจากการวิจัยว่า เด็กมักจะแสดงพฤติกรรม การแบ่งปัน และให้ของกิน ของใช้ ส่วนของเล่นเด็กไม่ค่อยจะแบ่งปันให้เพื่อน แต่อย่างไรก็ตาม เด็กที่มีไม่คอยแสดงพฤติกรรมแบ่งปัน หรือให้ ก็แสดงพฤติกรรมแบบอื่น เช่น การช่วยเหลือเพื่อน การปลอบโยนเพื่อน เป็นต้น

สรุปได้ว่า การแบ่งปันเป็นการให้หรือยอมให้คนอื่นใช้ของที่ตนเคยใช้เป็นเจ้าของมาก่อนได้ชั่วคราว และสำหรับในเด็กปฐมวัย ไม่ค่อยแสดงพฤติกรรมแบ่งปัน หรือให้ ถ้าจะแบ่งปันให้ จะให้ในสิ่งที่ตนไม่ชอบ หรือยอมให้กับคนที่คุ้นเคย

จากลักษณะพฤติกรรมที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กในแต่ละขวบปีนั้นมีความแตกต่างกันไป และลักษณะพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นมีทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ทั้งนี้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นด้วย

1.1.4 ความต้องการทางสังคมของเด็ก

พัชรี สวนแก้ว (2536 : 55) กล่าวว่า ความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัยทางเศรษฐกิจ การนับหน้าถือตา ความนิยมชมชื่น ความเป็นมิตรภาพต่อกัน และความต้องการในสมบูรณาการ (Integration) ซึ่งเป็นความต้องการที่เป็นความสุขของชีวิตตามอุดมคติ

พรณี ชูชัย เจนจิต (2537 : 158 – 158) กล่าวว่า เด็กในช่วงอายุนี้นี้เรียนรู้ที่จะติดต่อสมาคมกับคนอื่น ๆ โดยเฉพาะเพื่อนวัยเดียวกัน เด็กเริ่มที่จะเรียนรู้ปรับตัวเข้ากับเพื่อน ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. เด็กเริ่มมีความต้องการจะสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนในวัยเดียวกัน และมีเพื่อนเพียง 1 – 2 คน และเป็นเพศเดียวกัน
 2. มีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มเล็ก และเป็นกลุ่มย่อย ๆ การเล่นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างเล่น แม้ว่าจะอยู่กลุ่มเดียวกัน
 3. มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย ๆ แต่เป็นช่วงระยะสั้น ๆ เด็กมักจะลืมง่าย
 4. เด็กมีความต้องการที่จะแสดงออกและจะสนุกสนานกับการเล่นละคร ซึ่งเขาอาจแต่งขึ้นเองหรือเลียนแบบรายการโทรทัศน์
 5. เด็กชายและเด็กหญิงมีความสนใจคล้ายกัน และยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเพศ
 6. เด็กต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่และกลุ่มเพื่อน ต่างจากวัยทารกซึ่งกลัวคนแปลกหน้า
- ภรณ์ คุรุรัตน์ (2540 : 21 – 25) กล่าวถึง ความต้องการทางสังคมของเด็กอายุ 5 – 6 ปี ซึ่งสรุปได้ว่า มีความต้องการได้รับความสนใจจากผู้ใหญ่ในความพยายาม และคำชมเชยในผลงาน ต้องการความช่วยเหลือ คำตอบที่ถูกต้องเมื่อถามคำถามผู้ใหญ่ ต้องการความอิสระที่จะเล่น ทดลอง สำรวจในบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่แปลกใหม่ชวนให้สนใจ

จากที่กล่าวถึงความต้องการทางสังคมของเด็กข้างต้น แสดงว่า เด็กมีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่ม ต้องการความปลอดภัย การยอมรับ กำลังใจ และคำชมจากผู้ใหญ่ ต้องการความอิสระและความช่วยเหลือ ดังนั้นในการจัดกิจกรรม เพื่อสนองความต้องการทางสังคมของเด็ก ควรจัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยให้เด็กมีอิสระในการวางแผนและปรึกษาหารือกัน เด็กได้แสดงความสามารถของตนเองให้เพื่อนและครูได้เห็น ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในสังคม เกิดการปรับตัว มีความภาคภูมิใจในตนเอง อันนำไปสู่พฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์

1.1.5 แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 228) ได้กล่าวว่า เด็กสามารถเรียนรู้ และปรับพฤติกรรมของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับแบบแผนของสังคมได้นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่

1. ลักษณะของพฤติกรรมที่เด็กจะเข้าสังคมได้ดี ต้องประพฤติตามแนวที่สังคมยอมรับ และนิยมชมชอบ ซึ่งสังคมแต่ละสังคมย่อมมีมาตรฐานของตนเอง เด็กจะต้องเข้าใจมาตรฐาน และปฏิบัติตนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสังคม
2. บทบาทในสังคม หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่ยึดถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมของสังคม ซึ่งในแต่ละคนไม่เหมือนกัน บทบาททางสังคมดังกล่าว ได้แก่ บทบาทของพ่อแม่ เด็ก ครู ฯลฯ บทบาทเหล่านี้กำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานสำหรับสมาชิกในสังคม การปฏิบัติไม่เหมาะสมกับบทบาทที่สังคมกำหนด ทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัว
3. ทศนคติต่อสังคม หมายถึง ความรู้สึกของเด็กที่มีต่อสังคม เด็กจะต้องรู้สึกที่ตนเองเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีหน้าที่ในการร่วมมือกับหน่วยต่าง ๆ ในสังคม คนที่จะเข้าสังคมได้ดี จะต้องรู้สึกพึงพอใจ และมีความสุขในกิจกรรมของสังคม

ดังนั้น การส่งเสริมให้เด็กแสดงพฤติกรรมทางสังคมที่สอดคล้องกับแบบแผนของสังคม ความใกล้ชิด และการเปิดโอกาสให้เด็กมีทักษะ และลักษณะนิสัยที่ดี โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา ด้านสังคม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน องค์ประกอบดังกล่าว จะส่งผลต่อพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวในสังคมอย่างมีความสุข

การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็กเป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็ก ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537 : 31 – 36) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. การปรับพฤติกรรมของเด็ก ต้องให้เด็กค่อย ๆ ปรับพฤติกรรมทีละน้อย ด้วยการเสริมแรง เช่น ให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
 2. การพัฒนาโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้เด็กเลียนแบบตาม เด็ก มักจะชอบเลียนแบบผู้ที่เด็กชื่นชม เช่น พ่อแม่ ครู ญาติ พี่น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง ตัวละครในนิทาน และ ผู้ที่มีชื่อเสียง
 3. การให้สัญญาณเตือนพฤติกรรม โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทางว่าเด็กควรทำหรือไม่ ด้วยคำพูดหรือการพยักหน้า เป็นการให้สัญญาณเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก่อนที่จะทำอะไรลงไป จะดีกว่าการติเตียนเมื่อเด็กทำอะไรผิดลงไป
- ประมวญ ดิฉินสัน (2527 : 107) กล่าวถึง แนวการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม สำหรับเด็ก ปฐมวัย ไว้ดังนี้

1. การกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันอย่างเหมาะสม และต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลัง และกิจกรรมที่ผ่อนคลายสลับกัน ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย มีบรรยากาศ การเรียนที่ดี การที่เด็กรู้ตาราง กิจกรรมประจำวัน และสิ่งที่ครูคาดหวังให้เด็กทำจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบ และมีความรู้สึกมั่นใจ
2. การเสริมแรง การเสริมแรงทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม จะช่วยให้เด็กมี พฤติกรรมที่สังคมยอมรับในการเสริมแรงพฤติกรรมทางสังคมแก่เด็กปฐมวัย ควรพูดให้ชัดเจนว่า เด็กได้ แสดงพฤติกรรมที่ดีอย่างไร เช่น “เธอใจดีจังที่ช่วยมานะเช็ดสิ่งที่หกบนพื้น” คำชมเชยของครูมีคุณค่าสำหรับ เด็กส่วนใหญ่ เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี เด็กมักจะเอาอย่าง ในบางครั้งอาจใช้ท่าทางแทนการเสริมแรงด้วยวาจา ตามความเหมาะสม
3. การให้รางวัล การส่งเสริมความร่วมมือ และการช่วยเหลือกันนับว่าเป็นพฤติกรรมทาง สังคมที่ควรส่งเสริมตัวอย่างเช่น “ถ้าแต่ละกลุ่มช่วยกันดูแลห้องให้เรียบร้อยภายใน 5 นาที ครูจะเล่นนิทาน สนุก ๆ ให้ฟัง 1 เรื่อง” การเสริมแรงที่กล่าวมาเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาด้านสังคม เพื่อมุ่งให้เด็กทำ สิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จโดยตัวเด็กเองเกิดความพอใจ และภาคภูมิใจในผลงานที่เด็กทำได้ ซึ่งเป็นการเสริมแรงจาก ภายในโดยตัวเด็กเอง
4. ส่งเสริมความเป็นอิสระ พัฒนาการทางสังคมที่เห็นเด่นชัดในโรงเรียน คือ การที่เด็ก สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำ ครูควรให้การเสริมแรงในพฤติกรรมที่เด็ก แสดงออกอย่างเหมาะสม เมื่อพบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูไม่ควรใช้คำพูดที่คุกคาม หรือข่มขู่ แต่ควรบอก กล่าวให้ทุกคนทราบเงื่อนไข เช่น “ใครที่อยู่โต๊ะที่เรียบร้อยแล้ว แสดงว่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร กลางวันแล้ว” หรือ “ใครที่ทำผนังเลอะเทอะ คนนั้นก็ต้องทำความสะอาด”
5. ส่งเสริมให้เด็กรู้ และสนใจความรู้สึกของผู้อื่น การส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมการช่วยเหลือ นับว่ามีความเหมาะสม เพราะช่วยให้เด็กเอาใจใส่ในความต้องการของผู้อื่น รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นโดยครู

ชมเชย ชวนให้เด็กสนใจการกระทำที่แสดงถึงความมีน้ำใจหรือแนะนำให้เด็กแบ่งปัน ร่วมมือ และการช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม

จากแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็น การจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสม การเสริมแรงพฤติกรรม การให้รางวัล การให้ความอิสระและส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ถ้าพ่อแม่หรือครูให้การส่งเสริมอย่างเหมาะสม และต่อเนื่อง จะช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคม และยังเป็นผลดีต่อตัวเด็ก ผู้อื่น และสังคม

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

1.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

เรนโกลด์ และคนอื่น ๆ (Rheingold and others. 1976 : 1148 – 1158) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการแบ่งปันของเด็กทารกในช่วงสองขวบแรกของชีวิต กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กทารกที่ได้รับการเลี้ยงดูอยู่ที่บ้านตามปกติทั่ว ๆ ไป ผู้วิจัยได้ทำการทดลองกับเด็กหลายครั้ง ผลการทดลองพบว่า การแบ่งปัน เป็นกิจกรรมทางคุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 เดือน ในสถานการณ์ที่เป็นการเล่นภายในห้องทดลอง เด็กทารก จำนวน 111 คน ได้แบ่งปันสิ่งที่มองเห็น และสิ่งที่สนใจร่วมกับบุคคลอื่น โดยแสดงพฤติกรรมออกมาให้เห็นสามอย่างด้วยกัน คือ การแสดง การให้ และการร่วมเล่น เด็กจะแบ่งปันสิ่งใด ๆ ก็ตามที่ได้จากสภาพแวดล้อมกับบิดา มารดา และแม้กับบุคคลอื่นที่เด็กไม่คุ้นเคยมาก่อน การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับการแบ่งปันจากเด็ก ตลอดจนความคุ้นเคยของที่เล่นไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อพฤติกรรมการแบ่งปันของเด็กทั้งสิ้น คณะผู้วิจัยได้เสนอเป็นแนวคิดเชิงทฤษฎี โดยอาศัยผลการวิจัยเป็นพื้นฐานว่า การที่เด็กแสดงพฤติกรรมการแบ่งปัน ออกมาให้เห็นนับว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่สำคัญยิ่งทีเดียว

ซาโลเม (Salome. 1979 : 1349) ได้ศึกษาถึงความแตกต่างของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยระหว่างเด็กหญิงกับเด็กชายที่เกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในกลุ่มวิธีการรวมตัวกับเด็กอื่นให้เป็นกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการเล่นในกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็ก อายุ 4 – 5 ปี จำนวน 30 คน วิธีการสังเกตพฤติกรรมครั้งละ 10 นาที จำนวน 7 ครั้ง รวม 70 นาที เป็นการสังเกตเด็กทีละคน ขณะสังเกตได้บันทึกเสียงแล้วนำไปวิเคราะห์พฤติกรรม ผลปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง ในวิธีการทั้ง 3 อย่างที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่า มีพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการเล่นในกลุ่ม ได้แก่ พฤติกรรมการช่วยเหลือ การแบ่งปัน และการร่วมมือ

แมรี (Mary. 1981 : 4603) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนในแง่ของความถี่ของพฤติกรรมและระยะเวลาของการปฏิสัมพันธ์และวิธีการเข้ากลุ่มเพื่อนรวมทั้งความรู้สึกและการเข้ากลุ่มไม่ได้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4 ปี จำนวน 40 คน เป็นชาย 20 คน และหญิง 20 คน วิธีการศึกษา ใช้เทคนิคสังเกตมีติดบันทึกพฤติกรรมขณะเด็กเล่นด้วยวิธีโอเพน คนละ 1 นาที แล้วนำมาตีความจากนั้นนำมาจัดเป็นประเภทพฤติกรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนมาก มีปฏิสัมพันธ์มากกว่าและใช้เวลาในการปฏิสัมพันธ์ยาวนานกว่าเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนน้อย เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนจะใช้พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์หลายวิธี และวิธีการที่เข้ากลุ่มแล้วไม่ได้ผล น้อยกว่าเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่าและใช้พฤติกรรมทางบวกมากกว่า ส่วนเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่า จะใช้วิธีการทางลบมากกว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของวิธีการที่ใช้ในการเข้ากลุ่มเพื่อนในแง่ของวิธีการทางลบกับวิธีการที่ไม่ได้ผล

บาร์ – ทาล และคนอื่น ๆ (Bar – Tal and others. 1982 : 396 – 402) ได้ทำการศึกษาเชิงสังเกตกับพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย จำนวน 156 คน ที่มีอายุ ระหว่าง 1 – 3 ปี เด็กแต่ละคนได้รับการสังเกต 3 ครั้ง ๆ ละ 10 นาที ในระหว่างกิจกรรมการเล่นอิสระ ในการสังเกต ผู้สังเกต ผู้สังเกตได้ลงรหัสพฤติกรรมความช่วยเหลือแต่ละอย่างที่เด็กแสดงออกมาไม่ว่าพฤติกรรมความช่วยเหลือนั้นเป็นพฤติกรรมที่เด็กได้แสดงออกมาจริง ๆ หรือแสดงออกมาในการเล่นแบบสร้างจินตนาการ ผลการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปแล้วพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กไม่ได้เพิ่มขึ้นตามอายุ แต่เด็กจะแสดงพฤติกรรมความช่วยเหลือในสถานการณ์ที่เป็นการเล่นแบบสร้างจินตนาการน้อยลง และแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือจริง ๆ ออกมามากขึ้น และเด็กช่วยเหลือเพื่อนด้วยการปลอบใจในสถานการณ์จริง ๆ มากครั้งขึ้น แต่ช่วยเหลือด้วยการให้สิ่งของแก่เพื่อนในสถานการณ์จริงน้อยลงเมื่อมีอายุมากขึ้น

1.2.2 งานวิจัยในประเทศ

ธีราพร กุลนันทน์ (2530 : 60 – 82) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผลการเล่นต่างกลุ่มอายุที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยศึกษากับเด็กอายุ 4 – 5 ปี จำนวน 18 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม เล่นกับต่างกลุ่มอายุ ดังนี้ กลุ่มที่ 1 เล่นกับเด็กอายุ 3 – 4 ปี กลุ่มที่ 2 เล่นกับเด็ก อายุ 4 – 5 ปี กลุ่มที่ 3 เล่นกับเด็ก อายุ 5 – 6 ปี ในสถานการณ์การเล่น 3 แบบ คือ การเล่นบล็อก การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ และการเล่นทราย เป็นเวลา 6 สัปดาห์ ในขณะที่เด็กเล่นในแต่ละสถานการณ์ จะมีการบันทึกเทป และนำมาถอดพฤติกรรมทางสังคมบันทึกลงในแบบบันทึกพฤติกรรมภายหลัง ผลการศึกษาพบว่า (1) การเล่นต่างกลุ่มอายุ ทำให้พฤติกรรมทางสังคมของกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม แตกต่างกัน ดังนี้ กลุ่มที่ 1 มีพฤติกรรมการเป็นผู้นำ และการร่วมมือสูงขึ้น แต่พฤติกรรมการเป็นผู้ตามลดลง กลุ่มที่ 2 มีพฤติกรรมการเป็นผู้ตาม และการร่วมมือสูงขึ้น แต่พฤติกรรมการเป็นผู้ตามลดลง กลุ่มที่ 3 มีพฤติกรรมการเป็นผู้นำสูงขึ้น (2) การเล่นต่างกลุ่มอายุ ทำให้พฤติกรรมทางสังคมของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มสูงขึ้น ได้แก่ พฤติกรรมการเข้ากลุ่ม พฤติกรรมการใช้สิทธิของตน พฤติกรรมการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า พฤติกรรมการมองการกระทำของตน และพฤติกรรมการป้องกันตนเอง

ศุภกุล เกียรติสุนทร (2532 : 58 – 66) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนกับพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5 – 6 ปี จำนวน 34 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล แยกเป็น 2 ส่วน คือ การเป็นที่ยอมรับของเพื่อน วัดโดยใช้เทคนิคทางสังคมมิติ (Sociometric Techniques) ส่วนพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย วัดจากการสังเกตพฤติกรรมเด็ก ครั้งละ 10 นาที 5 ครั้ง รวม 50 นาที ในการสังเกตจะใช้เวลาในช่วงกิจกรรมการเล่นอย่างอิสระเช้า และบ่าย และเวลาที่เด็กเล่นหรือพักช่วงเข้าก่อนเข้าห้องเรียน พักกลางวัน และบ่ายก่อนกลับบ้าน ผลการศึกษา พบว่า การเป็นที่ยอมรับของเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความช่วยเหลือที่เกิดจากเด็กเป็นผู้ริเริ่มเอง และจากการวิจัย ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า เด็กจะเกิดพฤติกรรมความช่วยเหลือ เมื่อมีการส่งเสริม โดยการจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมติ การฟังนิทานที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือ และการจัดกิจกรรมการเล่นที่เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ หรือมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน เช่น การเล่นเกม การเล่นตามมุมเล่นต่าง ๆ

จันทร์เพ็ญ สุภาพล (2535 : 73) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ด้านการแบ่งปัน การช่วยเหลือ และการร่วมมือ โดยศึกษากับเด็กอายุ 5 – 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มเด็กที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมความช่วยเหลือ จำนวน 15 คน และกลุ่มเด็กที่ได้ฟังนิทานประกอบภาพ ควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมความช่วยเหลือ จำนวน 15 คน ได้เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนทดลองและหลังการทดลอง โดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ด้าน

การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การร่วมมือ และด้านความเอื้อเฟื้อในช่วงกิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุม กิจกรรมกลางแจ้ง แล้วบันทึกคะแนนลงในแบบสังเกตที่ จันทร์เพ็ญ สุภาผลสร้างขึ้น ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเด็กที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการช่วยเหลือ มีพฤติกรรมทางสังคมดีกว่ากลุ่มเด็กที่ได้ฟังนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการช่วยเหลือ

บังอร จำปา (2538 : 74) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กก่อนระดับปฐมศึกษา โดยศึกษากับเด็กอายุ 5 – 6 ปี ชั้นเด็กเล็ก จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่ม เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นมุมบ้านแบบเจาะจง จำนวน 30 คน กับกลุ่มเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นมุมบ้านแบบปกติ จำนวน 30 คน การเล่นมุมบ้านมีลักษณะเป็นการเล่นสมมติ และใช้แบบวัดทดสอบวัดพฤติกรรมการช่วยเหลือ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นมุมบ้านแบบเจาะจง มีพฤติกรรมการช่วยเหลือสูงกว่า กลุ่มเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นมุมบ้านแบบปกติ

สุทธิพรรณ ธีรพงศ์ (2534 : 70 – 73) ได้ศึกษาพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วมและแบบครุไม่มีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอนุบาลปีที่ 2 อายุ 5 – 6 ปี จำนวน 28 คน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัย และเครื่องมือทดสอบพฤติกรรมการร่วมมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลปรากฏว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วมมีพฤติกรรมการร่วมมือสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุไม่มีส่วนร่วม

จากงานวิจัยในต่างประเทศและในประเทศที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม สรุปได้ว่า พฤติกรรมทางสังคมทั้งด้าน ความร่วมมือ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การเป็นผู้นำผู้ตาม เกิดขึ้นในขณะที่เด็กได้เล่น หรือทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน จากการได้เล่น หรือทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ทำให้เด็กได้รับความรู้สึกของผู้อื่น มีความเข้าใจและเอาใจใส่ในความต้องการของผู้อื่น กล้าที่จะแสดงออก และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นการแสดงถึงความสามารถในการปรับตัวของเด็ก เป็นพัฒนาการทางด้านสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อบุคคลในการที่จะอยู่ร่วมในสังคม เพราะบุคคลต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งควรจะต้องเริ่มปลูกฝังพฤติกรรมทางสังคมของเด็กให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยการจัดกิจกรรม และสภาพแวดล้อมให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคม เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม หรือการจัดกิจกรรมกลุ่ม การเล่นต่าง ๆ หรือเกม หรือศิลปะสร้างสรรค์ เป็นต้น เพื่อให้เด็กได้มีพฤติกรรมที่สนับสนุนทางสังคม เช่น การร่วมมือ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การเป็นผู้นำผู้ตาม อันจะเป็นพื้นฐานในการสร้างบุคลิกภาพที่ดีเป็นที่ยอมรับในการอยู่ร่วมในสังคมต่อไป

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

2.1.1 ความหมายของกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม

เคมปี (Kemp, 1964 : 24 – 25) กล่าวว่า กลุ่มประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันทั้งใช้ภาษาและไม่ใช้ภาษา มีผู้นำและสมาชิกหรืออาจจะไม่มีผู้นำก็ได้ มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความพอใจ มีการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม มีความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในกลุ่ม

ซัลลิแวน (ศุภวดี บุญญวงศ์ 2527 : 2 ; อ้างอิงจาก Sullivan. 1958) อธิบายลักษณะกิจกรรมกลุ่มหรือการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง การทำงานที่สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนร่วมกันกับผู้นำกลุ่ม และผู้นำกลุ่มจะทำหน้าที่ประสานงานและให้คำปรึกษาแก่กลุ่ม สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกัน และมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ บรรยากาศในกลุ่มมีความเป็นกันเอง เป็นมิตรต่อกันและมีความเป็นประชาธิปไตย

กัลลี (Gulley. 1960 : 62) ให้ความเห็นว่ากลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่บุคคลอยู่ร่วมกันเฉย ๆ เท่านั้น แต่การรวมกลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน
2. ผลของการทำงานเกิดจากความร่วมมือของสมาชิก
3. มีการสื่อสารทางวาจาหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

เชสเตอร์ และ สโคปเลอร์ (Chester & Schopler. 1972 : 379) กล่าวว่า การรวมตัวกันนี้จะมีจำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่ไม่ถึงกับมีจำนวนมากเกินไป

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 263) กล่าวถึงกลุ่มว่า หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่รวมกันในสังคม โดยมีลักษณะต่าง ๆ ร่วมกัน หรือ มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1. มีการรับรู้ร่วมกันในสังคม
2. มีแรงจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่ง
3. มีเป้าหมายอย่างเดียวกันหรือมีเป้าหมายร่วมกัน
4. มีค่านิยมหรือปทัสถานของกลุ่มที่จะควบคุม และกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มให้เป็นระเบียบ
5. มีการเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
6. มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
7. มีการสื่อสารทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง

พรรณพิศ วาณิชยการ. (2528 : 135) กลุ่ม หมายถึงบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่มีการกระทำร่วมกัน เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ร่วมกัน และเป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะที่มุ่งสนองความต้องการบางประการของแต่ละบุคคล

คมเพชร จัตรศุภกุล (2530 : 14) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึงการนำประสบการณ์มาวางแผนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่สมาชิกต้องการ และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม ผู้นำจะสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพ ก็ต่อเมื่อเขาได้เรียนรู้วิธีการที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิกแต่ละคน โดยวิธีการดังกล่าวนี้ ประสบการณ์ในกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคลทุกคน และกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ชไมมณ ศรีสุวัณษ์ (2540 : 27) กลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันร่วมมือกัน วางแผนและทำงานตามจุดหมายที่วางไว้ในรูปแบบของการยอมรับและเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การเป็นผู้นำผู้ตามการพึ่งพาอาศัยกันและประเมิณบทวนผลงานที่ทำร่วมกัน

สรุปได้ว่า กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยการวางแผนดำเนินการ ทบทวนผลการกระทำ โดยสมาชิกในกลุ่มจะมีการร่วมมือกัน การช่วยเหลือกัน การยอมรับและเคารพ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน และรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

2.1.2 ความสำคัญของกิจกรรมกลุ่ม

โรเจอร์ (Roger. 1970 :121 – 122) กล่าวว่า การทำกิจกรรมกลุ่ม จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความสามารถในการรับรู้ มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางความสามารถในการควบคุมความรู้สึกต่าง ๆ แสดงพฤติกรรมที่ตรงกับความรู้สึกของตน มีแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ คือการเข้าใจตนเอง คือการเข้าใจตนเอง (Self – Actualization) รู้จักการตัดสินใจด้วยตนเอง เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หมายถึงบุคคลสามารถยอมรับตนเองและเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น เข้าใจตนเอง และมีความมั่นคงทางอารมณ์ยิ่งขึ้น สำหรับทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การใช้อำนาจน้อยลง ยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ลดการสั่งสอนและควบคุมผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น และมีความรู้สึกพึงพากันและกัน เชื่อในความสามารถของผู้อื่น มีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่ม และเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มด้วย

บัทตัน (Button. 1974 : 1-2) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นสิ่งที่จัดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ได้เติบโต และพัฒนา โดยเฉพาะทักษะด้านสังคมและด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดังนั้นการจัดกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นการสร้างโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในบรรยากาศที่ส่งเสริมกันและกัน โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อสมาชิกกลุ่มจะพยายามช่วยกลุ่ม และช่วยบุคคลทำงานไปสู่จุดมุ่งหมาย ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้โดยวิธีการกลุ่ม จึงช่วยฝึกทักษะที่จำเป็นหลาย ๆ ด้าน และด้านหนึ่งที่สำคัญก็คือ ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น

วาสิ ประสงค์ (2524 : 18) กล่าวว่า การทำงานร่วมกับกลุ่มจะช่วยให้เด็กเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อต้องทำงานร่วมกับคนอื่น ปฏิบัติได้ตอบกับเพื่อน ๆ จึงมีความสำคัญมาก เพราะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางสังคมและศีลธรรมจรรยา

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530 : 15 – 19) กล่าวว่า ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมกลุ่มนั้น บุคคลจะมีความเจริญงอกงาม เพิ่มความมั่นใจในตนเอง มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) ดีขึ้น เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า

ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2536 : 80) กล่าวถึงการให้โอกาสเด็กเล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะเด็กด้วยกัน เด็กจะเกิดการเรียนรู้ทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เด็กได้รับการถ่ายทอดมารยาทและกติกาสังคม เกิดสำนึกความรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม

สรุปได้ว่า ความสำคัญของกิจกรรมกลุ่ม คือ เปิดโอกาสให้บุคคลได้อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ตระหนักถึงความรู้สึกของตนเอง รู้จักควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม ยอมรับความรู้สึกความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รู้จักการเสียสละ ประนีประนอมให้กัน ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่เครียดและปลอดภัย เกิดความเชื่อมั่นและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เกิดการถ่ายทอดกติกามารยาททางสังคม การเรียนรู้จากกลุ่มอย่างนี้ จะส่งผลต่อการเกิดสำนึกการรับผิดชอบต่อตนเอง สมาชิกในกลุ่มและในสังคมระดับใหญ่ต่อไป

2.1.3 แนวการจัดกิจกรรมกลุ่มสำหรับเด็ก

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ต้องมีรูปแบบที่หลากหลาย มีทั้งกิจกรรมเป็นรายบุคคล และกิจกรรมกลุ่ม ทั้งนี้ต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ๆ และในที่สุดได้มีผู้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมกลุ่มของเด็ก ไว้ดังนี้

ซีเฟลท์ (Seefeldt. 1980 : 7 – 11) ได้กล่าวว่าเด็กราว 5 ปี จะเริ่มเข้าร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ จาก 2 เป็น 5 คน เพราะเริ่มเข้าใจ และยอมรับความสำคัญของผู้อื่น คล้อยตามผู้อื่น ทะเลาะกับเพื่อน น้อยลง

สุทธภา โชติประดิษฐ์ (2537 : 25) สรุปว่า การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มย่อยควรมีสมาชิกประมาณ 5 – 7 คน เพราะธรรมชาติของเด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ทำให้เด็กไม่เข้าใจบทบาทของตนและผู้อื่น การแบ่งเด็กเป็นกลุ่มย่อยทำให้ครูมีโอกาสดูแลการเปลี่ยนแปลง และกระบวนการกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกได้ง่ายกว่ากลุ่มใหญ่ และมีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนได้เต็มที่

เด็ก อายุ 4 – 5 ปี จะชอบเล่นเป็นกลุ่มมากขึ้น มีการแบ่งปันของเล่น กระตือรือร้นในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลรอบตัว เด็กวัยนี้จะรู้จักการรับ การให้ การแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น ชอบบอกความเห็นในเรื่องต่าง ๆ (คณะกรรมการกองทุนศาสตราจารย์ ดร. อุบล เรียงสุวรรณ. 2539 : 58)

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2540 : 6) ได้กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมผู้สอนควรคำนึงถึงการให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม ซึ่งอาจเริ่มขึ้นจากการวางแผนก่อนลงมือกระทำกิจกรรม ขึ้นทำกิจกรรม เด็กมีโอกาสนประสบความสำเร็จ โดยเด็กทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่

สรุปได้ว่า แนวการจัดกิจกรรมกลุ่มสำหรับเด็กปฐมวัย ต้องให้เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก เด็กจะเริ่มเล่นเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในการจัดกิจกรรมกลุ่มให้เด็กควรมีสมาชิกในกลุ่ม ประมาณ 5 – 7 คน ซึ่งต้องให้เด็กได้เป็นผู้ริเริ่ม โดยเริ่มต้นจากการวางแผนร่วมกัน และทำงานตามแผนที่วางไว้ด้วยกันจนประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน

2.1.4 การเข้ากลุ่มของเด็ก

อิริคสัน (Gordon and Browne. 1993 : citing Erikson. 1964) กล่าวว่า การเล่น คือ ธรรมชาติที่สามารถพบได้มากที่สุดในวัยเด็ก ซึ่ง นับว่าเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่จะดึงให้เด็กเข้าร่วมกลุ่มกันได้อย่างมีความสุข โดยไม่มีการบังคับ การเข้าร่วมกลุ่มของเด็กปฐมวัยในระยะแรกนั้นเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีแบบแผน ช่วงเวลาที่รวมกลุ่มกันจะเป็นระยะเวลาสั้น ๆ และอาจจะมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันหรือไม่ก็ได้ เมื่อเด็กมีพัฒนาการและวุฒิภาวะมากขึ้น การรวมกลุ่มก็จะเป็นไปอย่างมีแบบแผนมากขึ้น มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น และใช้ระยะเวลาอยู่รวมกลุ่มกันนานมากขึ้น

จากการศึกษาของพาร์เทน (Morrison. 1995 : 258 ;citing Parten. n.d.) ได้กล่าวถึง การเล่นทางสังคม แบ่งเป็น 6 ขั้น ดังนี้

1. ระยะนั่งเฉย (Unoccupied Play) เด็กจะไม่เล่นกับสิ่งของใด ๆ และไม่เล่นกับใคร
2. การเล่นคนเดียว (Solitary Play) เด็กจะเล่นตามลำพัง โดยไม่สนใจเด็กคนอื่น
3. การเล่นแบบเฝ้าดูผู้อื่นเล่น (Onlooker Play) เด็กจะเฝ้าดูและสังเกตการเล่นของเด็กคนอื่น
4. การเล่นแบบคู่ขนาน (Parallel Play) เด็กจะเล่นตามลำพัง แต่เด็กจะเล่นของเล่นและวิธีการเล่นคล้ายกับเด็กคนอื่น ๆ
5. การเล่นแบบเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน (Associative Play) เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กคนอื่น บางทีอาจถามคำถามหรือเล่นวัสดุอุปกรณ์ร่วมกัน แต่ไม่เล่นด้วยกัน
6. การเล่นแบบร่วมมือกัน (Cooperative Play) เด็กเล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกัน

สรุปได้ว่า เด็กสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและกลุ่มเพื่อน ในระยะเวลาที่ไม่มากจนเกินไป ซึ่งบรรยากาศการทำกิจกรรมกลุ่มมีโอกาสเกิดขึ้น ในขณะที่เด็กเล่นกับเพื่อน และเมื่อเด็กมีพัฒนาการและวุฒิภาวะมากขึ้น การรวมกลุ่มก็จะเป็นไปอย่างมีแบบแผนมากขึ้น มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น และใช้ระยะเวลาอยู่รวมกลุ่มกันนานมากขึ้น

2.1.5 การเล่น

2.1.5.1 ความหมายของการเล่น

แมค (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2526 : 361 ; อ้างอิงจาก Mack. n.d.) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเล่นเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม การเล่นของเด็กเปรียบได้กับการทำงานของผู้ใหญ่ จะต่างกันตรงที่ผู้ใหญ่ทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ แต่การเล่นของเด็กจะจบลงในตัวเอง โดยมีได้มุ่งหวังสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกเหนือไปจากความพอใจตามธรรมชาติ

รูตอล์ฟ และโคเฮน (Rudolph and Cohen. 1984 : 95) กล่าวถึงการเล่นว่า การเล่นเป็นกระบวนการของพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และสังคม ซึ่งการเล่นมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. การเล่นนำไปสู่การค้นพบเหตุผลและความคิด
2. การเล่นเป็นการเชื่อมโยงระหว่างเด็กกับสังคม
3. การเล่นเป็นการนำเด็กไปสู่ภาวะความสมดุลทางอารมณ์

ฉวีวรรณ กินวงศ์ (2533 : 112) ให้ความหมายการเล่นของเด็กว่า เป็นกิจกรรมหรือการกระทำใด ๆ ที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็ก เพราะการเล่นเกิดจากความสมัครใจของเด็กเอง ไม่มีการบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น ลักษณะและประเภทของการเล่นแต่ละอย่างย่อมจะแตกต่างกันออกไปตามวัยและความต้องการของเด็ก

บุญเยี่ยม จิตรดอน (2524 : 92 - 93) ได้สรุปความหมายของการเล่นไว้ดังนี้

1. การเล่น คือ การใช้กำลังที่เหลือใช้ให้เป็นประโยชน์
2. การเล่น คือ การพักผ่อน ขณะที่เด็กเล่น เด็กได้ผ่อนคลายความตึงเครียด ได้พักผ่อนไปในตัว
3. การเล่นเป็นการเตรียมเด็กสำหรับชีวิตในอนาคต เพื่อฝึกเด็กให้รู้จักหน้าที่ที่จะต้องกระทำในอนาคต

นิรมล ชยุตสาหกิจ (2524 : 1) ได้กล่าวถึงการเล่นว่า เป็นการกระทำที่เป็นผลรวมของพฤติกรรมทั้งหมดของเด็ก การเล่นเป็นการปรับตัวเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในสิ่งรอบตัว และนำข้อมูล所知 และเข้าใจไปสะสมไว้ในโครงสร้างทางสติปัญญา เพื่อปรับขยายโครงสร้างเดิมให้กว้างใหญ่ขึ้น อันเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะรับการเรียนรู้ต่อไป

จากแนวความคิดดังกล่าว จะเห็นว่า การเล่น หมายถึง กิจกรรมที่เด็กเล่นด้วยความสมัครใจ เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในขณะที่เด็กเล่น เด็กจะเกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพของเด็กในวันนี้ และในอนาคตข้างหน้า

2.1.5.2 ความสำคัญของการเล่น

เพียเจท์ (เยาวพา เดเซคูปต์. 2528 : 12 ; อ้างอิงจาก Piaget. n.d.) ได้กล่าวไว้ว่า การเล่นจะมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญา จากการที่เด็กจะสามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งเร้า

ได้ และขณะที่เด็กตอบสนองสิ่งเร้า เด็กจะสามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ เข้ามาในสมองได้ เพียเจต์ ได้กล่าวถึงการเล่นไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาทของการเล่น คือ การระบายอารมณ์
2. การเล่นช่วยให้เข้าใจถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม
3. การเล่นเป็นวิธีการเรียนรู้ทางสังคม

วราภรณ์ รักวิจัย (2533 : 123) ได้กล่าวถึงการเล่นว่า การเล่นเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา เพราะการเล่นเป็นขบวนการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ การค้นคว้า การสำรวจ และการทดลองสิ่งต่าง ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับตนเอง และเพื่อช่วยในการพัฒนาการเจริญเติบโตทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ให้เป็นผู้มีความสามารถที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

เกษลดา มานะจุติ (2529 : 2 - 3) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการเล่นของเด็กว่า ช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

1. ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยผ่านขบวนการค้นคว้า สำรวจ ทดลองใช้กล้ามเนื้อประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา มือ หู จมูก ปาก ให้ประสานกันจนก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งไม่มีวิธีการใดจะสอนได้ดีเท่า
2. ช่วยให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมเชาวน์ปัญญาจากการเล่น เด็กจะเกิดความคิดริเริ่มแปลก ๆ ใหม่ ๆ รู้จักใช้สติปัญญาประยุกต์ ปรับปรุง เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางการเล่นที่ไม่ซ้ำซากอยู่เช่นเดิม หรือเลียนแบบจากตัวอย่างที่เคยพบเห็นแต่อย่างเดียว
3. ช่วยให้เด็กเกิดทักษะทางสังคมอันเป็นพื้นฐานที่จะช่วยปลูกฝังให้เด็กมีความเป็นผู้นำ ผู้ตาม รู้จักการสับเปลี่ยนรอกอย รอบคอบ วางแผน เสียสละ ให้อภัย และปรับตัวเข้ากับผู้อื่น มีน้ำใจต่อกัน และกัน
4. ช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ ลดความตึงเครียดหรือสับสนทางอารมณ์ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพขัดแย้งของสิ่งแวดล้อม ในระหว่างที่เด็กเล่น อารมณ์ขุ่นมัว ความคับข้องใจ อารมณ์โกรธ ความเสียใจ ผิดหวัง จะได้รับการระบายออก เป็นการช่วยปรับอารมณ์ของเด็กให้กลับสู่ภาวะปกติได้
5. ช่วยส่งเสริมสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงสมบูรณ์ขึ้น จากกิจกรรมการเล่นเด็กจะได้เคลื่อนไหวแขน ขา และอวัยวะทุกส่วนในร่างกาย ทำให้สามารถทำงานประสานสัมพันธ์กันได้ดี มีทักษะความคล่องแคล่วว่องไว มีความแข็งแรงมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ھرรษา นิลวิเชียร (2535 : 85 - 86) ได้สรุปคุณค่าของการเล่นได้ดังนี้

1. การเล่นเป็นส่วนสำคัญของชีวิตเด็กเล็ก มีคุณค่าต่อการพัฒนา ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
2. การเล่นช่วยสร้างบรรยากาศของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในขณะที่เด็กเล่นด้วยกัน เด็กจะเรียนรู้การแบ่งปัน การเล่นด้วยกันกับเพื่อน เรียนรู้การระวังรักษาของเล่นกับเพื่อน และเรียนรู้การเข้าสังคม
3. การเล่นทำให้เด็กเรียนรู้จากการดัดแปลง คิดยืดหยุ่น เช่น การนำเชือกมาผูกแทนชิงช้า ปีนเล่นบนก้อนหินแทนการปีนเล่นบนเครื่องเล่นในโรงเรียน ใช้ก้านกล้วยมาสมมติเป็นม้า เป็นต้น
4. การเล่นทำให้เด็กเรียนรู้การรอกอย ฝึกความอดทน ซึ่งจะเป็นลักษณะนิสัยที่ดีตัว และเป็นประโยชน์ต่อเด็กในอนาคต

5. การเล่นบทบาทต่าง ๆ ของบุคคลในชุมชน ทำให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคม ซึ่งจะมีผลทำให้เด็กคิดถึงอนาคต และบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ในสังคม

6. การเล่นช่วยให้เด็กเรียนรู้ และพัฒนาความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่เล่นสมมติบทบาทผู้อื่น เด็กจะเริ่มเข้าใจว่า คนอื่นรู้สึกอย่างไร เมื่อมีความทุกข์หรือมีความสุข

7. การเล่นสมมติ จะช่วยให้เด็กฝึกจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ เด็กจะสร้างภาพพจน์ เรื่องราวต่าง ๆ แม้แต่เรื่องในใจของตนเอง เด็กจะเลียนเสียงธรรมชาติ เสียงสัตว์ เสียงพูด ตลอดจนการเคลื่อนไหวของคนและสัตว์ เด็กจะค้นหาวิชาการใหม่ ๆ ในการเล่น วัสดุสิ่งของ เด็กจะเป็นใครไปไหน ทำอะไรก็ได้ในจินตนาการของตน เด็กจะเรียนรู้สิ่งแวดล้อม และเรียนรู้ที่จะแยกออกว่า อะไรเป็นความจริง และอะไรเป็นความฝัน

สรุปได้ว่า การเล่นเป็นหัวใจ และมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็ก เป็นโอกาสที่เด็กจะได้เรียนรู้ มีคุณค่าต่อการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน นอกจากนี้การเล่นยังช่วยให้เด็กฝึกจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนช่วยให้เด็กเกิดทักษะทางสังคมอันเป็นการเตรียมประสบการณ์เพื่อที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.1.5.3 พัฒนาการทางการเล่นที่เกี่ยวข้องกับสังคม

แฮมมอนด์ (เยาวพา เชเซคูปต์. 2542 : 24 – 25 ; อ้างอิงจาก Hammond. 1967 : 244. *Good School for Yong Children*) ได้กล่าวถึงพัฒนาการการเล่นของเด็กที่เกี่ยวข้องกับสังคม ไว้ 4 ประการ คือ

1. การเล่นคนเดียว (Solitary Play) เป็นชนิดของการเล่น เมื่อเด็กเริ่มรู้จักการเล่น จนถึงอายุ 2 ขวบ ซึ่งการเล่นในระยะนี้จะเป็นการเล่นที่เด็กเล่นตามลำพังคนเดียว เพราะพัฒนาการทางภาษาของเด็กยังไม่อยู่ในขั้นที่จะใช้ภาษาเป็นสื่อกลางให้ผู้อื่นเข้าใจได้

2. การเล่นคู่ขนาน (Parallel Play) การเล่นในลักษณะนี้จะเริ่มต้นเมื่ออายุ 2 ขวบ โดยที่เด็กจะพอใจที่จะเล่นตามลำพังคนเดียว แต่มีผู้อื่นหรือเด็กอื่น ๆ อยู่ข้าง ๆ โดยต่างคนต่างเล่น

3. การเล่นโดยมีผู้อื่นเป็นส่วนประกอบ (Complementary Play) เมื่อเด็กอายุ 3 ขวบ จะเริ่มสนใจที่จะเล่นกับเด็กอื่น ๆ ประมาณ 2 - 3 คน แต่กิจกรรมและกลุ่มจะเปลี่ยนอยู่บ่อย ๆ เกเซลกล่าวว่า ในช่วงนี้การเล่นสมมติและจินตนาการจะเริ่มเข้ามามีบทบาทในการเล่นของเด็ก โดยเด็กจะพอใจจะรอคอยที่จะเล่นและนำของเล่นกลับไปบ้าน

เมื่อเด็กอายุ 4 ขวบ เด็กจะเริ่มเล่นเป็นกลุ่มที่มีเพศเดียวกัน ประมาณ 2 - 3 คน แต่เด็กยังไม่สามารถจะปรับตัวและมีส่วนร่วมกับกลุ่มได้ เขามักแสดงตัวว่าเป็นหัวหน้าคนอื่น และผู้อื่นเป็นส่วนประกอบกิจกรรมการเล่น ในช่วงนี้จะเป็นกิจกรรมเฉพาะอย่าง โดยเด็กจะเริ่มรู้จักเล่นของเล่นในทางสร้างสรรค์และรู้จักใช้เครื่องแต่งกายในการเล่นสมมติหรือการแสดงละคร

4. การเล่นเป็นกลุ่ม (Group Play หรือ Cooperative Play) การเล่นในช่วงนี้เริ่มเมื่อเด็กอายุ 5 ขวบ โดยเด็กจะเริ่มเล่นร่วมกับผู้อื่นได้แต่กับเพื่อนจำนวน 2 - 5 คน เด็กจะเริ่มรู้จักบทบาทการรวมกลุ่มมากขึ้น เช่น รู้จักขอร้อง บอกกล่าว การเล่นสมมติจะเริ่มแสดงออกในทางสร้างสรรค์มากขึ้น ในช่วงนี้เด็กจะเริ่มชอบปีนป่าย และชอบเล่นเครื่องเล่นที่จะต้องใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และเครื่องเล่นสนาม

สรุปได้ว่า เด็กจะมีพัฒนาการทางการเล่น ตั้งแต่ การเล่นคนเดียว การเล่นคู่ขนาน การเล่นโดยมีผู้อื่นเป็นส่วนประกอบ จนถึงการเล่นเป็นกลุ่ม ซึ่งเริ่มเมื่อเด็กอายุ 5 ขวบ เล่นร่วมกับเพื่อนจำนวน 2 - 5 คน และในช่วงนี้เด็กจะเริ่มรู้จักบทบาทการรวมกลุ่มมากขึ้น

2.1.5.4 ประเภทของการเล่น

ได้มีผู้จัดประเภทของการเล่นไว้แตกต่างกัน ดังนี้

โคลัมบัส (เยาเวา เดเซคูปต์. 2542 : 29 ; อ้างอิงจาก Kolumbus. 1979 : 29. *Is it Tomorrow Yet*) ได้แบ่งชนิดของการเล่นออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ การเล่นอย่างอิสระ (Free Play) และการเล่นสมมติ (Dramatic Play)

1. การเล่นอย่างอิสระ (Free Play) เป็นช่วงเวลาที่เด็กจะได้มีโอกาสเล่นทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งเด็กควรมีอิสระในการเล่นเลือกเล่นตามลำพัง หรือเล่นเป็นกลุ่ม ครูควรจัดอุปกรณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้เลือกเล่นตามที่เขาสนใจ พอใจ และควรได้รับอิสระภาพในการเลือกกิจกรรมหรือเปลี่ยนกิจกรรมได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากครู

กิจกรรมการเล่นที่ครูจัดขึ้นอาจเป็นมุมต่าง ๆ เช่น มุมบ้าน มุมบล็อก กิจกรรมทางศิลปะต่าง ๆ มุมสำหรับเล่นเกม เครื่องเล่นเกมต่าง ๆ ครูควรหาเวลาส่งเสริมให้เด็กสนใจกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยเลือกเวลาที่เด็กอยู่ร่วมกัน เช่น ในช่วงเวลาพักกลางวัน โดยครูอาจเสนอแนะว่าเด็กควรทำอะไรบ้าง ในช่วงที่เด็กจะเล่นอย่างอิสระครูควรแนะนำขอบเขตในการเล่นว่ามีแค่ไหน เช่น สิ่งที่จะเล่นได้กี่คน เมื่อเล่นเสร็จแล้วควรช่วยกันเก็บของ เช็ดโต๊ะให้สะอาด เพื่อให้คนอื่นได้มาเล่นบ้าง

ช่วงเวลาที่เด็กเล่น เป็นเวลาที่ครูควรดูแลอย่างเต็มที่ แต่ครูควรมองดูรอบ ๆ ห้องเพื่อให้ทุกอย่างเรียบร้อย เป็นระเบียบ และเด็กทุกคนทำงานด้วยความสบายใจ ครูควรดูว่าอุปกรณ์ขาดเหลืออะไรบ้าง

2. การเล่นสมมติ (Dramatic Play) หรือการเล่นสมมติบทบาททางสังคม (Social Dramatic) โดยเด็กจะเล่นสมมติเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เขารู้จัก เช่น พ่อ แม่ หมอ คนใช้ ฯลฯ การเล่นสมมติจะเป็นการสร้างประสบการณ์ เพื่อให้เด็กเข้าใจบทบาทต่าง ๆ ของผู้ใหญ่ในสังคม ซึ่งเขาจะต้องเติบโตขึ้น การเล่นสมมติไม่ใช่ว่าการแสดงบนเวที แต่การเล่นสมมติอาจจะเกิดขึ้นได้เองตลอดเวลา เมื่อเด็กอยากเล่น ไม่ว่าจะเวลาที่เด็กเล่นอยู่ที่มุมบ้าน มุมบล็อก มุมหมอ ทั้งขณะที่เด็กอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับเพื่อน ทั้งขณะอยู่ในห้องอย่างเสรี เมื่อเด็กเล่นสมมติเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดังนี้

2.1 โครงสร้างของสังคม

1.2 ได้มีโอกาสระบายอารมณ์

1.3 ปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

1.4 เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและใช้จินตนาการ

ศรีสมวงศ์ วรรณศิลป์ (2520 : 12 – 16) ได้สรุปการเล่นไว้ 6 ประเภท

1. การเล่นเพื่อค้นคว้า เป็นการเล่นที่เด็กใช้ประสาทสัมผัสในการทดลองหยิบจับ ตรวจสอบสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัว เนื่องจากเด็กมีความอยากรู้อยากเห็น ทำให้เด็กได้เรียนรู้ รูปร่าง ขนาด ความหมายละเอียดของวัตถุ ความแตกต่างของเสียง สังเกตความแก่อ่อนของสี เป็นต้น

2. การเล่นที่ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และทักษะทางมือ เป็นการเล่นที่เด็กนำสิ่งของต่าง ๆ มาประกอบเป็นของเล่นอย่างง่าย ๆ ได้ ซึ่งการกระทำนั้นทำให้เด็ก ได้รับความสุข ความพอใจ

3. การเล่นเป็นละคร หรือจินตนาการ เป็นการเลียนแบบจากสิ่งที่เห็นในชีวิตประจำวัน เด็กจะดัดแปลงสถานที่เล่นให้เป็นสถานที่ตามความคิดของเขาเอง

4. การเล่นออกกำลังกาย เป็นการเล่นที่ใช้พลังร่างกาย ซึ่งเด็กจะมาเล่นร่วมกัน ต้องเคารพกฎของการเล่น เรียนรู้การแพ้ชนะ และทำให้เด็กปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้ดี

5. การเล่นเกมในบ้าน เป็นการเล่นร่วมกับพี่ ๆ น้อง ๆ ภายในครอบครัว

6. การเล่นช่วยให้ผลิตเฟลลินจากการดู ฟัง สังเกต เป็นการเล่นที่อาศัยการดูคนอื่น เล่น หรือดูผู้ใหญ่ทำงานหรือสังเกตการแสดงท่าทางของสัตว์ หรือชอบที่จะฟังเรื่องราวต่าง ๆ ฟังเพลง นิทาน จึงทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และสนุกสนานได้

สรุปได้ว่า ในการแบ่งประเภทของการเล่นนั้น มีหลักเกณฑ์ในการแบ่งที่แตกต่างกันไป อาจแบ่งตามลักษณะการเล่น หรือวิธีการเล่น ซึ่งขึ้นอยู่กับนำไปใช้ให้เกิดความเหมาะสม

2.1.6 เกม

2.1.6.1 ความหมายของเกม

เกม คือ กิจกรรมที่ผู้เล่นจะต้องพยายามแข่งขัน ซึ่งจะต้องมีการแพ้ชนะตามกติกาที่กำหนดไว้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หลักที่สำคัญในการเล่นเกมนั้นมี 2 ประการ ซึ่ง ทิศนา เทียนเสมอ (เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 46 - 47 ; อ้างอิงจาก Tisana Tiansame. 1972 : 141 - 142) กล่าวไว้ ดังนี้

1. กติกา (Rules) คือ กฎหรือระเบียบซึ่งระบุไว้ว่าควรทำอะไรและไม่ควรทำอะไร กติกาหรือกฎเกณฑ์เป็นส่วนที่สำคัญมากในการเล่นเกมนั้น โดยกติกาจะเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ผู้เล่นสามารถดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ
2. วิธีการ (Rituals) คือ รูปแบบและพฤติกรรมในการเล่นเกมนั้นซึ่งจะมีผลต่อบรรยากาศในการเล่นและช่วยให้การเล่นเกมนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายได้

สรุปได้ว่า เกม หมายถึง กิจกรรมที่ต้องมีการแข่งขัน มีการแพ้ชนะ โดยทำตามกฎ กติกา เพื่อให้เกมที่เล่นนั้นบรรลุจุดมุ่งหมาย

2.1.6.2 จุดมุ่งหมายของการเล่นเกม

การเล่นเกมนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2521 : 73)

1. ได้รับความเพลิดเพลินสนุกสนาน
2. พัฒนานิสัยการเล่นที่ดี และมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
3. ฝึกทำทางให้มีสุขภาพและรูปร่างสวยงาม
4. ได้รับความรู้ให้ตื่นตัวตลอดเวลา
5. สร้างความเชื่อมั่นและการควบคุมตนเอง
6. ฝึกความร่วมมือในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม

ลัดดา นิลละมณี (2531 : 179) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ของเกมแต่ละเกม ได้แก่ การมุ่งฝึกทักษะทางการดู การฟัง การพูด การอ่านตัวเลข และตัวอักษร การคำนวณนับ ฝึกให้คล่องแคล่ว ว่องไว ฝึกการปฏิบัติตามคำสั่ง ฝึกสมองและร่างกาย ฝึกความสังเกต ฝึกกระะยะทาง ฝึกความจำ ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ฝึกให้รักหมู่คณะ รักความยุติธรรม ฝึกให้รู้จักสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและ ฝึกการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด เป็นต้น

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการเล่นเกม เพื่อฝึกและสร้างให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ทักษะ ทั้ง ด้าน ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2.1.6.3 แนวคิดในการจัดเกมสำหรับเด็ก

เกมทุกประเภทมีกติกาหรือข้อควรปฏิบัติ ซึ่ง ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521 : 73) กล่าวว่า ข้อแตกต่างระหว่างการเล่นเสรีกับเกมก็คือ เกมมีกฎเกณฑ์กติกา ส่วนการเล่นเสรีนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นอยู่

กับวัสดุการสอนของเล่นที่อยู่ในมือเด็ก และความสนใจระยะสั้นของเด็กในการเล่น ความสนใจของเด็กจะต้องมีระยะยาวนานพอควร ในการจัดเกมสำหรับเด็กปฐมวัยสิ่งที่คำนึงคือไม่ควรจัดให้มีการแข่งขันอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจัง เพราะเด็กในวัยนี้จะถือเอาการแข่งขันเป็นจริงเป็นจัง การเล่นเกมต้องมีชีวิตชีวา วิธีเล่นเกมจึงควรให้เด็กได้รับความสนุกสนาน เบิกบาน และครูไม่ควรเคร่งเครียดหรือปฏิบัติตามกติกามากเกินไป จนเด็กหมดสนุก ในการแนะนำเกมใหม่ ๆ ให้กับเด็ก ครูอาจใช้วิธีการดังต่อไปนี้

1. บอกให้ทราบถึงเรื่องทั่ว ๆ ไปก่อนแล้วจึงกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยของเกม
2. อธิบายเกมเป็นขั้น ๆ โดยให้คำสั่งแต่ละตอนตามลำดับอย่างชัดเจน
3. ให้เด็กบอกความคิดเห็นด้วยว่าจะเล่นกันอย่างไร

สรุปได้ว่า ในการจัดเกมให้กับเด็ก ไม่ควรจัดให้มีการแข่งอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจัง ไม่ควรเคร่งเครียดกับกติกามากเกินไป วิธีเล่นเกมควรให้เด็กได้รับความสนุกสนาน เบิกบาน

2.1.6.4 ประเภทของเกมสำหรับเด็ก

โคลัมบัส (เยาเวพา เดเซคุปต์. 2542 : 47 ; อ้างอิงจาก Kolumbus. 1979 : 141 – 149. *Is it Tomorrow Yet*) ได้แบ่งเกม ออกเป็น 6 ประเภทใหญ่ ๆ สรุปได้ดังนี้

1. เกมพัฒนาทักษะโดยการกระทำหรือการเล่นวัสดุต่าง ๆ (Manipulative Game) เกมชนิดนี้คือการที่เด็กนำของเล่นต่าง ๆ มาเล่นอย่างมีกฎเกณฑ์ และกติกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กสามารถสร้างความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็กระหว่างการใช้มือและสายตา เกมเหล่านี้ได้แก่

1.1 เกมฝึกประสาทสัมผัส (Coordination) เกมชนิดนี้จะฝึกทักษะบางประการให้กับเด็ก เช่น การเย็บปักถักร้อย ร้อยลูกปัด

1.2 เกมสร้างสรรค์ เกมดังกล่าวเด็กจะสามารถสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยสวมรูปฟอร์มบางอย่างต่อเข้าด้วยกัน เช่นการใช้พลาสติกสร้างสรรค์ หรือบล็อกมาต่อกัน เป็นต้น

1.3 เกมสร้างสิ่งใหม่ ได้แก่ การต่อสิ่งที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งถูกจับแยกออกเข้าด้วยกัน เช่น การต่อรูปตัดต่อต่าง ๆ

2. เกมการศึกษา (Didactic or Cognitive Game) คือเกมที่พัฒนาการคิดของเด็ก ซึ่งเด็กต้องคิดและหาเหตุผล ซึ่งจากการเล่นเกมของเด็ก ครูจะสามารถบอกได้ว่า เด็กมีความเข้าใจในความคิดรวบยอดของเรื่องนั้น ๆ อย่างไร เกมการศึกษาแบ่งออกได้เป็น

2.1 เกมการแยกประเภท (Classification) หมายถึง การแยกกลุ่ม จัดกลุ่ม จับคู่ ฯลฯ ซึ่งสามารถฝึกทักษะเด็กได้หลายอย่าง แบ่งออกได้ 3 ชนิด

2.1.1 เกมลอตโต (Lotto) เป็นเกมสำหรับฝึกแยกประเภทชนิดหนึ่ง โดยครูจะต้องเตรียมกระดาษ ซึ่งขีดเอาไว้เป็น 4 หรือ 6 หรือ 9 ส่วน โดยมีภาพในแต่ละส่วนแล้วให้เด็กนำภาพหรือสิ่งของมาวางไว้ให้ตรงกับช่องที่มีภาพนั้นอยู่ วิธีเล่นก็จะแตกต่างกันไปตามชนิดของเกม

2.1.2 เกมโดมิโน (Domino) จะมีขนาดเล็กเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทำด้วยไม้หรือกระดาษ และแบ่งครึ่งออกเป็น 2 ส่วน ในแต่ละด้านจะมีภาพ จำนวน ตัวเลข จุด ฯลฯ วาดเอาไว้ แล้วให้เด็กเลือกภาพที่มีสี รูป ฟอร์ม หรือขนาดมาต่อในแต่ละด้านไปเรื่อย ๆ

2.1.3 เกมตารางสัมพันธ์ (Matrix Game) จะประกอบด้วยตาราง ซึ่งแบ่งเป็นช่อง มีขนาดเท่ากัน 16 ช่อง และมีบัตรเล็ก ๆ ขนาดเท่ากับตารางแต่ละช่อง เพื่อเล่นเข้าชุดกัน โดยจะมีบัตรที่กำหนดไว้เป็นตัวนำวางไว้ข้างบนของแต่ละช่อง และด้านข้างของแต่ละช่อง โดยการเล่นอาจจะจับคู่ภาพที่

อยู่ข้างบนกับภาพที่ใต้กว้างลงให้ตรงกัน หรืออาจจะจับคู่ภาพที่มีส่วนประกอบของภาพที่อยู่ข้างบนกับภาพที่อยู่ด้านข้างก็ได้

2.2 เกมฝึกทำตาม (Patterning) ในเกมชนิดนี้เด็กจะต้องสร้างหรือวาด หรือลาก ตามแบบ ตามลำดับ ซึ่งเด็กจะใช้ลูกปัดหรือบล็อกที่มีสีหรือขนาดต่าง ๆ กันมาวางไว้ตามลำดับ

2.3 เกมฝึกลำดับหรืออนุกรม (Sequence, Seriation) ในเกมดังกล่าวจะฝึกความจำของเด็ก โดยครูจะเล่าเหตุการณ์หรือลำดับของเรื่องราวหรือนิทานแล้วให้เด็กวางสิ่งต่าง ๆ หรือภาพตามลำดับในเรื่อง

3. เกมฝึกทักษะทางร่างกาย (Physical Game) เกมฝึกทักษะทางร่างกาย หรือเกมพลศึกษา มีมากมายหลายชนิด ซึ่งรวมทั้งการฝึกกายบริหารประจำวันง่าย ๆ แต่นำมาฝึกทักษะได้อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น

3.1 เกมทำตามผู้นำ (Follow the Leader) เกมนี้เด็กจะต้องทำตามผู้นำ ซึ่งเลือกมาจากเด็กคนใดคนหนึ่ง แล้วให้กลุ่มทำตามทำให้เหมือนผู้นำ โดยให้เด็ก 2 คน ออกไปนอกห้อง แล้วให้กลับมาช่วยกันหาว่าใครเป็นผู้นำที่แท้จริง

3.2 เกมไซมอนเซ (Simon Says) เป็นเกมทำตามผู้นำชนิดหนึ่ง ซึ่งเด็กจะต้องเอ่ยคำขึ้นต้นว่า “ไซมอนเซ...” แต่ถ้าไม่มีคำว่า “ไซมอนเซ” แล้วเด็กทำตามก็ถือว่าผิดกติกา เด็กคนนั้นต้องออกจากการแข่งขัน เราอาจจะเปลี่ยนคำสั่งเป็นอย่างอื่นได้ เช่น “ครูสั่งว่า...”

3.3 เกมจ่ายตลาด (Market Broke) เกมนี้ให้เด็กนั่งเก้าอี้เป็นวงกลม โดยผู้นำจะยืนอยู่ตรงกลาง เด็กแต่ละคนจะเลือกผลไม้หนึ่งชนิด เมื่อผู้นำพูดว่า “ฉันไปตลาดและจะไปซื้อผลไม้ และใส่ส้มลงไปในตะกร้า” แล้วเด็กคนนั้นจะมายืนตรงหน้าเด็กคนใดคนหนึ่ง เด็กที่ผู้นำมายืนจะต้องยืนขึ้น และพูดต่อไปว่า “ฉันไปตลาดจะไปซื้อกล้วย และใส่ส้มและกล้วยลงในตะกร้า” เด็กคนต่อ ๆ ไปจะต้องพูดตามนั้นจนผู้นำสั่งหยุดแล้วพูดว่าตะกร้าแตกแล้ว แล้วทุกคนจะพยายามหาที่นั่งของตน เด็กคนสุดท้ายที่ไม่สามารถหาที่นั่งได้จะออกมาเป็นผู้นำคนต่อไป

3.4 เกมเปิด-ห่าน (Duck-Goose) เกมนี้จะฝึกทักษะในการรับฟัง ซึ่งเด็กอายุ 3 ขวบ ก็สามารถเล่นได้ เด็กจะนั่งเป็นวงกลมและสมมติว่าตัวเองเป็นเปิด เด็กที่สมมติว่าเป็นผู้นำจะเดินช้า ๆ อยู่ข้างนอกวงพร้อมกับจับตัวเพื่อน ๆ แล้วพูดว่า เปิด-ห่าน แล้วก็วิ่งหนีคนที่เขาเรียกว่าห่าน คนที่เป็นห่านจะลุกขึ้นวิ่งไล่จับคนแรกไปรอบ ๆ เด็กคนแรกจะพยายามวิ่งมานั่งแทนที่ ส่วนเด็กที่เป็นห่านก็จะกลายเป็นผู้นำต่อไป การเล่นเกมจะดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ

3.5 เกมไล่-จับ (Chasing) เกมพวกนี้จะให้เด็กวิ่งหนีผู้นำ ซึ่งผู้นำต้องวิ่งไล่ตามจับให้ได้มากที่สุด เกมเหล่านี้ได้แก่ เกมหมาป่าล่าลูกแกะ เกมนี้ของไทยเราก็มียุ เช่น ไล่ไข่ ไล่โง่ง ขายดอกไม้ เป็นต้น

4. เกมเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา (Language Game) เกมฝึกทักษะทางภาษาเป็นเกมที่อาศัยจินตนาการและการใช้คำพูด โดยไม่ต้องใช้วัสดุใด ๆ เกมฝึกทักษะทางภาษาบางเกมจะช่วยเสริมทักษะเกี่ยวกับความจำ ฝึกทักษะการฟัง หรือเกมการเดา หรือเกมอะไรเอ่ย

5. เกมเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา (Card Game) ช่วยให้เด็กสามารถแยกความเหมือนและความต่าง ฝึกความจำและเสริมทักษะอื่น ๆ ได้

6. เกมพิเศษ (Spacial Game) เกมนี้จะเล่นในโอกาสพิเศษ ครูอาจจะจัดให้เด็กเล่นเป็นครั้งคราว เช่น เกมล่ายแทงขุมทรัพย์ เกมโจรสลัด เกมตามรอยเท้า ซึ่งเกมดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือของเด็กอย่างมาก

สรุปได้ว่า เกมที่จัดให้เด็กนั้นมีมากมายหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นเกมพัฒนาทักษะโดยการกระทำหรือการเล่นวัสดุต่าง ๆ เกมการศึกษา เกมฝึกทักษะทางร่างกาย เกมเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา เกมเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา รวมทั้งเกมพิเศษ ซึ่งการจัดกิจกรรมให้เด็กจะต้องเลือกใช้ตามความเหมาะสม

2.1.7 กิจกรรมศิลปะ

2.1.7.1 ความหมายและความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ

จันทร์วรรณ เทวรักษ์ (2526 : 14 – 16) ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมที่เด็ก 3 – 5 ขวบ ได้แสดงความสามารถทางด้านความคิดสร้างสรรค์ให้ปรากฏออกมาในงานศิลปะด้านต่าง ๆ เช่น งานฝีมือ ภาษา ดนตรี รวมทั้งการเล่นอิสระทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน

ราศี ทองสวัสดิ์ (2529 : 103 – 104) กล่าวว่า สิ่งที่พึงตระหนักในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ คือ กิจกรรมสร้างสรรค์หรือศิลปะสำหรับเด็ก มิได้มุ่งหมายให้เด็กทำงานเพื่อความสวยงามหรือเหมือนจริง แต่เป็นการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง การฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เพื่อเป็นพื้นฐานการเขียนที่ดี ตลอดจนช่วยพัฒนาอารมณ์ จิตใจ ให้เด็กมีความเพียร มีความรู้เป็นพื้นฐาน มีสมาธิในการทำงาน และรู้จักรับผิดชอบ การได้ทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยให้เรียนรู้การเข้าสังคม การแบ่งปัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กรู้จักคิด มีเหตุผลในการทำงาน

เลิศ อานันท์นะ (2535 : 44) กล่าวว่า ศิลปศึกษา (Art Education) หมายถึง การนำกิจกรรมศิลปะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ แต่ไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมตัวเด็กให้เติบโตขึ้นเป็นศิลปินหรือจิตรกร (Artist)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2536 : 230 ; 2537 : 658) กล่าวว่า ศิลปะเด็ก (Child Art) หมายถึง ศิลปะที่เด็กแสดงออกตามสภาพความสนใจ การรับรู้ และความพร้อมของเด็กแต่ละคน โดยที่การแสดงออกด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผ่านวัสดุที่เหมาะสม และปรากฏเป็นผลงานศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยประสาทตา หรือที่เรียกว่า ทัศนศิลป์ (Visual Art) เช่น ภาพเขียน รูปปั้น แกะสลัก ภาพพิมพ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งในหลักสูตรการศึกษาจะเรียกศิลปะเด็กว่า ศิลปศึกษา (Art Education) และยังหมายถึง ศิลปะที่มองเห็นได้หรือเรียกกันว่า ทัศนศิลป์ ในที่นี้คือ ศิลปะสองมิติและศิลปะสามมิติ ศิลปะสองมิติ คือ งานศิลปะบนพื้นราบสามารถวัดความกว้างความยาวได้ เช่น ภาพวาด ภาพพิมพ์ ภาพกระดาษปะติด ส่วนศิลปะสามมิติ คือ ศิลปะที่ปรากฏรูปทรงให้สามารถลูบคลำหรือวัดได้ทั้งความกว้าง ยาว และหนา เช่น รูปปั้น รูปโครงสร้าง

2.1.7.2 ประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 6 – 15) ได้สรุปถึงประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ดังนี้

1. เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ส่งเสริมอิสระภาพในการทำงาน ครูควรวางวัสดุอุปกรณ์ไว้ในที่เด็กจะหยิบมาใช้ได้ และมีโอกาสเลือกหยิบได้ตามความพอใจ ในขณะเดียวกันเด็กก็จะสามารถแลกเปลี่ยนความคิดของตนกับเพื่อน ๆ ได้
2. เด็กมีสุนทรีย์ภาพต่อสิ่งแวดล้อม เด็กรู้จักชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนา ซึ่งผู้ใหญ่ควรทำตัวอย่าง โดยการยอมรับและชื่นชมในผลงานของเด็ก โดยฝึกให้เด็ก

เห็นว่าทุก ๆ อย่างมีความหมายสำหรับตัวเขา ส่งเสริมให้รู้จักสังเกต เห็นสิ่งที่ผิดแปลกในสิ่งธรรมดาสามัญ ให้ได้ยินในสิ่งที่ไม่เคยได้ยิน และฝึกให้เขาสนใจในสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตน

3. เด็กเกิดความพอใจและสนุกสนาน ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ เด็กควรทำตามความพอใจและมีความสนุกสนาน การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน เป็นโอกาสที่เด็กจะแสดงออกซึ่งความคิดของเขา และเป็นการพัฒนาภาษาไปด้วย การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ช่วยส่งเสริมให้เขามีกำลังใจ เข้าใจตนเองว่ามีความคิดที่ดีและมีความสามารถหลายอย่าง

2.1.7.3 กิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็ก

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 249 – 251) กล่าวถึง เนื้อหาและกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก

ไว้ดังนี้

1. การปูพื้นฐานให้เด็กมองเห็นความสวยงามทางศิลปะ

- 1.1 ฝึกสังเกตรูปทรงรอบ ๆ ตัว
- 1.2 ให้เด็กสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ที่มีรูปร่างเหมือนกัน แตกต่างกัน และคล้ายคลึงกัน
- 1.3 ให้เด็กช่วยกันจัดแจกัน
- 1.4 เด็กช่วยกันจัดมุมห้องให้สวยงาม
- 1.5 เด็กและครูช่วยกันจัดหาสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปมาตกแต่งห้อง
- 1.6 เด็กและครูช่วยกันสะสมภาพต่าง ๆ ที่มีรูปร่างและเส้นที่สวยงามให้เด็กได้มี

โอกาสไปชมการแสดงภาพเขียนหรือสิ่งประดิษฐ์ของเด็กวัยต่าง ๆ บ้าง ถ้าสมารถทำได้

2. การวาดภาพระบายสี

- 2.1 ให้เด็กวาดภาพโดยเสรี ด้วยดินสอสี สีเทียน หรือดินสอดำ แล้วให้เล่าเรื่องราว

จากภาพที่เขียน

- 2.2 ให้ป้ายสีด้วยพู่กันบนกระดาษโดยเสรี แล้วเล่าเรื่องจากภาพที่เขียน
- 2.3 ให้ใช้สีเทียนระบายลงบนกระดาษ โดยใช้ปลายหรือข้างสีเทียน แล้วให้เล่า

เรื่องราวจากภาพที่เขียน

- 2.4 ให้เด็กทดลองใช้ข้างของสีเทียนเขียนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น หมุนเป็นวงกลม ลาก

เป็นแถวยาว หรือซิกแซก

- 2.5 ให้ระบายสีตามรูปทรงที่กำหนดให้

- 2.6 ให้วาดภาพระบายสีตามความคิดคำนึงของเด็ก แล้วให้เด็กบอกความหมาย

ของภาพนั้น ๆ

- 2.7 พาเด็กออกไปศึกษาภายนอกสถานที่ แล้วกลับมาเขียนภาพตามที่พบเห็นและ

ประทับใจ

3. การทดลองเกี่ยวกับสี

- 3.1 ให้ละเลงสีหลาย ๆ สีด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน
- 3.2 ให้ละเลงสีหลาย ๆ สีเป็นภาพโดยอิสระ แล้วให้เด็กบอกความหมายของภาพนั้น ๆ
- 3.3 ให้ละเลงสีหลาย ๆ สีเป็นภาพตามที่ครูกำหนด
- 3.4 ให้หยดสีไปสเตอร์หรือสีฝุ่นลงบนกระดาษเปียก

- 3.5 ให้เด็กเป่าสีบนกระดาษ
- 3.6 ให้เด็กทดลองผสมสีหลาย ๆ สี แล้วสังเกตการผสมผสานกันของสี
- 3.7 ให้ใช้สีย้อมผ้า สีต่างทับทิม โรยบนกระดาษเปียก
- 3.8 ให้ใช้ลูกแก้วกลิ้งสีโปสเตอร์ที่หยดบนกระดาษที่อยู่ในถาด เอียงถาดไปมาให้ลูกแก้วกลิ้งผ่านสีและผ่านแผ่นกระดาษ

4. การพิมพ์

- 4.1 ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน
- 4.2 ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยวัสดุต่าง ๆ
- 4.3 ให้เด็กพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่ครูทำ
- 4.4 ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยทรายและระบายสี
- 4.5 ให้เด็กใช้กระดาษวางซ้อนวัสดุที่มีลายนูนแล้วใช้ดินสอดำหรือดินสอสี

5. การปั้น

- 5.1 ให้เด็กเล่นดินน้ำมัน ดินเหนียว หรือแป้ง
- 5.2 ให้เด็กปั้นแป้งทำขนมง่าย ๆ เช่น ขนมบัวลอย ขนมกรอบเค็ม ฯลฯ
- 5.3 ให้ปั้นตามใจชอบเป็นรูปสัตว์ คน หรือสิ่งของเครื่องใช้
- 5.4 ให้เล่นก่อทราย
- 5.5 ให้ปั้นรูปทรงต่าง ๆ แล้วนำมาติดต่อกัน
- 5.6 ให้ปั้นตามเรื่องราวหรือนิทานที่ครูเล่า หรือเด็กแต่งเอง

6. การพับ ฉีก ตัด แปะ

- 6.1 ให้ฉีกหรือตัดกระดาษตามคำสั่งครู
- 6.2 ให้เด็กตัดหรือฉีกกระดาษและแปะลงบนกระดาษอีกแผ่นหนึ่ง อาจจัดให้เป็นเรื่องราวต่าง ๆ แล้วนำรูปทรงต่าง ๆ ที่ครูกำหนดให้หรือตามความนึกคิดของเด็ก
- 6.3 ให้เด็กพับหรือม้วนกระดาษที่ตัดเป็นแถบยาว ๆ เป็นวงกลมหรือรูปเหลี่ยมต่าง ๆ แล้วนำรูปทรงต่าง ๆ มาประดิษฐ์เป็นรูปสัตว์ ดอกไม้ และอื่น ๆ ตามใจชอบ
- 6.4 ให้พับผ้าเช็ดหน้า ใบตอง ใบมะพร้าวง่าย ๆ ตามใจชอบ หรือตามแบบอย่าง

7. การประดิษฐ์

- 7.1 เด็กประดิษฐ์ภาพและเครื่องห้อยแขวนจากวัสดุต่าง ๆ
- 7.2 ให้ประดิษฐ์ของเล่นและของใช้ต่าง ๆ จากเศษวัสดุ
- 7.3 ให้ร้อยดอกไม้ ลูกปัด หรือวัสดุต่าง ๆ กันรูป กันมะพร้าว ลวด เชือก หรือด้าย
- 7.4 ให้เย็บหรือร้อยตามรอยปรุ ของรูปภาพ ผ้าเนื้อหยาบหรือกระสอบด้วยเข็มใหญ่ ๆ ปลายทู่ ๆ

- 7.5 ให้ใช้กระดาษ ใบตอง มะพร้าว สานหรือประดิษฐ์ของเล่น

สรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมศิลปะให้เด็กนั้น มีวิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การปูพื้นฐานให้เด็กมองเห็นความสวยงามทางศิลปะ การวาดภาพระบายสี การทดลองเกี่ยวกับสี การพิมพ์ การปั้น การพับ ฉีก ตัด แปะ และการประดิษฐ์ เพื่อเด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมทางศิลปะที่หลากหลายและเป็นการฝึกทักษะด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กอีกด้วย

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

2.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

ซาโลเม (Salome. 1979 : 1349) ได้วิจัยถึงความแตกต่างของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยระหว่างเด็กหญิงกับเด็กชายในแง่ต่อไปนี้ (1) วิธีการที่ใช้ในการเข้ากลุ่ม (2) วิธีการที่ใช้กับเด็กอื่นเป็นกลุ่ม (3) การมีส่วนร่วมในการเล่นในกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4 – 5 ปี จำนวน 30 คน เป็นชายและหญิงเท่ากัน จากการสังเกตพฤติกรรมในขณะที่เด็กเล่นกับกลุ่มเพื่อนครั้งละ 10 นาที โดยสังเกตเด็กทีละคน รวมเวลาที่สังเกตคนละ 70 นาที ตลอดเวลา 5 สัปดาห์ ขณะสังเกตจะบันทึกเสียงแล้วนำไปวิเคราะห์พฤติกรรม ผลการวิจัย พบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างเด็กหญิงกับเด็กชายในด้านต่อไปนี้ คือ วิธีการที่ใช้ในการเข้ากลุ่ม วิธีการรวมกับเด็กอื่นเป็นกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการเล่นในกลุ่ม

แมรี (Mary. 1981 : 4603) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนในแง่ความถี่ของพฤติกรรมและระยะเวลาของการปฏิสัมพันธ์ และวิธีการเข้ากลุ่มเพื่อน รวมทั้งความรู้และการเข้ากลุ่มไม่ได้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4 ปี จำนวน 40 คน เป็นชาย 20 คน และหญิง 20 คน วิธีการศึกษาใช้เทคนิคสังคมมิติบันทึกพฤติกรรมขณะเด็กเล่น ด้วยวิดีโอเทป คนละ 1 นาที แล้วนำมาตีความ จากนั้นนำมาจัดเป็นประเภทพฤติกรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนมาก มีปฏิสัมพันธ์ยาวนานกว่าเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนน้อย เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนจะใช้พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์หลายวิธี และวิธีการที่เข้ากลุ่มแล้วไม่ได้ผลน้อยกว่าเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่า และใช้พฤติกรรมในทางบวกมากกว่า ส่วนเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่าจะมีวิธีการทางลบมากกว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของวิธีการที่ใช้ในการเข้ากลุ่มเพื่อน

เพ็ตตี (Petty. 1994 : A) ได้ศึกษาแบบแผนการเข้ากลุ่มและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อกันของเด็กก่อนวัยเรียนในสิ่งแวดล้อมทางสังคม (ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม) จากการศึกษาเชื่อว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 4 – 5 ปี ช่วงระยะเวลา 8 เดือน ในโรงเรียนอนุบาล เด็ก ๆ จะพยายามเข้าไปติดต่อสื่อสารทางสังคม (Social Contact) จากการเล่นการทำกิจกรรมกลุ่มใหญ่ การทำกิจกรรมกลุ่มเล็ก จะมีการตอบสนองซึ่งกันและกันกับเพื่อน จากการศึกษาสังเกต พบว่า เด็กที่มีกระบวนการทักษะทางสังคม (Process Social Skills) และแบบแผนการติดต่อสื่อสารทางภาษา (Verbal Communication Strategies) จะเป็นที่ยื่นชมและยอมรับจากเพื่อน เมื่อพวกเขาจะเข้าไปติดต่อสื่อสารทางสังคม

พาร์นาสส์ (Parnass. 1996 : A) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันในเด็กปฐมวัย ที่ต่างประเทศ โดยจัดการเล่นเป็นกลุ่ม 13 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีเด็กชาย 6 คน เด็กหญิง 6 คน พบว่า การแสดงออกของปฏิสัมพันธ์ต่อกันของเด็กชายและเด็กหญิง โดยเด็กหญิงมีการกระตุ้นประสานปฏิสัมพันธ์ต่อกันในกลุ่มมากกว่าเด็กชาย เป็นแนวโน้มอย่างมีนัยสำคัญ เด็กชายเมื่อมีอายุ 5 ปี ขึ้นไป พบว่า มีการประสานปฏิสัมพันธ์ต่อกันในกลุ่มมากกว่าเด็กหญิงอย่างมีนัยสำคัญ

2.2.2 งานวิจัยในประเทศ

เพียงจิต ไรจน์ศุภรัตน์ (2531 : 82) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมวาดรูปเป็นกลุ่มกับเป็นรายบุคคล ผลปรากฏว่า เด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมวาดรูปเป็นกลุ่มมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมวาดรูปเป็นรายบุคคล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อารี เกษมรติ (2533 : 80 – 81) ได้ทำการศึกษาผลการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นกลุ่มและ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด กวดขันและแบบรักทะนุถนอม พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบรัก ทะนุถนอมที่ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงกว่าเด็กที่ทำกิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05

ทองคำ ประเสริฐดี (2534 : 131 – 136) ศึกษาการทดลองใช้วิธีการกระบวนการกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถทางสังคมของเด็กก่อนประถมศึกษา พบว่า เด็กก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการสอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถทางสังคมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กประถมศึกษาที่มีระดับอายุต่างกัน เมื่อได้รับการสอนด้วยวิธี กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุทธภา ไซติประดิษฐ์ (2537 : 51 – 55) ได้ทำการศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก ปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมที่ได้ริเริ่มกิจกรรมอย่างอิสระในกลุ่มย่อยและ กลุ่มใหญ่ พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม โดยให้เด็กริเริ่ม กิจกรรมอย่างอิสระแบบกลุ่มย่อยกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม โดยให้เด็กริเริ่มกิจกรรมอย่างอิสระแบบกลุ่มใหญ่ มีความเชื่อมั่นในตนเองไม่แตกต่างกัน

จากงานวิจัยในต่างประเทศและในประเทศที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ชี้ให้เห็นว่า เด็กสามารถที่จะ ทำงานเป็นกลุ่มได้ และการทำกิจกรรมกลุ่มยังสามารถช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคม เพราะในการทำกิจกรรมกลุ่ม ทำให้ เด็กได้รู้จักและฝึกทักษะ การอยู่ร่วมและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับฟัง ความคิดเห็น รู้จักการประนีประนอม เห็นอกเห็นใจกัน การวางแผนร่วมกัน และร่วมกันทำกิจกรรมให้สำเร็จ จนทำให้เกิดพฤติกรรม การร่วมมือกัน การช่วยเหลือ การแบ่งปัน และการเป็นผู้นำผู้ตาม ดังนั้นในการจัด กิจกรรมกลุ่มต้องให้เหมาะสมครอบคลุม และเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกพฤติกรรมทางสังคม เพื่อให้มี ความสามารถปรับตัว และเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย - หญิง มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสรรค์พานิช) อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย จำนวน 3 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 5 คน มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสรรค์พานิช) อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีขั้นตอนคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายคือจับฉลาก 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งห้องที่ได้จากการสุ่มมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 35 คน
2. ครูประจำชั้นนักเรียนอนุบาลห้องที่ได้รับการสุ่มจากข้อ 1 ทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมพฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือและด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม แล้วนำคะแนนที่ได้มาจัดเรียงลำดับจากมากไปน้อย คัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนพฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่ เปอร์เซนต์ไทล์ที่ 25 ลงมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 8 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก การสังเกตพฤติกรรม และการบันทึกพฤติกรรม
2. ศึกษาแบบสังเกตพฤติกรรมของ วันเพ็ญ ปุณพัฒน์ (2539) ญัฐพร พงษ์สิงห์ (2539) ชไมมณ ศรีสุรักษ์ (2540) บุศรินทร์ สิริปัญญาธร (2541) และได้สังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 5 - 6 ปี เป็นเวลา 1 สัปดาห์ แล้วนำมาสร้างเกณฑ์การประเมินให้ครอบคลุม

พฤติกรรมทางสังคม ได้แก่ การร่วมมือ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การเป็นผู้นำผู้ตาม โดยสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม แบบมาตราส่วนประเมินค่ากำหนดตัวเลข (Numerical Rating Scales)

3. นำแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม มาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยทำการสังเกต และบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม เพื่อศึกษาความชัดเจนของพฤติกรรมทางสังคม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

4. นำแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเพื่อแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของแบบสังเกตจำนวน 3 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรหมธิดา แสนคำเครือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มณีศรีขำ และอาจารย์ ดร. นันทา สุรักษา แล้วผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าใช้ได้ (บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์. 2526 : 89) และแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมได้ค่า IOC 0.8 – 1 ในทุกข้อของพฤติกรรมทางสังคม จึงถือว่าใช้ได้

5. การหาค่าระหว่างความเชื่อมั่นของผู้สังเกต โดยการนำแบบสังเกตไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน ที่โรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสรรค์พานิช) วิธีหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 2 คน คือผู้วิจัย และผู้ช่วยผู้วิจัย ร่วมกันสังเกตแล้วนำคะแนนมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 2 คน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI ถ้า RAI เท่ากับ 0.7 ถือว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกตอยู่ในระดับสูง (Burry – Stock and others. 1996 : 256) และในการทดลองครั้งนี้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI = 0.9 จึงถือว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกตอยู่ในระดับสูง

6. ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสังเกตแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) เป็นการเลือกสังเกตเฉพาะพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เท่านั้น โดยนับความถี่หรือจำนวนครั้งของพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษา ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สังเกตนั้น การกำหนดช่วงเวลาสั้นหรือยาวเพียงใดนั้นจะขึ้นกับจุดมุ่งหมายในการศึกษาการปรับพฤติกรรมนั้น ๆ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2536 : 31 – 32) และในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ช่วงเวลาในคาบกิจกรรมศิลปะ และคาบกิจกรรมเกมการศึกษา ใช้เวลาในการสังเกตและบันทึกการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม คาบละ 15 นาที รวมเวลาที่ใช้ในการสังเกต 30 นาที

ตัวอย่างแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

ชื่อผู้สังเกต..... นามสกุล..... เป็นผู้สังเกตคนที่.....

ชื่อผู้ถูกสังเกต..... นามสกุล.....

ชั้นอนุบาลปีที่ 2/..... วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

พฤติกรรมทางสังคม	ระดับคะแนน	
	1	0
การร่วมมือ		
0 ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย		
00 ให้ยืมวัสดุ อุปกรณ์ ที่ตนเองมีอยู่		
000 ช่วยหยิบวัสดุ อุปกรณ์ให้เพื่อน		
การเป็นผู้นำผู้ตาม		
0 เสนอความคิดเห็นในกลุ่ม		
00 บอกความต้องการในการทำกิจกรรม		
รวม		

บันทึกพฤติกรรมเพิ่มเติม

.....

.....

เกณฑ์การให้คะแนน

ในการให้คะแนน ให้เป็นความถี่ ชัดแจ้ง (/) ให้ตรงกับช่องพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกมา
ชัดเจน (/) 1 ครั้ง ต่อการแสดงพฤติกรรม 1 พฤติกรรม โดยบันทึกในช่องระดับคะแนน 1 และบันทึกใน
ช่องระดับคะแนน 0 เมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรมทางสังคม

โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ดำเนินการตามลำดับขั้น ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ของ
สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
2. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
3. ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งกำหนดขั้นตอนการดำเนินการเป็น 3
ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินการ ขั้นสรุป
4. นำโปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาเพื่อหาความสอดคล้อง
ของจุดประสงค์ เนื้อหา การดำเนินกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล จำนวน 3 ท่าน
5. ปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในข้อ 4
6. นำแผนการจัดกิจกรรมไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหา
ข้อบกพร่องของแผนการจัดกิจกรรมแล้วปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งให้สมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบแผนการทดลอง ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ที่ประยุกต์มาจากการดำเนินการวิจัยแบบ One Group Pretest – Posttest Design คือ เลือกกลุ่มตัวอย่างมา 1 กลุ่ม ทำการสังเกตก่อนทำการทดลอง แล้วจึงเอากลุ่มตัวอย่างมาทำการทดลอง โดยให้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ ทำการสังเกตอีกครั้งอย่างนี้ต่อไปอีกทุก ๆ สัปดาห์ จนครบ 6 สัปดาห์ ซึ่งมีแบบแผนการทดลองดังนี้

ตาราง 1 แบบแผนการทดลอง

ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
T_0	$X_1, T_1, X_2, T_2, X_3, T_3, \dots, X_6, T_6$

เมื่อ	T_0	แทน การสังเกตก่อนการทดลอง
	$X_1, X_2, \dots, X_6$	แทน การดำเนินกิจกรรมกลุ่ม
	$T_1, T_2, \dots, T_6$	แทน การสังเกตหลังทำการทดลอง

2. วิธีดำเนินการทดลอง

2.1 ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย ทำการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง จากกิจกรรมปกติ ในคาบกิจกรรมศิลปะ ตั้งแต่เวลา 9.00 – 9.20 น. และคาบกิจกรรมเกมการศึกษา ตั้งแต่เวลา 9.40-10.00 น. และในแต่ละคาบจะให้ครูผู้สอนซึ่งเป็นคนเดียวกับผู้ช่วยผู้วิจัย ดำเนินการในขั้นต้นก่อนให้นักเรียนเริ่มกิจกรรมประมาณ 5 นาที ดังนั้น จะใช้เวลาในการสังเกต คาบละ 15 นาที คือ ตั้งแต่เวลา 9.05 – 9.20 น. และ 9.45 – 10.00 น. ในวันศุกร์ก่อนการทดลองสัปดาห์ที่ 1 โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม บันทึกการสังเกตโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย รวมผู้สังเกต จำนวน 2 คน แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย

2.2 ขั้นตอนการทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลอง โดยให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน คือ ได้แก่ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันละ 40 นาที ตั้งแต่เวลา 10.00 – 10.40 น. รวมทั้งสิ้น 18 ครั้ง

2.3 หลังการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย ทำการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ ทุกวันศุกร์ จากกิจกรรมปกติ ในคาบกิจกรรมศิลปะ และคาบกิจกรรมเกมการศึกษา ตั้งแต่เวลา 9.05 – 9.20 น. และ 9.45 – 10.00 น. โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม บันทึกการสังเกตโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย รวมผู้สังเกต จำนวน 2 คน แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยแต่ละสัปดาห์ จนครบ 6 สัปดาห์ นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

ตาราง 2 วัน เวลา ที่ทำการทดลอง และสังเกต

วิธีดำเนินการ	วัน	เวลา
ก่อนการทดลอง ใช้การสังเกตและบันทึกการสังเกต พฤติกรรมทางสังคมก่อนการเข้าร่วม กิจกรรมกลุ่ม ในกิจกรรมปกติ - คาบกิจกรรมศิลปะ - คาบกิจกรรมเกมการศึกษา	วันศุกร์	9.05 – 9.20 น. 9.45 – 10.00 น.
ขั้นตอนการทดลอง การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม สัปดาห์ละ 3 วัน รวมทั้งสิ้น 6 สัปดาห์	วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี	10.00 – 10.40 น.
หลังการทดลอง ใช้การสังเกตและบันทึกการสังเกต พฤติกรรมทางสังคมภายหลังการเข้าร่วม กิจกรรมกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 6 สัปดาห์ ในกิจกรรมปกติ - คาบกิจกรรมศิลปะ - คาบกิจกรรมเกมการศึกษา	วันศุกร์	9.05 – 9.20 น. 9.45 – 10.00 น.

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งมีหลักการดำเนินการดังนี้

1. การเก็บข้อมูลจากการบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้ผู้สังเกตจำนวน 2 คน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย คือเป็นครูที่มีวุฒิปริญญาตรีที่มีประสบการณ์ในการสอนนักเรียนชั้นอนุบาลมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี
2. เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน โดยแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมจากกิจกรรมปกติ ก่อนทำการทดลอง
3. ทำการบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมจากกิจกรรมปกติ หลังจากการทดลองด้วยกิจกรรมกลุ่ม ทุก ๆ สัปดาห์ เป็นเวลา 6 สัปดาห์ โดยในการสังเกตและบันทึกแบบพฤติกรรมทางสังคม ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยรวม ผู้สังเกตจำนวน 2 คน ทำการสังเกตนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน เป็นรายบุคคลพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกัน
4. เมื่อสิ้นสุดในแต่ละสัปดาห์นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ เปรียบเทียบกับข้อมูลก่อนการทดลอง เพื่อศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่ได้รับจากกิจกรรมกลุ่ม ช่วงระยะเวลา 6 สัปดาห์

5. การฝึกผู้ช่วยผู้วิจัย

ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยฝึกการสังเกตและบันทึกการสังเกต ดังนี้

5.1 ให้ศึกษาและทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการสังเกต

5.2 ให้ศึกษานิยามศัพท์เฉพาะพฤติกรรมทางสังคม และแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมให้เข้าใจตรงกัน เพื่อสามารถบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมได้ตรงกัน

5.3 ฝึกการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ในช่วงที่ผู้วิจัยทดลองใช้ (ช่วง Try Out) โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย ซึ่งรวมเป็นผู้สังเกตจำนวน 2 คน สังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม หลังการทดลองด้วยกิจกรรมกลุ่ม ให้กับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน และหาหลักฐานความเชื่อมั่นของผู้สังเกต โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI (Burry-Stock, 1996 : 256)

5.4 หาความเชื่อมั่นของผู้สังเกต โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI (Burry-Stock and others, 1996 : 256)

6. การบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ถ้าในช่วงเวลาที่ทำการสังเกตเกิดพฤติกรรมทางสังคม และช่องระดับพฤติกรรมทางสังคมตรงกับพฤติกรรมทางสังคมข้อใด ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องนั้น

7. การบันทึกคะแนน ในการให้คะแนนของแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมเป็น 0, 1

8. การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

8.1 หาสถิติพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 5 – 6 ปี ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยนำข้อมูลไปหาค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

8.2 นำข้อมูลที่ได้นำมาแสดงเป็นกราฟเส้น เพื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม โดยแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจน หมายถึง ระดับพฤติกรรมทางสังคมไม่เพิ่มขึ้น หรือเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 2 เท่า ของระดับพฤติกรรมทางสังคมก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน หมายถึง ระดับพฤติกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 2 เท่า ของระดับพฤติกรรมทางสังคมก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

8.3 หาอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม โดยหาได้จากการนำผลต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยที่สังเกตได้จากภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ ทั้งหมด 6 ครั้ง กับคะแนนเฉลี่ยที่สังเกตได้ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หาค่าด้วยคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการสังเกตก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

8.4 เปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและในระหว่างสัปดาห์

9. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เครื่องมือ

9.1 การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์, 2526 : 89) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์
$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด
N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

9.2 การหาความเชื่อมั่นของผู้สังเกต โดยการนำแบบสังเกตไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสรรค์พานิช) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน วิธีหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 2 คน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI (Burry – Stock. 1996 : 256)

$$RAI = 1 - \frac{\sum \sum_{K=1}^K \sum_{N=1}^N |R_{1kn} - R_{2kn}|}{KN(I - 1)}$$

เมื่อ R_{1kn}, R_{2kn}	แทน	ผลการสังเกตของผู้สังเกตคนที่ 1 และคนที่ 2 ตามลำดับ
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
K	แทน	จำนวนพฤติกรรมย่อย
I	แทน	จำนวนช่วงคะแนน (0, 1)

10. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

10.1 หาคะแนนเฉลี่ย (Mean) และหาความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้การคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

10.2 เปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคม ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและในระหว่างสัปดาห์ โดยใช้การทดสอบของ The Wilcoxon Matched - Pairs Signed - Rank Test (นิภา ศรีไพโรจน์. 2533 : 91 – 97) และคำนวณด้วยโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง และการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

T แทน ค่าสถิติทดสอบใน The Wilcoxon Matched - Pairs Signed - Ranks Test

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชาย - หญิง มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสุรค์พานิช) อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 8 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และในระหว่างสัปดาห์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน การวิเคราะห์นำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐาน

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำคะแนนพฤติกรรมทางสังคมทั้งฉบับ และคะแนนพฤติกรรมทางสังคมแยกตามรายด้าน ได้แก่ 1. ด้านการร่วมมือ 2. ด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม ของนักเรียนที่ได้จากการสังเกตก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ในแต่ละสัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 6 สัปดาห์ มาหาคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลปรากฏ ดังตาราง 2

ตาราง 3 คะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

พฤติกรรมทางสังคม	ค่าสถิติพื้นฐาน	ก่อนจัดกิจกรรมกลุ่ม	ระยะเวลา (สัปดาห์)					
			1	2	3	4	5	6
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	$\bar{X}$	3.25	4.56	5.94	6.81	7.50	9.06	10.19
	S.D.	1.89	1.68	1.97	1.71	2.03	2.16	1.67
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม	$\bar{X}$	3.19	3.94	5.44	6.31	7.69	8.44	10.19
	S.D.	1.31	0.62	1.15	1.51	0.79	0.62	1.36
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม	$\bar{X}$	6.44	8.50	11.38	13.12	15.19	17.50	20.38
	S.D.	2.96	2.19	2.79	3.08	2.49	2.62	2.89

จากตาราง 3 พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมโดยรวม และพฤติกรรมทางสังคมแยกตามรายด้าน ได้แก่ 1. ด้านการร่วมมือ 2. ด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ทุกช่วงระยะเวลาที่จัดกิจกรรม โดยมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังนี้

พฤติกรรมทางสังคมโดยรวมของนักเรียน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 3 – 6 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือของนักเรียน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 3 – 6 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

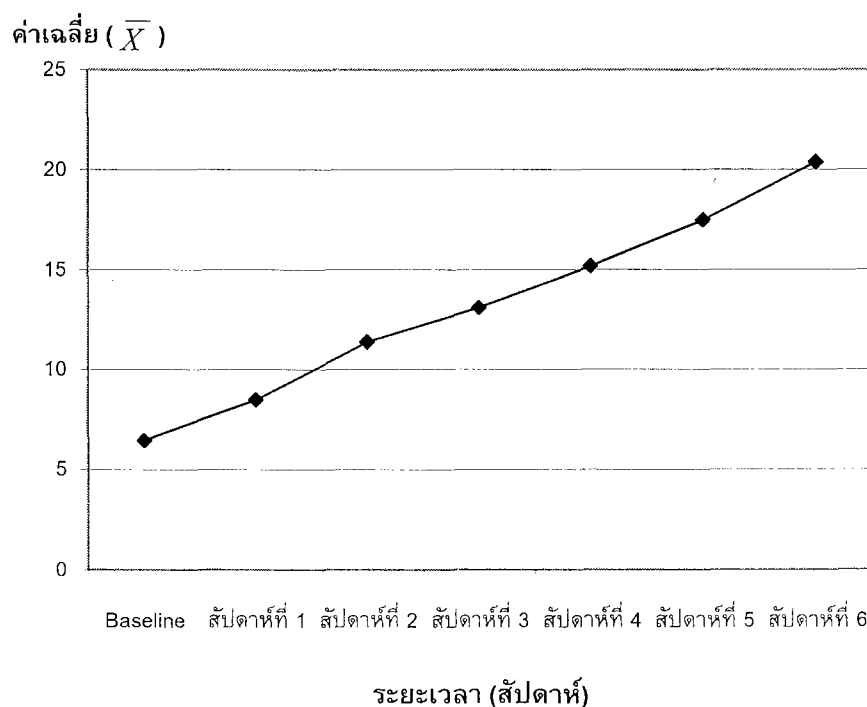
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตามของนักเรียน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 – 3 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 4 – 6 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

ตาราง 4 คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ก่อนและภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
เป็นรายบุคคล

พฤติกรรมทางสังคม	คนที่	ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่ม	ระยะเวลา (สัปดาห์)					
			1	2	3	4	5	6
			$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	1	5.0	6.0	7.0	9.5	10.5	11.0	11.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		5.0	4.0	6.0	8.0	8.0	9.0	11.0
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		10.0	10.0	13.0	17.5	18.5	20.0	22.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	2	1.0	1.0	2.0	4.0	5.0	6.0	7.5
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		2.0	3.0	4.5	4.5	7.0	7.5	8.5
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		3.0	4.0	6.5	8.5	12.0	13.5	16.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	3	1.5	4.0	4.0	6.0	5.0	7.5	9.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		3.0	3.5	3.5	4.5	7.0	9.0	9.0
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		4.5	7.5	7.5	10.5	12.0	16.5	18.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	4	3.5	5.0	6.5	8.5	9.0	10.0	11.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		3.0	4.0	6.0	7.0	7.0	8.0	10.5
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		6.5	9.0	12.5	15.5	16.0	18.0	21.5
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	5	6.0	6.0	8.0	7.5	9.5	11.5	12.5
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		3.0	4.0	6.0	8.0	8.5	9.0	10.5
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		9.0	10.0	14.0	15.5	18.0	20.5	23.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	6	1.0	4.0	7.0	6.0	6.5	6.5	8.5
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		1.0	3.5	4.5	5.0	7.0	8.0	8.5
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		2.0	7.5	11.5	11.0	13.5	14.5	17.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	7	4.0	4.5	6.0	7.0	7.0	9.0	11.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		4.0	4.5	7.0	7.5	9.0	8.0	11.5
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		8.0	9.0	13.0	14.5	15.0	17.0	22.5
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	8	4.0	6.0	7.0	6.0	7.5	11.0	11.0
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		4.5	5.0	6.0	6.0	8.0	9.0	12.0
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		8.5	11.0	13.0	12.0	15.5	20.0	23.0

จากตาราง 4 พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม 6 สัปดาห์ ค่าคะแนนเฉลี่ย
พฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนทุกคนมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการเข้า
ร่วมกิจกรรมกลุ่ม ทั้งพฤติกรรมทางสังคมโดยรวม และรายด้าน และมีนักเรียนคนที่ 1 ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ย
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตามในเฉพาะระยะสัปดาห์ที่ 1 น้อยกว่า ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

2. เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน
 เพื่อให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน จึงนำคะแนนเฉลี่ย
 ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมาเขียนเป็นเส้นภาพ ผลปรากฏดังภาพประกอบ 1

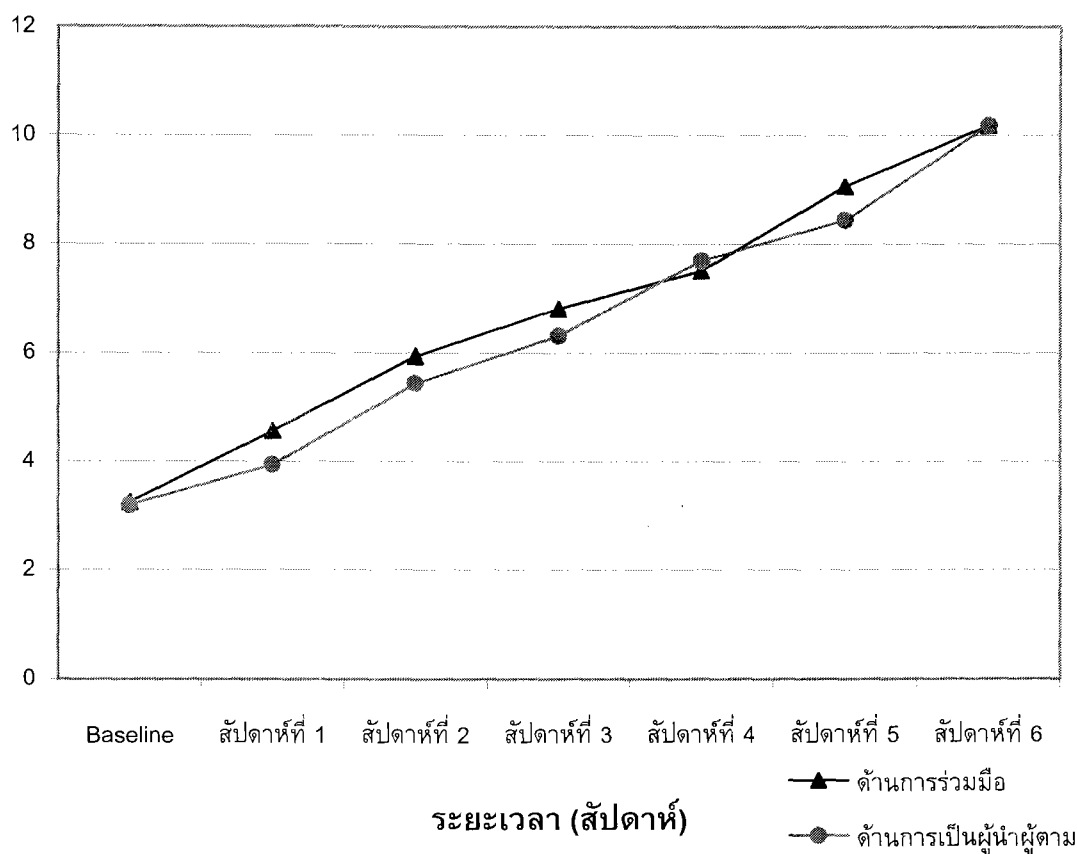

ภาพประกอบ 1 เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน

จากภาพประกอบ 1 พบว่า พฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
 แต่ละสัปดาห์มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยมีแนวโน้มการ
 เปลี่ยนแปลงไม่คงที่ คือ ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลา
 สัปดาห์ที่ 3 – 6 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

3. เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนแยกตามรายด้าน
เพื่อให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนแยกตามรายด้าน จึงนำ
คะแนนเฉลี่ยเป็นรายด้านก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมาเขียนเป็นเส้นภาพ ผลปรากฏดังภาพ
ประกอบ 2

ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

ภาพประกอบ 2 เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมแยกตามรายด้าน

จากภาพประกอบ 2 พบว่า พฤติกรรมทางสังคมแยกตามรายด้านของนักเรียน
ได้แก่ 1. การร่วมมือ 2. การเป็นผู้นำผู้ตาม ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่
สูงขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ดังนี้

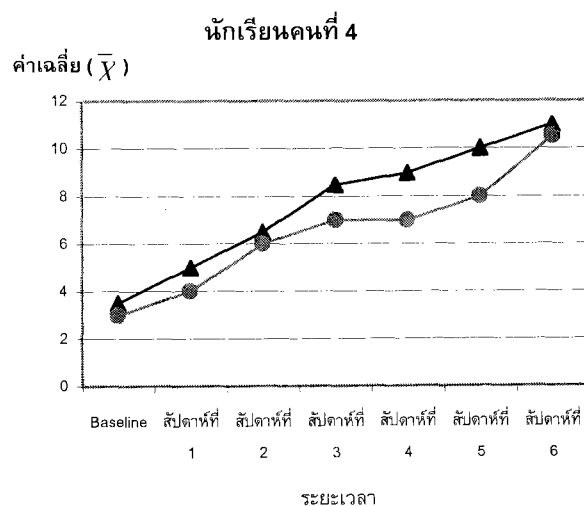
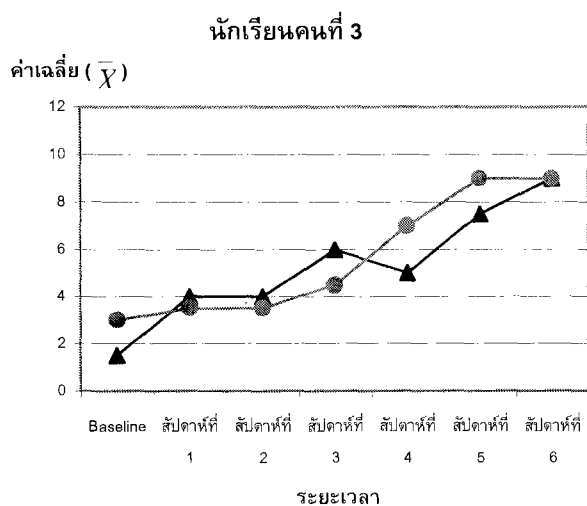
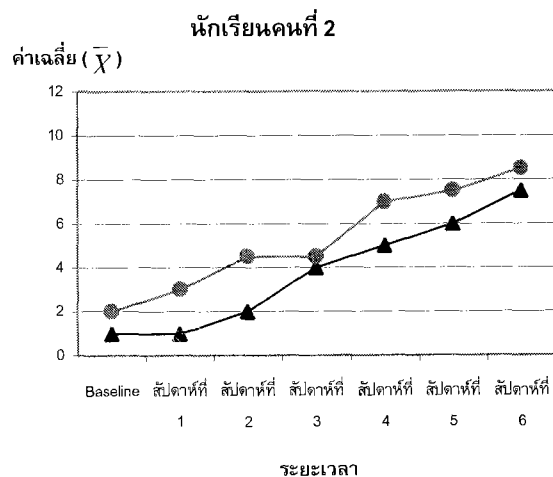
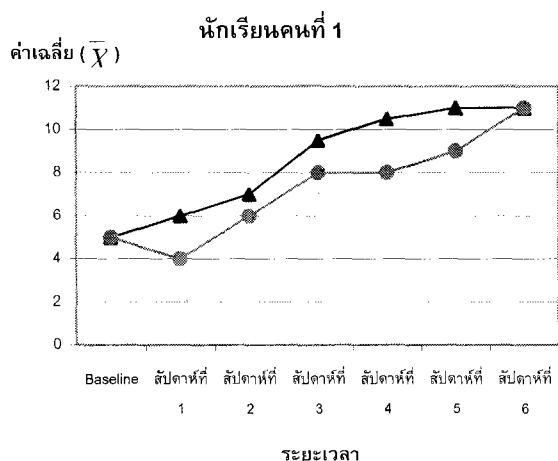
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่
สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 3 – 6 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

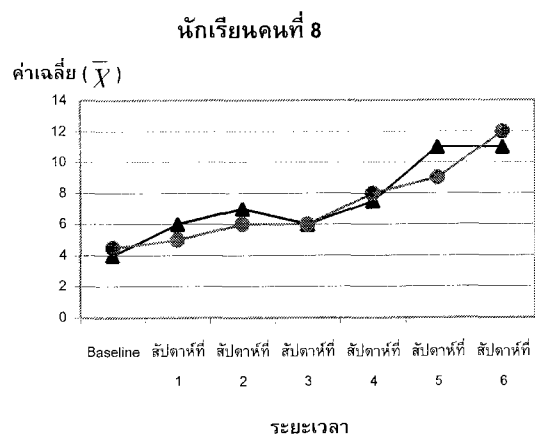
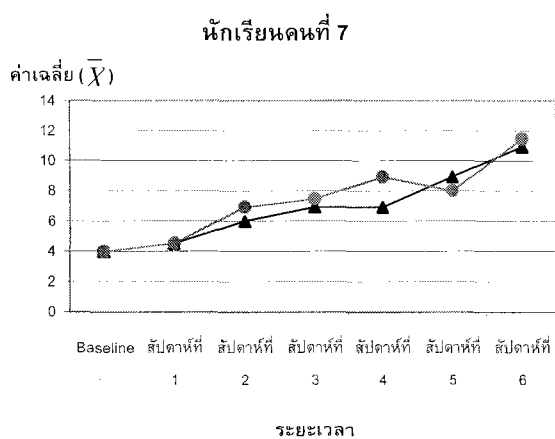
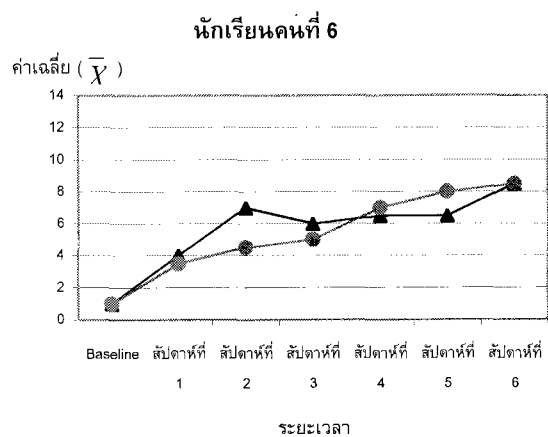
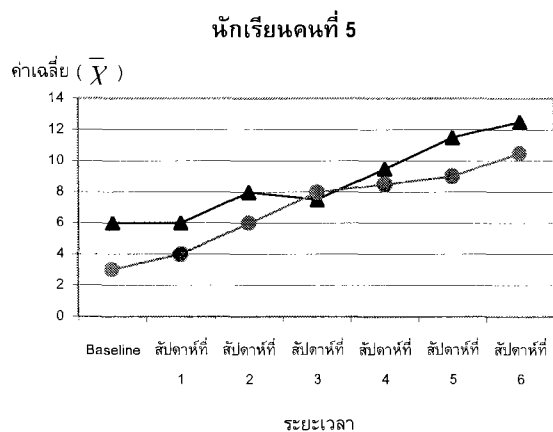
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 – 3 มีแนวโน้มการ
เปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 4 – 6 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมทางสังคมด้านความร่วมมือมีแนวโน้มสูงกว่าด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม
ในสัปดาห์ที่ 1 – 3 และเริ่มมีแนวโน้มต่ำกว่าในสัปดาห์ที่ 4 – 5 และจะเท่ากันในสัปดาห์ที่ 6

4. เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน แยกตามรายด้าน เป็นรายบุคคล

เพื่อให้เห็นแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน แยกตามรายด้าน เป็นรายบุคคล จึงนำคะแนนเฉลี่ยเป็นรายด้านของนักเรียนแต่ละคน มาเขียนเป็นเส้นภาพ ดังภาพ ประกอบ 3

▲ ด้านการร่วมมือ

● ด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม

ภาพประกอบ 3 เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมแยกตามรายด้าน
เป็นรายบุคคล

จากภาพประกอบ 3 เมื่อพิจารณานักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรม
กลุ่ม 6 สัปดาห์ พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ และด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม ของนักเรียนทุกคนมี
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ และมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน กว่าก่อนการ
เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน

1. การวิเคราะห์อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ทั้งโดยรวม และแยกตามรายด้าน ด้วยการนำผลต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมที่สังเกตได้จากภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ ทั้งหมด 6 ครั้ง กับคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมที่สังเกตได้ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หาคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมที่ได้จากการสังเกตก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ผลปรากฏดังตาราง 5

ตาราง 5 อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน

อัตราการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมทางสังคม	ระยะเวลา (สัปดาห์) หลังจัดกิจกรรมกลุ่ม					
	1	2	3	4	5	6
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	0.40	0.83	1.09	1.31	1.79	2.13
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม	0.23	0.70	0.98	1.41	1.64	2.19
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม	0.32	0.77	1.04	1.36	1.72	2.16

จากตารางตาราง 5 พบว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ทั้งโดยรวมและแยกตามรายด้าน ได้แก่ 1. การร่วมมือ 2. การเป็นผู้นำผู้ตาม ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีอัตราการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ดังนี้

พฤติกรรมทางสังคมโดยรวมของนักเรียน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 – 6 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็น 0.30 – 2.09 เท่า ของคะแนนเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยจะเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในสัปดาห์ที่ 3 เป็นต้นไป

พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือของนักเรียน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 – 6 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็น 0.46 - 2.26 เท่า ของคะแนนเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยจะเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในสัปดาห์ที่ 3 เป็นต้นไป

พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตามของนักเรียน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 – 6 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็น 0.15 - 1.92 เท่า ของคะแนนเฉลี่ยก่อนจัดกิจกรรมกลุ่ม โดยจะเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในสัปดาห์ที่ 4 เป็นต้นไป

2. การวิเคราะห์อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ทั้งโดยรวม และแยกตามรายด้าน เป็นรายบุคคล ด้วยการนำผลต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนแต่ละคนที่สังเกตได้จากภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ ทั้งหมด 6 ครั้ง กับคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมที่สังเกตได้ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หาค่าด้วยคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมที่ได้จากการสังเกตก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ผลปรากฏดังตาราง 6

ตาราง 6 อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน เป็นรายบุคคล

พฤติกรรมทางสังคม	คนที่	ระยะเวลา (สัปดาห์)					
		1	2	3	4	5	6
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	1	0.20	0.40	0.40	1.10	1.20	1.20
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		- 0.2	0.20	0.60	0.60	0.80	1.20
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		0.00	0.30	0.15	0.85	1.00	1.20
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	2	0.00	1.00	3.00	5.00	6.00	7.50
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		0.50	1.25	1.25	2.50	2.75	3.25
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		1.00	2.25	3.25	5.00	5.75	7.00
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	3	1.67	1.67	3.00	2.33	4.00	5.00
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		0.14	0.14	0.50	1.33	2.00	2.00
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		0.67	0.67	1.22	1.67	2.67	3.00
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	4	0.43	0.86	1.83	1.57	1.86	2.14
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		0.33	1.00	1.33	1.33	1.67	2.50
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		0.38	0.92	0.14	1.46	1.77	2.31
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	5	0.00	0.33	0.25	0.58	0.92	1.08
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		0.33	1.00	1.67	1.83	2.00	2.50
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		0.10	0.55	0.72	1.00	1.28	1.55
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	6	3.00	5.00	5.00	5.50	5.50	7.50
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		2.50	3.50	4.00	6.00	7.00	7.50
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		2.75	4.75	4.50	5.75	6.25	7.50
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	7	0.12	0.50	0.75	0.75	1.25	1.75
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		0.12	0.75	0.85	1.25	1.00	1.87
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		0.12	0.62	0.81	1.10	1.12	1.81
พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	8	0.50	0.75	0.50	0.87	1.75	1.75
พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม		0.11	0.33	0.33	0.78	1.00	1.67
พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม		0.29	0.53	0.41	0.82	1.35	1.70

จากตาราง 6 พบว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนทุกคน ทั้งโดยรวม และแยกตามรายด้าน ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตลอดระยะเวลา 6 สัปดาห์ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้น ซึ่งแต่ละคนจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และในระหว่างสัปดาห์ ทั้งโดยรวมและแยกตามรายด้าน โดยใช้การทดสอบทางสถิติของ The Wilcoxon Matched Pairs Signed – Ranks Test (นิภา ศรีไพโรจน์. 2533 : 91 – 97) และคำนวณด้วยโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

ตาราง 7 สถิติพื้นฐานและผลการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางสังคมโดยรวม

พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม	ค่าสถิติพื้นฐาน				T
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 1	6.44	2.96	8.50	2.19	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 2	6.44	2.96	11.38	2.79	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 3	6.44	2.96	13.12	3.08	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 4	6.44	2.96	15.19	2.49	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 5	6.44	2.96	17.50	2.62	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 6	6.44	2.96	20.38	2.89	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 2	8.50	2.19	11.38	2.79	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 3	8.50	2.19	13.12	3.08	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 4	8.50	2.19	15.19	2.49	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 5	8.50	2.19	17.50	2.62	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 6	8.50	2.19	20.38	2.89	0*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 3	11.38	2.79	13.12	3.08	3*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 4	11.38	2.79	15.19	2.49	1.5*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 5	11.38	2.79	17.50	2.62	0*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 6	11.38	2.79	20.38	2.89	0*
สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 4	13.12	3.08	15.19	2.49	0*
สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 5	13.12	3.08	17.50	2.62	0*
สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 6	13.12	3.08	20.38	2.89	0*
สัปดาห์ที่ 4 - สัปดาห์ที่ 5	15.19	2.49	17.50	2.62	0*
สัปดาห์ที่ 4 - สัปดาห์ที่ 6	15.19	2.49	20.38	2.89	0*
สัปดาห์ที่ 5 - สัปดาห์ที่ 6	17.50	2.62	20.38	2.89	0*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 7 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมทางสังคมโดยรวม ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบกับก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และในระหว่างสัปดาห์

ตาราง 8 สถิติพื้นฐานและผลการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ

พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ	ค่าสถิติพื้นฐาน				T
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 1	3.25	1.89	4.56	1.69	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 2	3.25	1.89	5.94	1.97	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 3	3.25	1.89	6.81	1.71	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 4	3.25	1.89	7.50	2.04	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 5	3.25	1.89	9.06	2.16	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 6	3.25	1.89	10.19	1.67	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 2	4.56	1.68	5.94	1.97	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 3	4.56	1.68	6.81	1.71	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 4	4.56	1.68	7.50	2.04	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 5	4.56	1.68	9.06	2.16	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 6	4.56	1.68	10.19	1.67	0*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 3	5.94	1.97	6.81	1.71	0.7
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 4	5.94	1.97	7.50	2.04	1.5*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 5	5.94	1.97	9.06	2.16	1*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 6	5.94	1.97	10.18	1.67	0*
สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 4	6.81	1.71	7.50	2.04	0.4
สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 5	6.81	1.71	9.06	2.16	0*
สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 6	6.81	1.71	10.19	1.67	0*
สัปดาห์ที่ 4 - สัปดาห์ที่ 5	7.50	2.04	9.06	2.16	0*
สัปดาห์ที่ 4 - สัปดาห์ที่ 6	7.50	2.04	10.19	1.67	0*
สัปดาห์ที่ 5 - สัปดาห์ที่ 6	9.06	2.16	10.19	1.67	0*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 8 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบกับก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และในระหว่างสัปดาห์ ยกเว้นในระหว่างสัปดาห์ที่ 2 กับ 3 และในระหว่างสัปดาห์ที่ 3 กับ 4 สูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 9 สถิติพื้นฐานและผลการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม

พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม	ค่าสถิติพื้นฐาน				T
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 1	3.19	1.31	3.94	0.62	5.5
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 2	3.19	1.31	5.44	1.15	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 3	3.19	1.31	6.31	1.51	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 4	3.19	1.31	7.69	0.79	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 5	3.19	1.31	8.44	0.62	0*
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม - สัปดาห์ที่ 6	3.19	1.31	10.19	1.36	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 2	3.94	0.62	5.44	1.15	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 3	3.94	0.62	6.31	1.51	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 4	3.94	0.62	7.69	0.79	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 5	3.94	0.62	8.44	0.62	0*
สัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 6	3.94	0.62	10.19	1.36	0*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 3	5.44	1.15	6.31	1.51	0*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 4	5.44	1.15	7.69	0.79	0*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 5	5.44	1.15	8.44	0.62	0*
สัปดาห์ที่ 2 - สัปดาห์ที่ 6	5.44	1.15	10.19	1.36	0*
สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 4	6.31	1.51	7.69	0.79	0*
สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 5	6.31	1.51	8.44	0.62	0*
สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 6	6.31	1.51	10.19	1.36	0*
สัปดาห์ที่ 4 - สัปดาห์ที่ 5	7.69	0.62	8.44	0.62	5
สัปดาห์ที่ 4 - สัปดาห์ที่ 6	0.79	1.36	10.19	1.36	0*
สัปดาห์ที่ 5 - สัปดาห์ที่ 6	8.44	0.62	10.19	1.36	0*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 9 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบกับก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และในระหว่างสัปดาห์ ยกเว้นก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม กับ สัปดาห์ที่ 1 และ ในระหว่างสัปดาห์ที่ 4 กับ 5 สูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจในการจัดการศึกษาระดับอนุบาล 2 ได้เห็นแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ในระยะเวลาต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอื่น ๆ ของนักเรียนต่อไป และเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการ ความสนใจ และระยะเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงผลการศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ครูและผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่เกี่ยวข้องจัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล ได้ใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้อย่างเหมาะสมกับระยะเวลา และมีประสิทธิภาพ

สมมุติฐานในการวิจัย

ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย - หญิง มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี
ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสรรค์พานิช) อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย จำนวน 3 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 5 คน มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดหนองจอก (ศรีสรรค์พานิช) อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีขั้นตอนคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายคือจับฉลาก 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งห้องที่ได้จากการสุ่มมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 35 คน

2. ครูประจำชั้นนักเรียนอนุบาลห้องที่ได้รับการสุ่มจากข้อ 1 ทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมพฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือและด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม แล้วนำคะแนนที่ได้มาจัดเรียงลำดับจากมากไปน้อย คัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนพฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่ เปอร์เซ็นไทล์ที่ 25 ลงมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 8 คน

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ทำการทดลองเป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที กลุ่มตัวอย่างได้รับการทดลองทั้งสิ้น 18 ครั้ง ตามโปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในภาคผนวก

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดกิจกรรมกลุ่ม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม
2. โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

วิธีดำเนินการทดลอง

1. สร้างความคุ้นเคยกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์
2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเองโดยการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมในกิจกรรมปกติก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และทำการทดลองโดยให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 40 นาที
3. หลังการทดลองในแต่ละสัปดาห์ ที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยรวมจำนวน 2 คน ทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมในกิจกรรมปกติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. หาสถิติพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 5 – 6 ปี ในแต่ละสัปดาห์ โดยนำข้อมูลไปหาคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. นำข้อมูลที่ได้นำมาแสดงเป็นเส้นภาพ เพื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล
3. หาอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม เป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล
3. เปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และในระหว่างสัปดาห์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในลักษณะที่ไม่คงที่ โดย ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 3 – 6 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งโดยรวม และรายด้าน ยกเว้น ด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม ในระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 – 3 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 4 – 6 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า

1. ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนจัดกิจกรรมกลุ่ม ทั้งโดยรวม และรายด้าน แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมกลุ่มสามารถนำมาพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขณะที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง โดยเริ่มจากเด็กจะพูดคุย หรือปรึกษากันถึงงานที่ทำอยู่ ช่วยกันคิดแก้ปัญหา ช่วยกันตัดสินใจ และลงมือทำกิจกรรม ได้แสดงความคิดเห็น มีการให้ความช่วยเหลือ แบ่งปัน แนะนำการทำกิจกรรมให้เพื่อน ทำตามกฎกติกาของกลุ่ม ได้รู้จักการอยู่ร่วมกับผู้อื่น สามารถงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ทำให้เกิดการร่วมมือ และมีความกล้าแสดงออกในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ซึ่งเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้ดียิ่งขึ้น ดังที่ บัทตัน (Button, 1974 : 1 – 2) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นสิ่งที่จัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายช่วยส่งเสริมมนุษย์ให้เติบโต และพัฒนาขึ้น โดยเฉพาะทักษะด้านสังคม และด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น การจัดกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นการสร้างโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในบรรยากาศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อสมาชิกกลุ่มจะพยายามช่วยกลุ่ม และช่วยบุคคลทำงานไปสู่จุดมุ่งหมาย ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้โดยวิธีการกลุ่ม จึงช่วยฝึกทักษะที่จำเป็นหลาย ๆ ด้าน และด้านหนึ่งที่สำคัญก็คือ ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้

อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ โชว์ (Show) (ชไมมน ศรีสุรักษ์. 2540 : 83 ; อ้างอิงจาก Show. 1971 : 31) ที่กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มที่หลากหลาย มีความสำคัญต่อการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นหลายด้าน โดยเฉพาะด้านสังคม ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างราบรื่น มีทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การควบคุมตนเอง ยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น จะเห็นว่ากิจกรรมกลุ่มมีความสำคัญที่ช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาทางสังคม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทองคำ บุญประเสริฐ (2535 : 135 – 136) ที่ว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะมีความสามารถทางสังคม เช่น เป็นผู้นำผู้ตามที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีมโนภาพแห่งตน มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อน

2. จากผลการวิจัยเมื่อพิจารณาพฤติกรรมทางสังคมแยกตามรายด้าน ได้แก่ 1. ด้านการร่วมมือ 2. ด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม หลังจัดกิจกรรมมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้น แสดงให้เห็นว่า ในการจัดกิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมทั้ง 2 ด้านนี้ ในด้านการร่วมมือ ขณะที่นักเรียนทำกิจกรรม ทำให้เกิดพฤติกรรมช่วยเหลือ แบ่งปัน ใหยืมวัสดุอุปกรณ์ หรือช่วยหยิบวัสดุอุปกรณ์ให้เพื่อน รู้จักแบ่งหน้าที่กันทำ ทำตามกฎกติกา ดังที่ ออดัมส์และฮามม์ (Adams and Hamm. 1990 : 172) ได้กล่าวว่า ในการจัดโอกาสให้เด็กมีกลุ่มเล็ก ๆ สำหรับทดลองความผิดพลาดร่วมกัน จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการสนทนา แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ความเสมอภาคจากการทำงานเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กพัฒนาการเรียนรู้การส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือ เกิดทักษะการร่วมมือกัน เป็นการถ่ายทอดปฏิบัติสัมพันธ์ที่เสมอภาคต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับคลิก (Click. 1994 : 172) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมพฤติกรรมร่วมมือต้องให้เด็กได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน ให้เสรีภาพในการตัดสินใจ การทำกิจกรรมเน้นการแสดงออกมากกว่าผลงานที่เกิดขึ้น ประสบการณ์ของการวางแผนร่วมกัน จะทำให้เด็กบรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน ในด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม ขณะที่ทำกิจกรรมเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้แสดงความคิดเห็น กล้าแสดงความต้องการของตนเอง แนะนำหรือชักชวนให้ทำกิจกรรม ในขณะเดียวกัน นักเรียนก็ได้เรียนรู้การเป็นผู้ตาม ด้วยการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ปฏิบัติตามผู้นำกลุ่ม ทำตามคำแนะนำของเพื่อน ดังที่ ดวงเดือน ศาสตราภรณ์ (2526 : 20 – 21) กล่าวว่า ขณะที่เด็กทำงานร่วมกันเด็กต้องมีเป้าหมายร่วมกัน มีผู้นำผู้ตามในกลุ่ม เด็กได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการยอมรับ และเกิดการเข้าใจกัน ทำให้เด็กเกิดการรับรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ช่วยให้เด็กคลายการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

ดังนั้นจากการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น

3. จากผลการวิจัย พบว่า ในระยะเวลาที่แตกต่างกันมีผลต่อแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมโดยรวม และพฤติกรรมทางสังคมแยกตามรายด้าน ได้แก่ 1. ด้านการร่วมมือ 2. ด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแต่ละสัปดาห์ มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ดังนี้

พฤติกรรมทางสังคมโดยรวม ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 3 – 6 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 3 – 6 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 – 3 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นไม่ชัดเจน ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 4 – 6 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

ในช่วงระยะเวลาสัปดาห์แรก ประมาณสัปดาห์ที่ 1 - 3 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมไม่ชัดเจน ซึ่งอาจเป็นได้ว่า ในระยะเวลานี้เด็กยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลางกำลังอยู่ในช่วงปรับตัวเรียนรู้จักเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม เรียนรู้ความคิดและความต้องการของเพื่อนที่มีแตกต่างไปจากความคิดและความต้องการของตนเอง รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้ที่จะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้อย่างไร้จึงจะทำให้การทำกิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่นและสำเร็จลงตามที่วางแผนไว้ ระยะเวลาที่เด็กแต่ละกลุ่มกำลังทำกิจกรรมกลุ่ม จะมีการขัดแย้งกันบ้าง แย่งวัสดุ อุปกรณ์กัน ไม่ค่อยมีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ให้แก่กัน ไม่ค่อยมีการช่วยเหลือเพื่อนในการทำกิจกรรม ไม่ค่อยช่วยเหลือเพื่อนในการหยิบ เก็บวัสดุ อุปกรณ์ ซึ่งช่วงระยะเวลานี้เด็กอาจต้องใช้เวลาในการปรับตัว เรียนรู้วิธีที่จะทำงานร่วมกัน เป็นช่วงเวลาที่เกิดพฤติกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้นที่น้อย และค่อย ๆ เพิ่มขึ้นในระยะเวลาสัปดาห์ต่อมา สอดคล้องกับที่ซีเฟลด์ทและบาร์บัวร์ (Seefeldt and Barbour, 1986 : 401) กล่าวว่าก่อนที่จะเด็ก ๆ จะทำกิจกรรมร่วมกัน พวกเขาทุกคนจะต้องพบกับความยุ่งยากเล็กน้อยก่อนที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน และอยู่ร่วมกันได้ นับว่าเป็นช่วงเวลาของการปรับตัวของเด็กปฐมวัย ซึ่งทำให้พฤติกรรมทางสังคมมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจน

ในช่วงระยะเวลาสัปดาห์หลัง ประมาณสัปดาห์ที่ 3 - 6 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางสังคมอย่างชัดเจน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นทันที แต่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงระยะเวลาสัปดาห์ 3 - 6 ทั้งนี้เนื่องมาจากในระยะเวลาที่เด็กผ่านประสบการณ์จากการทำกิจกรรมร่วมกันมาแล้ว 2 – 3 สัปดาห์ และมีการพูดคุยกันถึงปัญหาในชั้นสรุป โดยบทบาทของครูคือการกระตุ้นให้เด็กคิดวิธีแก้ปัญหาด้วยกัน ซึ่งเป็นปัญหาที่เด็กพบและมีประสบการณ์โดยตรงกับตนเอง ครูให้อิสระเด็กทั้งความคิดและการกระทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม เด็กได้รับรู้และเรียนรู้ความคิดของบุคคลอื่นที่มีต่อพฤติกรรมที่ตนได้ปฏิบัติทำให้ได้เรียนรู้ เข้าใจความต้องการของผู้อื่น ปรับพฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เมื่อครูใช้คำถามกระตุ้นเพียงเล็กน้อยเด็กก็สามารถช่วยกันเสนอความคิดในการแก้ปัญหา และตกลงสรุปวิธีแก้ปัญหากันเองได้ นั่นคือเด็กลดยึดตนเองเป็นศูนย์กลางรู้จักปรับตัว เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ และทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น เมื่อเกิดปัญหาที่ร่วมกันแก้ไขปัญหารู้จักที่จะเสียสละ ยินยอมทำตาม ช่วยหยิบเก็บวัสดุ อุปกรณ์ให้เพื่อน มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ให้เพื่อน พูดคุยถึงความคิดและการกระทำพูดถึงแผนการที่จะทำทั้งของตนเองและของเพื่อนมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

จากแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ แสดงให้เห็นว่า การที่จะเกิดพฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือเพิ่มขึ้นนั้นต้องอาศัยระยะเวลา ซึ่ง พัทรี ผลโยธิน (2540 : 60-61) กล่าวว่า การให้เวลาให้โอกาสและวัสดุ อุปกรณ์ให้เด็กได้ทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อยอย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่างสม่ำเสมอ ทั้งให้กำลังใจหรือให้ความชื่นชม และชี้ให้เป็นประโยชน์ของการร่วมมือกันแล้ว ก็จะช่วยพัฒนาเด็กให้เกิดพฤติกรรมร่วมมือได้ ถ้าเด็กมีโอกาสดำเนินสัมพันธ์กับเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่ เด็กจะยังมีโอกาสเรียนรู้ ความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการแก้ปัญหา เพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็กด้านสังคม และสติปัญญาอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเด็กต่างจากผู้ใหญ่ตรงที่เด็กจะแสดงออกกับเพื่อนแต่ละคนอย่างเสมอภาคกัน จึงก่อให้เกิดพฤติกรรมร่วมมือขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ บุครินทร์ สิริปัญญาธร (2541 : 78 ; อ้างอิงจาก Mayesky, 1995 : 91) กล่าวว่า เด็กสามารถเรียนรู้ความหมายของการร่วมมือจากการช่วยกันทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม

การทำความสะอาดอุปกรณ์ที่ใช้ สิ่งเหล่านี้เป็นบทเรียนที่แท้จริงที่เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ และมีส่วนร่วมจากการลงมือกระทำจริง การให้โอกาสเด็กทำกิจกรรมเป็นกลุ่มแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เวลากับเด็กที่จะเรียนรู้ และปรับตนเองเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน พฤติกรรมร่วมมือเป็นพฤติกรรมทางสังคม ที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียนรู้และฝึกฝน

พฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ระยะเวลาในการเกิดพฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้นำผู้ตามนั้นต้องอาศัยเวลาที่ยาวนานกว่า พฤติกรรมทางสังคมด้านการร่วมมือ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในขณะที่ทำกิจกรรม นักเรียนสามารถแสดงออกพฤติกรรมด้านการร่วมมือได้มากกว่า คือสามารถแสดงพฤติกรรม การช่วยเหลือ แบ่งปัน การยับยั้งชั่งใจอุปกรณ์ให้เพื่อน หรือช่วยเหลือเพื่อนทำกิจกรรม นักเรียนสามารถแสดงออกมาได้ชัดเจนกว่า การเป็นผู้นำด้วยการแสดงความคิดเห็น หรือการบอกความต้องการของตนเอง การชวนเพื่อนทำกิจกรรม ในขณะที่เป็นผู้ตามนั้น ก็ต้องมีผู้นำอย่างชัดเจน จึงจะเห็นการยอมรับหรือทำตามเพื่อน ทำตามคำแนะนำของเพื่อน ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องจากว่า นักเรียนยังไม่คุ้นเคยต่อการแสดงความคิดเห็น หรือบอกความต้องการของตนเอง เพราะส่วนใหญ่เด็กต้องอยู่ในความดูแลของผู้ใหญ่หรือผู้ปกครอง หรือครูที่โรงเรียน ดังที่ ชีระพร อูวรรณโณ (2536 : 365) กล่าวว่า บรรยากาศในห้องเรียนที่ครูชอบทำโทษและเน้นการเชื่อฟังระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย ซึ่งอาจทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตัวเองน้อยไม่ค่อยกล้าแสดงความสามารถ ความคิดใด ๆ จึงส่งผลให้เด็กปฐมวัยพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำได้ช้า อย่างไรก็ตาม พบว่าในระยะเวลาสัปดาห์ที่ 4 - 6 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมด้านการเป็นผู้ตามสูงขึ้นอย่างชัดเจน นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะการเป็นผู้นำผู้ตามได้ดีขึ้น

ในระยะเวลาที่นักเรียน ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม จะมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ในแต่ละสัปดาห์มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ เมื่อนำมาแสดงเป็นเส้นภาพจึงเห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนได้อย่างชัดเจน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจในการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนวัยนี้สามารถศึกษาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับพัฒนาการความสนใจ และระยะเวลาที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ครูจะต้องให้เวลานักเรียนในการปรับตัวที่จะต้องทำงานร่วมกัน ซึ่งจะมีการขัดแย้งกันในช่วงระยะเวลาสัปดาห์แรก มีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย และมีจำนวนที่พอเหมาะ เพื่อนักเรียนจะได้เกิดการเรียนรู้ พฤติกรรมทางสังคมได้อย่างราบรื่น
2. ในการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม ในการวางแผนทำกิจกรรม ครูต้องให้เวลานักเรียนในการวางแผนที่จะทำ และควรใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนวางแผนร่วมกัน ใช้คำถามเพื่อขยายคำตอบของนักเรียนแต่ละคนเป็นเรื่องราวเดียวกัน เพื่อเด็กจะได้เกิดพฤติกรรมทางสังคม มีแนวคิดร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างดี
3. ในการใช้คำพูดกับนักเรียนวัยนี้ต้องเป็นคำพูดที่เข้าใจง่าย เพราะบางทีอาจทำให้นักเรียนไม่เข้าใจคำพูดของผู้วิจัย ซึ่งอาจทำให้การสื่อสารไม่ตรงกัน

4. การศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมนั้นเมื่อแสดงเป็นเส้นภาพแล้วทำให้เห็นรูปแบบแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสัปดาห์ และได้ภาพรวมได้อย่างชัดเจน

5. การใช้กลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียวในการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กแต่ละคนเปรียบเทียบกับก่อนจัดกิจกรรมกลุ่มได้ชัดเจน

6. ในการเก็บข้อมูลจากการสังเกต และบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งในการทดลองกับนักเรียน จำนวน 8 คน ทำให้สะดวกต่อการเก็บข้อมูล ไม่ต้องรีบเร่งในการสังเกตและบันทึก ช่วยให้สามารถเก็บข้อมูลได้มากขึ้น จะช่วยให้ผลที่ออกมาชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะถ้าใช้นักเรียนจำนวนมาก ยิ่งเป็นการยากต่อการสังเกตและบันทึก ทำให้เก็บข้อมูลได้น้อย และอาจใช้การบันทึกวิธีอื่นช่วยในการเก็บข้อมูลจากการสังเกต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรมีการศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมในระยะเวลาเพิ่มขึ้นเพื่อดูความคงทนของพฤติกรรม

2. ควรมีการศึกษาแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ความมีระเบียบวินัย ความกล้าแสดงออก และใช้ระยะเวลาเท่าใดในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3. ควรมีการศึกษารายละเอียดของกิจกรรมกลุ่ม ที่มีผลต่อการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง การแก้ปัญหา

4. ควรมีการศึกษาการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม เช่น การเล่นต่าง ๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. (2527). *การศึกษาศิลปะการละคร*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เกษลดา มานะจติ. (2529). *สื่อการเรียนและเครื่องเล่นของเด็กก่อนวัยเรียน*. เชียงใหม่ : สหวิทยาลัยล้านนา วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- ขจิตพรพรรณ ทองคำ. (2536). *การเล่นบทบาทสมมติ โดยเด็กมีส่วนร่วมในการจัดสื่อการเล่นที่มีผลต่อการคลาย การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และความสามารถทางภาษา*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการกองทุนศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ. (2539). *ระบบการศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการกองทุนศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คมเพชร จิตรสุกกุล. (2530). *เอกสารคำสอนวิชาแนะแนว 313 กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน (Group Work in School)*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2530). *ทฤษฎีการให้คำปรึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จันทร์เพ็ญ สุภาพล. (2535). *การศึกษากิจกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรี และนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- จันทร์วรรณ เทวรักษ์. (2526). *อิทธิพลการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และเกมการศึกษาในวัย 4 – 6 ขวบ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาไทย และคณิตศาสตร์ ในระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2537). *หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา หน้าที่ 1 – 4*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฉวีวรรณ กิณวงศ์. (2533). *การศึกษาเด็ก*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2521). *นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษาและการสอนระดับอนุบาล*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชไมมณ ศรีสุรักษ์. (2540). *การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- ณัฐพร พงษ์สิงห์. (2539). พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งเป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผน. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์. (2522). อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการพัฒนาทางสติปัญญาและความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น. กรุงเทพฯ : รายงานการวิจัย ฉบับที่ 2 ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทศนา แหมมณี และคณะ. (2536). หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กตามวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองคำ บุญประเสริฐดี. (2535). การทดลองใช้วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กก่อนระดับประถมศึกษา. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ธีราพร กุลนันทน์. (2530). การศึกษาผลของการเล่นต่างกลุ่มอายุที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- นิภา ศรีโพธิ์จรรย์. (2533). สถิตินอนพาราเมตริก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นเตอร์ เฮาส์.
- นิรมล ชยุตสาหกิจ. (2524). "ทฤษฎีการเล่นเพื่อพัฒนาสติปัญญา," ใน การละเล่นและเครื่องเล่นเพื่อพัฒนาเด็ก. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บังอร จำปา. (2538). พฤติกรรมช่วยเหลือของเด็กก่อนระดับประถมศึกษาที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นมุมบ้านแบบเจาะจง กับการเล่นมุมบ้านแบบปกติ. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเชิด ภิญโญนนท์พงษ์. (2526). การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุญเยี่ยม จิตรดอน. (2524). "การเล่นในที่ร่มและเล่นกลางแจ้ง," ใน การละเล่นและเครื่องเล่นเพื่อพัฒนาเด็ก. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกายรัตน์ ภัทรธิดา. (2532). "พัฒนาการเด็กปฐมวัย," เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประณต คำนิม. (2526). เอกสารการสอนวิชาจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2529). จิตวิทยาเด็ก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประมวญ ดิฉินสัน. (2527). จิตวิทยาคลีนิกสมองมนุษย์ (พรสวรรค์). เล่ม 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- พรรณี ชูทัย เจนจิต. (2528). จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- _____. (2537). "การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็ก," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 3. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2536). *การปรับปรุงพฤติกรรมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรรณพิศ วาณิชยการ. (2528, กรกฎาคม - กันยายน). "การทำงานแบบกลุ่ม," ใน *สารานุกรมศึกษาศาสตร์*. 1(1) : 135 - 137.
- พัชรี สวนแก้ว. (2536). *เอกสารประกอบการสอนวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการดูแลเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : ดวงกมล จำกัด.
- เพียงจิต โรจน์สุภรัตน์. (2531). *การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมวาดรูปเป็นกลุ่มกับเป็นรายบุคคล*. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2523). "พัฒนาการของเด็กวัย 3 - 6 ปี," ใน *เข้าใจเด็กก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ : ชมรมไทย - อีสราเอล.
- _____. (2540, มกราคม). "เด็กปฐมวัยในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง," *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 1(1) : 43 - 51.
- _____. (2540). "พัฒนาการของเด็กวัย 3 - 6 ปี," ใน *เอกสารประกอบการอบรมครูสอนระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานประถมศึกษากรุงเทพมหานคร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2526). *เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยระดับปฐมวัย หน่วยที่ 1 - 7*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นวนกจำกัด.
- _____. (2532). *เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย หน่วยที่ 6 - 10*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2537). *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็กหน่วยที่ 1 - 5*. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เยาวพา เตชะคุปต์. (2528). *กิจกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- _____. (2542). *กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาบรรณการพิมพ์.
- ราตี ทองสวัสดิ์. (2529, เมษายน). "แนวคิดในการเตรียมความพร้อม," *รักลูก*. 103 - 104. มปป.
- ลัดดา นิลมะณี. (2531). *คู่มือครูอนุบาล นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้กิจกรรมเสรี ระดับเด็กวัยก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- เลิศ อานันท์. (2535). *เทคนิคการสอนศิลปะเด็ก*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราภรณ์ รักวิชัย. (2533). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์.
- ✓ วันเพ็ญ ปุฒพันธ์. (2539). *การเล่นสมมติแบบกึ่งชี้แนะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย*. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วาสิ ปรงสิงห์. (2524). *การศึกษารูปแบบกิจกรรมการศึกษาที่จัดในชั้นอนุบาล*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2526). *ศิลปะศึกษา*. กรุงเทพฯ : วิมวอลอาร์ต.
- _____. (2536). "เด็กกับศิลปะ," ใน *เอกสารชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมวัยเด็ก หน่วยที่ 12*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- วิไล องค์กรนันต์คุณ. (2536, สิงหาคม). “นีโอฮิวแมนนิส การแสวงหามนุษยธรรมใหม่ในแวดลอมแห่งยุคสมัย,” *ก้าวไกล*. 4(4) : 4 – 5.
- ศุภกุล เกียรติสุนทร. (2532). *การศึกษาการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนกับพฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ศุภวดี บุญญวงศ์. (2527). *ตำรากิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. สงขลา : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- ศรีสมวงศ์ วรรณศิลป์. (2520). *การเล่นของเด็ก*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเชชม.
- สุขุมล เกษมสุข. (2535). *การสอนทักษะทางสังคมในชั้นประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุทธาภา โชติประดิษฐ์. (2537). *การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมที่เด็กริเริ่มกิจกรรมอย่างอิสระในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. (2534). *การศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบมีส่วนร่วมและแบบครูไม่มีส่วนร่วม*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2531). *แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : กองวิชาการสำนักงาน.
- _____. (2539). *คู่มือประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2528). *การศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีเตชา.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2535). *ปฐมวัยศึกษา : หลักสูตรและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อารี เกษมรติ. (2533). *ผลการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นกลุ่มและกิจกรรมสร้างสรรค์ปกติที่มีต่อการเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบรักทะนุถนอม*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์. (2529). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Bandura, A. (1969). *Principle of Behavior Modification*. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- _____. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey : Prentice – Hall.
- Barnett, Susan I. And Johnson Gary. (1996). “Further Evidence on the Relationship Between Participation in Nutrition Education Programs and Changes in Dietary Behavior,” *Journal of Family and Consumer Sciences*. 88(1) : 31.
- Bar –Tal, D. and others. (1982, June). “Helping Behavior Among Preschool Children : An Observational Study,” *Child Development*. 53(1) : 396 – 402.
- Bee, H. (1985). *The Development Child*. 4th ed. New York : Harper and Row.

- Birch, L.L. and J. Billman. (1986). "Preschool Children Food Sharing with Friends and Acquaintances," *Child Development*. 57 : 387 – 395.
- Bloom, B.S. (1964). *Stability and Change in Human Characteristics*. New York : John Wiley and Son.
- Burry – Stock, Judith and others. (1996, April). "Rater Agreement Indexes for Performance Assessment," *Education and Psychological Measurement*. 56(2) : 256.
- Button, L. (1974). *Developmental Group Work with Adolescent*. London : University of London Press.
- Chester, I.A. and J. Schopler. (1972). *Experimental Social Psychology*. New York : Academic Press.
- × Dinkmeyer, Don C. (1965). *Child Development : The Emerging Self*. New Jersey : Prentice – Hall, Inc.
- English, H.B. and A.C. English. (1958). *A Comprehensive Dictionary of Psychological and Psychoanalytical Terms*. New York : David McKay Co.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York : McGraw - Hill, Book Co., Inc.
- Gordon, Ann. and Kathryn W. Browne. (1993). *Beginning & Beyond : Foundations in Early Childhood Education*. New York : Delma.
- Gulley, H.E. (1960). *Discussion Conference and Group Process*. New York : Holt Rinehart and Winston.
- Hurlock, E.B. (1964). *Develop Psychology*. New York : McGraw – Hill, Book Co.
- _____. (1978). *Child Development*. 6th ed. New York : McGraw – Hill, Book Co.
- Kemp Gratton C. (1964). *Perspective on the Group Process*. Boston : Houghton Mifflin.
- Krogh, S.L. and L.L. Lamme. (1983, January - February). "Learning to Share : How Literature Can Help," *Childhood Education*. 59(3) : 183 – 192.
- Lowenfeld, V and W.L. Brittain. (1982). *Creative and Mental Growth*. 7th ed. New York : Macmillan.
- _____. (1970). *Creative and Mental Growth*. 5th ed. New York : Macmillan.
- × Maier, H.W. (1969). *Three Theories of Child Development*. Revised ed. New York : Harper & Row, Publishers.
- Mary, Joan. (1981, May). "Peer Interaction Competencies of Preschoolers Rates High or Low in Sociometric Status," *Dissertation Abstracts International*. n.d.
- × Morrison, George S. (1995). *Early Childhood Education Today*. 6th ed. Eglewood Cliffs, New Jersey : Prentice – Hall.
- ✓ Mussen, P.H. and J.J. Conger. (1956). *Child Development and Personality*. New York : Harper and Brothers.
- ✓ Mussen, P.H. and others. (1969). *Child Development and Personality*. 3rd ed. New York : Harper and Row, Publisher.

- Nancy, B.E. and H. Michael. (1979, June). "The Relationship of Preschool 's Reasoning about Prosocial Moral Conflicts to Prosocial Brhavior," *Child Deve'opment*. 50(2) : 356 – 363.
- Page, G.T., J.B. Thomas and A.R. Marshall. (1977). *International Dictionary of Education*. New York : Nichols Publishing Co.
- Parnass, Jodi. (1996, August). "The Emergence of Group Interaction in Early Childhood (Gender Differences)," *Dissertation Abstracts International*. n.d.
- Peterson, Helen Thomas. (1958). *Kindergaten : The Key to Child Growth*. New York : Exposition Press.
- Petty, Karen Lanett. (1994, Febuary). "Group Entry Strategies and Reciprocal Social Interaction of Preschoolers in Social Contexts (Social Interactions)," *Dissertation Abstracts International*. n.d.
- Piaget, J. and B. Inhelder. (1969). *The Psychology of Child*. New York : Weaver. Helen, Basic Books.
- Rheingold, H.L. and others. (1976, December). "Sharing in Second Year of Life," *Child Development*. 47(4) : 1148 –1158
- Roger, Carl R. (1970). *Encounter Group*. New York : Harper & Row. Publishers.
- Rudolph, M. and D.H. Cohen. (1984). *Kindergarten and Early Schooling*. New York : Prentice – Hall, Inc.
- Salome, Estes. (1979, September). "Play with Peer : A Comparison of The Social Interaction of Preschool Girls and Boys," *Dissertation Abstracts International*. n.d.
- Seefeldt, C. (1980). *Teaching Young Children*. New Jersey : Prentice – Hall.
- Staub, E. (1971, September). "The Use of Role Playing and Indiction in Children 's Learning of Helping and Sharing Behavior," *Child Development*. 42(3) : 805 – 816.
- Steffey, M. Stephanie. (1992, December). "Evidence of Socialdramatic Play During Kindergarten Housekeeping Playtime (Play Activity)," *Dissertation Abstracts International*. n.d.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- คู่มือการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม
- แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

คู่มือการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

คำชี้แจง

1. พฤติกรรมที่สังเกตและบันทึกลงในแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการร่วมมือ จำนวน 6 ข้อ และด้านการเป็นผู้นำผู้ตาม จำนวน 6 ข้อ
2. แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม เป็นการบันทึกในรูปของความถี่ (จำนวนครั้ง) จัดเป็น 2 ระดับคะแนน
3. สังเกตพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ในเวลาากิจกรรมปกติ และดำเนินการทดลอง โดยให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เป็นเวลา 6 สัปดาห์ โดยทำการสังเกตและบันทึกการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมในเวลากิจกรรมปกติ ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในแต่ละสัปดาห์

ข้อปฏิบัติในการสังเกต

1. เขียนชื่อผู้สังเกต และผู้ถูกสังเกต (นักเรียน) วัน เดือน ปี ที่ทำการสังเกต
2. ผู้วิจัย และผู้ช่วยผู้วิจัย รวมจำนวนผู้สังเกต 2 คน ทำการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม
3. การสังเกตให้ผู้สังเกตทั้ง 2 คน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย ทำการสังเกตพร้อมกัน ในเหตุการณ์เดียวกันและในเวลาเดียวกัน ทุกพฤติกรรมที่มีในแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

การบันทึกแบบสังเกต

เมื่อพฤติกรรมทางสังคมตรงกับข้อใด ให้ทำเครื่องหมาย ชีตเฉียง (/) ลงในช่องนั้น ถ้าเกิดพฤติกรรมทางสังคมซ้ำช่องเดิมให้ทำเครื่องหมาย ชีตเฉียง (/) เพิ่มลงในช่องเดิม ตามจำนวนครั้งที่เกิดพฤติกรรมซ้ำ โดยทำการบันทึก ดังนี้

ช่องระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อนักเรียนเกิดพฤติกรรมทางสังคม

ช่องระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อนักเรียนไม่เกิดพฤติกรรมทางสังคม

การให้คะแนน

1. ในช่วงเวลาที่สังเกตนักเรียน เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมทางสังคมตรงกับข้อใด ให้ใส่เครื่องหมาย ชีตเฉียง (/) ลงในช่องนั้น ถ้านักเรียนเกิดพฤติกรรมทางสังคมซ้ำในข้อเดิม ให้ทำเครื่องหมาย ชีตเฉียง (/) ซ้ำในข้อนั้น ตามจำนวนที่ซ้ำ เวลาให้คะแนน ให้ตามจำนวนที่ ชีตเฉียง (/)
2. ถ้าข้อใดไม่เกิดพฤติกรรมนั้นเลย ให้คะแนน 0

แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

ชื่อผู้สังเกต..... นามสกุล..... เป็นผู้สังเกตคนที่.....
 ชื่อผู้ถูกสังเกต..... นามสกุล.....
 ชั้นอนุบาลปีที่ 2/..... วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

พฤติกรรมทางสังคม	ระดับคะแนน	
	1	0
การร่วมมือ 1. ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2. เล่นกับเพื่อนโดยทำตามกฎกติกา 3. แบ่งวัสดุ อุปกรณ์ให้เพื่อน 4. ให้ยืมวัสดุ อุปกรณ์ ที่ตนเองมีอยู่ 5. ช่วยเพื่อนทำกิจกรรม 6. ช่วยหยิบวัสดุ อุปกรณ์ให้เพื่อน		
การเป็นผู้นำผู้ตาม 1. เสนอความคิดเห็นในกลุ่ม 2. บอกความต้องการในการทำกิจกรรม 3. ชักจูงเพื่อนให้ทำกิจกรรม 4. ยอมรับและทำตามข้อตกลงของกลุ่ม 5. ทำตามผู้นำกลุ่ม 6. ทำตามคำแนะนำของเพื่อน		
รวม		

บันทึกพฤติกรรมเพิ่มเติม

.....

เกณฑ์การให้คะแนน

ในการให้คะแนน ให้เป็นความถี่ ชัดแจ้ง (/) ให้ตรงกับช่องพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกมา
 ชัดแจ้ง (/) 1 ครั้ง ต่อการแสดงพฤติกรรม 1 พฤติกรรม โดยบันทึกในช่องระดับคะแนน 1 และบันทึกใน
 ช่องระดับคะแนน 0 เมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรมทางสังคม

ภาคผนวก ข

- โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
- รายละเอียดโปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
1	ปฐมนิเทศ และ กิจกรรม เรขาคณิต สร้างสรรค์	1. เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนกับนักเรียน 2. เพื่อให้นักเรียนได้มี การร่วมมือ การช่วยเหลือ และการแบ่งปัน การทำตามกฎกติกา	ปฐมนิเทศ 1. ผู้วิจัยแนะนำตัวและให้นักเรียนแนะนำตัว 2. สร้างความคุ้นเคย โดยให้นักเรียนจับคู่กันแล้วซักถามเพื่อน ในเรื่องต่าง ๆ โดยผลัดกันถาม 3. ออกมาเล่าให้เพื่อนคนอื่น ๆ ฟัง เข้าสู่กิจกรรม 1. ชื่นนำ ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนเรื่องรูปทรงเรขาคณิต โดยถามว่ารูปต่าง ๆ เป็นรูปอะไร หลังจากนั้นแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน 2. ขั้นตอนกิจกรรม ในการดำเนินกิจกรรมนี้แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 แจกซองที่บรรจุรูปทรงเรขาคณิตทั้ง 16 ชิ้น ให้กลุ่มละซอง พร้อมกระดาษวาดเขียนและกาว แบ่งชิ้นส่วนให้นักเรียนคนละ 4 ชิ้น เพื่อให้นักเรียนนำชิ้นส่วนมารวมกัน สร้างสรรค์งานขึ้นมาชิ้นหนึ่ง ในขณะที่ปฏิบัติงานห้ามพูดคุย ปรีกษาหารือกัน ทุกคนทำตามสภาพที่ตนสัมผัส และตามความต้องการของตน โดยนักเรียนคนแรกพิจารณานำชิ้นส่วน 1 ชิ้น ไปติดบนกระดาษวาดเขียน และให้คนต่อไปปฏิบัติเช่นเดียวกับคนแรกเรื่อย ๆ ไปจนครบทุกคน แล้วจึงเริ่มต้นใหม่อีกครั้งที่ 2 ถึงรอบที่ 4 จนครบทุกคน ช่วงที่ 2 แจกซองที่บรรจุรูปทรงเรขาคณิตทั้ง 16 ชิ้น ให้กลุ่มละซอง พร้อมกระดาษวาดเขียนและกาว แบ่งชิ้นส่วนให้นักเรียนคนละ 4 ชิ้น เพื่อให้นักเรียนนำชิ้นส่วนมารวมกัน สร้างสรรค์งานขึ้นมาชิ้นหนึ่ง ก่อนปฏิบัติงานนักเรียนสามารถพูดคุย วางแผน ปรีกษาหารือกันได้ว่าจะสร้างสรรค์งานร่วมกันอย่างไร หลังจากนั้นให้ลงมือทำ โดยให้นักเรียนคนแรกพิจารณานำชิ้นส่วน 1 ชิ้น ไปติดบนกระดาษวาดเขียน และให้คนต่อไปปฏิบัติเช่นเดียวกับคนแรกเรื่อย ๆ ไปจนครบ 4 รอบทุกคน ในขณะที่ปฏิบัติงาน นักเรียนทุกคนสามารถแสดง

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
1	ปฐมนิเทศ และ กิจกรรม เรขาคณิต สร้างสรรค์	1. เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนกับนักเรียน 2. เพื่อให้นักเรียนได้มี การร่วมมือ การช่วยเหลือ และการแบ่งปัน การทำตามกฎกติกา	ความคิดเห็นในงานของกลุ่มได้ 3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนออกมาแสดงผลงานของกลุ่มตนเองว่าเป็นอย่างไร แล้วให้นักเรียนตัดสินว่างานของกลุ่มตนเอง ระหว่างครั้งแรกกับครั้งที่ 2 ว่ารูปไหนสวยกว่า 3.2 ตามความรู้สึกของนักเรียนทั้ง 2 ช่วง ว่าเป็นอย่างไร ชอบทำแบบไหนมากกว่า 3.3 ผู้วิจัยสรุปถึงประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน ว่าถ้าทุกคนช่วยเหลือร่วมมือกันงานก็จะประสบความสำเร็จลงด้วยดี
2	กิจกรรม หาสมบัติ	ให้นักเรียนรู้จักบทบาทของตนเองในการเป็นผู้นำและผู้ตามที การทำตามกฎกติกา	1. ขั้นนำ ผู้วิจัยสนทนากับเด็กเรื่องการปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ ร่วมกัน จะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์และกติกา ซึ่งทุกคนจะต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นระเบียบ และในบางสถานการณ์จะต้องมีการแสดงความเป็นผู้นำ และสมาชิกที่เหลือก็ต้องเป็นผู้ตามที่ดีด้วย 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 ผู้วิจัยแจกของให้เด็กคนละ 1 ชิ้น 2.2 ผู้วิจัยพาเด็กออกไปนอกบริเวณห้องที่จัดกิจกรรม แล้วให้นักเรียนนำของไปซ่อนไว้ภายในห้องที่จัดกิจกรรมทีละคน โดยไม่บอกให้ใครทราบ 2.3 ผู้วิจัยพาเด็กกลับเข้ามาในห้อง แล้วแบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม 2.4 เมื่อได้ยินเสียงนกหวีด ให้เด็กแต่ละกลุ่มจับมือเพื่อนไว้ไม่ให้หลุดจากกัน และเริ่มไปหาของทีละคนซ่อนไว้ในที่ต่าง ๆ ในขณะที่หาของห้ามพูดคุยกันเด็ดขาด แต่อนุญาตให้ใช้ท่าทางบอกไปได้บ้าง เช่น พยักหน้า สายตริษะ บัญปากไปทิศทางที่ต้องการ เป็นต้น โดยต้องใช้เวลาน้อยที่สุดในการหาของ 2.5 กลุ่มใดที่นำของมาได้ครบ ให้รับนามาวางไว้ที่หน้ากลุ่มของตนแล้วร้อง “ไชโย”

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
2	กิจกรรม หาสมบัติ	ให้นักเรียนรู้จักบทบาท ของตนเองในการเป็น ผู้นำและผู้ตามที่ดี การ ทำตามกฎกติกา	3. ขั้นสรุป 3.1 ให้เด็กร่วมกันแสดงความรู้สึกและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ในหัวข้อต่อไปนี้ 3.1.1 การต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกาในการทำกิจกรรมอย่าง เกร่งครัด รวมถึงการไม่ยอมรับและไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกาจะเกิดผลอย่างไรในการทำกิจกรรมนี้ 3.1.2 การเป็นผู้นำและผู้ตามในขณะทำกิจกรรม 3.2 ผู้วิจัยสรุปเรื่องการยอมรับ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกา และการรู้จักบทบาทของตนเองในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
3	กิจกรรม ป้องกัน เคลื่อนที่	เพื่อให้นักเรียนมีการ ร่วมมือ และช่วยเหลือ กัน ปฏิบัติตามกฎ กติกา	1. ขั้นนำ ผู้วิจัยสนทนาเกี่ยวกับอุปกรณ์ จำนวน อุปกรณ์ แล้วแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มยืนเข้าแถว เว้นระยะห่างเท่า ๆ กัน โดยด้านหน้าของแต่ละกลุ่ม มีตะกร้าที่ใส่สิ่งป้องกันจำนวน 5 ลูก วางอยู่บนเก้าอี้ และด้านหลังของแต่ละกลุ่มมีตะกร้าเปล่า ซึ่งวางไว้ บนเก้าอี้ หลังจากนั้นแจกข้อให้นักเรียนคนละ 1 คัน ให้นักเรียนคนแรกใช้ข้อตักป้องกันในตะกร้า 1 ลูก แล้วเดินไปส่งให้เพื่อนคนที่ 2 คนที่ 2 เดินไปส่ง ให้เพื่อนคนที่ 3 คนที่ 3 เดินไปส่งให้คนที่ 4 และ คนที่ 4 เดินไปใส่ในตะกร้า ในขณะที่กำลังส่งให้นัก เรียนใช้มือถือข้อในการส่งเท่านั้น ห้ามใช้มืออื่น ช่วย ถ้าขณะที่ส่งลูกป้องกันเกิดหล่น ต้องเริ่มต้นที่ คนแรกใหม่ ทำอย่างนี้จนลูกป้องกันหมด เมื่อครบ รอบแล้วให้เปลี่ยนกันเป็นคนแรกและคนสุดท้ายจน ครบทุกคน

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
3	กิจกรรม ป้องกัน เคลื่อน	เพื่อให้นักเรียนมีการ ร่วมมือ และช่วยเหลือ กัน ปฏิบัติตามกฎ กติกา	3. ขั้นสรุป 3.1 ผู้วิจัยถามความรู้สึกเกี่ยวกับกิจกรรมที่เล่น ว่าเป็นอย่างไร ชอบอยู่ตำแหน่งไหน ซึ่งจะเห็นว่า นักเรียนแต่ละคนเป็นผู้นำหรือไม่ ผู้วิจัยถามถึง สาเหตุที่ป้องกันหล่น 3.2 ผู้วิจัยอธิบายถึงการทำกิจกรรมร่วมกัน ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน อย่ารีบร้อน ในขณะที่ทำ ทุกคนมีความสามารถที่จะเป็นผู้นำได้
4	กิจกรรมลูก เต๋ามหาสนุก	เพื่อให้นักเรียนได้ร่วม มือ และช่วยเหลือกัน	1. ขั้นนำ ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับรูปภาพ ที่ติดอยู่บนลูกเต๋ามีอะไรบ้าง โดยแบ่งเป็น ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ คน สัตว์ สิ่งของ พืช 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน 2.2 แจกลูกเต๋าค้นให้นักเรียนกลุ่มละ 1 ชุด 2.3 ให้นักเรียนสำรวจรูปภาพบนลูกเต๋ามี อะไรบ้าง 2.4 ผู้วิจัยกำหนดประเภทของรูปภาพอย่างใด อย่างหนึ่ง เพื่อให้ให้นักเรียนในกลุ่มช่วยกัน ค้นหา แล้วนำมาต่อกันให้มากที่สุด ภายในเวลา 2 นาที โดยผู้วิจัยจะให้สัญญาณเมื่อหมดเวลา แล้วให้ นักเรียนแต่ละกลุ่มนับจำนวนของลูกเต๋านำมาต่อ กัน 2.5 ทำตามขั้นตอนที่ 4 โดยกำหนดรูปภาพบน ลูกเต๋าค้นครบทุกประเภท แล้วนับว่ากลุ่มไหนทำได้ ถูกต้องและมีจำนวนมากกว่า 3. ขั้นสรุป 3.1 ถามความรู้สึกของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรม ที่เล่น 1.2 อธิบายให้เด็กเห็นถึงการทำงานร่วม กับผู้อื่น ว่าต้องร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน งานถึง จะสำเร็จและออกมาดี

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
5	กิจกรรม เฮฮาทำเดิน	เพื่อให้นักเรียนเข้าใจ บทบาทของการเป็นผู้นำผู้ตาม ปฏิบัติตาม กฎกติกา	1. ชื่นนำ ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับการเป็นผู้นำผู้ตาม ว่าในสถานการณ์ต่าง ๆ เราจะต้องรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน 2. ขั้นตอนกิจกรรม 2.1 ผู้วิจัยจัดเตรียมเทปเพลง พร้อมทั้งอธิบายให้นักเรียนฟังว่าจะมีการทำท่าทางประกอบเพลง โดยให้นักเรียนตกลงกันว่าใครจะเป็นผู้นำทำเดินเป็นลำดับก่อนหลัง ในการทำท่าผู้นำต้องคิดท่าที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองมากที่สุด แล้วเพื่อน ๆ ก็ต้องทำตามให้เหมือน 2.2 ผู้วิจัยเป่านกหวีดเป็นสัญญาณว่าจะมีการเปลี่ยนผู้นำคนใหม่ ซึ่งต้องคิดท่าที่ไม่ซ้ำกับที่เพื่อน ๆ ทำไปแล้ว 2.3 ดำเนินการไปจนกระทั่งนักเรียนได้ออกมาเป็นผู้นำในการทำท่าเดินจนครบทุกคน 3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการทำกิจกรรมนี้ 3.2 ครูสรุปเกี่ยวกับการเป็นผู้นำผู้ตาม ว่านักเรียนต้องรู้จักกล้าที่จะนำและยอมเป็นผู้ตาม
6	กิจกรรม ร่างกาย ของเรา	เพื่อให้นักเรียนเข้าใจ บทบาทของการเป็นผู้นำผู้ตาม ปฏิบัติตาม กฎกติกา	1. ชื่นนำ ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับการเป็นผู้นำผู้ตาม ว่าในสถานการณ์ต่าง ๆ เราจะต้องรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน 2. ขั้นตอนกิจกรรม 2.1 ผู้วิจัยจัดเตรียมเทปเพลง พร้อมทั้งอธิบายให้นักเรียนฟังว่าจะมีการทำท่าทางประกอบเพลง โดยให้นักเรียนตกลงกันว่าใครจะเป็นผู้นำทำเดินเป็นลำดับก่อนหลัง ในการทำท่าผู้นำต้องคิดท่าที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองมากที่สุด แล้วเพื่อน ๆ ก็ต้องทำตามให้เหมือน

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
6	กิจกรรม ร่างกาย ของเรา	เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจ บทบาทของการเป็นผู้นำผู้ตาม ปฏิบัติตาม กฎกติกา	2.2 ผู้วิจัยเป่านกหวีดเป็นสัญญาณว่าจะมีการเปลี่ยนผู้นำคนใหม่ ซึ่งต้องคิดทำที่ไม่ซ้ำกับที่เพื่อน ๆ ทำไปแล้ว 2.3 ดำเนินการไปจนกระทั่งนักเรียนได้ออกมาเป็นผู้นำในการทำท่าเต้นจนครบทุกคน 3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการทำกิจกรรมนี้ครูสรุปเกี่ยวกับการเป็นผู้นำผู้ตาม ว่านักเรียนต้องรู้จักกล้าที่จะนำและยอมเป็นผู้ตาม 3.2 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับกิจกรรมนี้ 3.3 สนทนาถึงผลดีของการร่วมมือกัน และผลเสียหากนักเรียนไม่ร่วมมือกันในการทำงานครั้งนี้
7	กิจกรรมต่อ รูปผลไม้	เพื่อให้ นักเรียนได้เห็น ความสำคัญของการให้ ร่วมมือ และการช่วยเหลือ และการแบ่งปัน ปฏิบัติตามกฎกติกา	1. ขั้นนำ ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับผลไม้ ว่ารู้จักผลไม้อะไรบ้าง 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน 2.2 ให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มเลือกผลไม้คนละชนิด โดยไม่ซ้ำกัน เมื่อตกลงกันได้ให้นำรูปผลไม้ที่ตนเลือกไปติดไว้ที่เสื้อของตนเอง 2.3 ผู้วิจัยบอกนักเรียนว่า กลุ่มจะทำงานสำเร็จก็ต่อเมื่อในกลุ่มต้องมีรูปผลไม้ที่ต่อเสร็จแล้วทั้ง 4 ชนิด โดยทุก ๆ คน จะมีรูปผลไม้ที่ตนเองเลือกไว้ต่อเสร็จอย่างสมบูรณ์ 2.4 ให้นักเรียนแต่ละคนต่อรูปผลไม้ที่ตนเองเลือกไว้ โดยขณะที่ต่อห้ามพูดคุยหรือทำสัญญาณใด ๆ กับเพื่อน ห้ามแย่งชิ้นส่วนของผู้อื่น และขณะที่ต่อให้สังเกตว่าเพื่อนแต่ละคนต้องต่อรูปอะไร ถ้าตนเองมีที่ยืนชิ้นส่วนนั้นให้กับเพื่อน โดยเน้นว่างานของกลุ่มจะสำเร็จทุกคนต้องช่วยเหลือกัน

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
7	กิจกรรมต่อรูปผลไม้	เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญของการให้ร่วมมือ และการช่วยเหลือ และการแบ่งปัน ปฏิบัติตามกฎหมายกติกา	2.5 ผู้วิจัยแจกชิ้นส่วนให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม ซึ่งแต่ละคนจะได้ชิ้นส่วนคนละ 4 ชิ้นส่วน โดยผู้วิจัยได้ทำการคละชิ้นส่วนไว้เรียบร้อยแล้ว 2.6 ให้นักเรียนเริ่มต่อรูปภาพ โดยผู้วิจัยจะจับเวลา ถ้ากลุ่มไหนเสร็จก่อนให้ดับมือ 3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนชมผลงานของตนเอง และถามความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมว่าอะไรทำให้ล่าช้าหรือเร็ว 3.2 ผู้วิจัยสรุปว่าในการทำงานเป็นกลุ่มทุกคนต้องช่วยเหลือกัน ต้องพูดคุยกัน ถ้าไม่ช่วยเหลือและพูดคุยกัน งานก็อาจจะไม่สำเร็จหรือสำเร็จช้า
8	กิจกรรมลีลาท่าทางสัตว์	เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกเป็นผู้นำผู้ตาม	1. ขั้นนำ สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับสัตว์ต่าง ๆ ที่นักเรียนรู้จักว่ามีอะไรบ้าง และให้นักเรียนท่าท่าทางและเลียนเสียงสัตว์ต่าง ๆ 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 ให้นักเรียนแต่ละคนจับฉลากรูปภาพคนละ 1 ใบ ซึ่งแต่ละรูปจะมีลำดับตัวเลขบอกไว้ เมื่อจับได้แล้วนักเรียนไม่ต้องบอกใครว่าตนจับได้รูปอะไร 2.2 หลังจากนั้นให้นักเรียนเตรียมท่าทางและเลียนเสียงสัตว์ที่ตนเองจับได้ 2.3 ผู้วิจัยถามว่าใครได้หมายเลข 1 ให้ออกมาแสดงท่าทางและเลียนเสียงสัตว์ที่ตนเองจับได้ หน้าห้องและเดินไปรอบ ๆ โดยให้นักเรียนคนอื่น ๆ ท่าท่าทางและเลียนเสียงพร้อมกับเดินตามผู้นำด้วย ถ้าสัตว์ชนิดใดมีเพลงประกอบก็ให้นักเรียนร้องเพลงไปด้วยได้ ถ้าใครไม่ทำตามจะถูกให้มาแสดงคนเดียว 2.4 ทำตามในขั้นตอนที่ 3 โดยให้นักเรียนออกมาแสดงจนครบทุกคนตามลำดับหมายเลขที่นักเรียนจับได้

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
8	กิจกรรมลีลา ท่าทางสัตว์	เพื่อให้นักเรียนได้ฝึก เป็นผู้นำผู้ตาม	3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมที่ทำ ให้นักเรียนเข้าใจถึงบทบาทของการเป็นผู้นำผู้ตาม ที่ดี 3.2 ให้นักเรียนเข้าใจถึงบทบาทของการเป็น ผู้นำผู้ตามที่ดี
9	กิจกรรม บ้านนาอยู่	เพื่อให้นักเรียนเกิดการ ร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่ง ปัน วางแผนร่วมกัน แสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิด เห็นของผู้อื่น	1. ขั้นนำ สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับบ้านและส่วน ประกอบต่าง ๆ ในบริเวณบ้านที่จะทำให้บ้านนาอยู่ 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน 2.2 แจกอุปกรณ์แก่นักเรียนแล้วให้นักเรียนคิด และออกแบบว่าจะจัดวางส่วนประกอบอย่างไร หากยังมีนักเรียนคนใดยังไม่พอใจ ก็จัดวางใหม่จน กว่าจะเป็นที่พอใจของนักเรียนทุกคน จึงติดลงบน กระดาน 3. ขั้นสรุป 3.1 ให้แต่ละกลุ่มแสดงผลงานของตนเอง 3.2 สรุปถึงผลของการทำงานร่วมกัน ต้องมี การวางแผนร่วมกัน ต้องมีความพอใจร่วมกัน
10	กิจกรรม บล็อก พลาสติก สร้างสรรค์	เพื่อให้นักเรียนมีการ ร่วมมือ ช่วยเหลือกัน รู้จักวางแผนการ ทำงาน	1. ขั้นนำ สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับบล็อกพลาสติกว่า สามารถนำไปประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ได้หลายอย่าง ให้ นักเรียนยกตัวอย่างว่าสามารถทำอะไรได้บ้าง 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน 2.2 ให้นักเรียนช่วยกันคิดวางแผนว่าจะ ประดิษฐ์อะไร เพื่อเป็นผลงานของกลุ่ม เมื่อตกลง กันได้ ให้นักเรียนช่วยกันต่อบล็อก ให้เป็นไปตามที่ ตกลงกันได้ 2.3 เมื่อเสร็จแล้วให้นักเรียนตั้งชื่อผลงานของ กลุ่ม

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
10	กิจกรรมลีลา ท่าทางสัตว์	เพื่อให้นักเรียนมีการ ร่วมมือ ช่วยเหลือกัน รู้จักวางแผนการ ทำงาน	3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนเสนอผลงานของกลุ่มให้เพื่อน ๆ ฟัง 3.2 ถามความรู้สึกที่นักเรียนมีต่อกิจกรรม สรุปให้นักเรียนฟังว่างานจะออกมาสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ นักเรียนต้องช่วยกันทำงาน
11	กิจกรรม ร้องรำทำ เพลง	เพื่อให้นักเรียนฝึกการ เป็นผู้นำผู้ตาม กล้า แสดงออก	1. ขั้นนำ ผู้วิจัยอธิบายว่าจะให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมา ร้องเพลง พร้อมท่าทางประกอบ 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน 2.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มตกลงกันว่าจะร้อง เพลงอะไร จะมีการนำเสนออย่างไร อาจจะมี คนเป็นต้นเสียง และต้องมีท่าประกอบด้วย โดยผู้ วิจัยให้แต่ละกลุ่มได้ฝึกซ้อมก่อนเพื่อให้เกิดความ พร้อมเพรียงกัน 2.3 เมื่อพร้อมแล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมา นำเสนอเพลงนั้น โดยมีผู้นำเป็นพิธีกรกล่าวก่อนเริ่ม การแสดง และมีผู้นำในการทำท่าทางประกอบด้วย 3. ขั้นสรุป 3.1 .1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการ ทำกิจกรรมนี้ 3.2 ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับการทำกิจกรรม และ ความสำคัญของการร่วมมือกันในการทำสิ่งต่าง ๆ และสรุปเกี่ยวกับการเป็นผู้นำผู้ตาม
12	กิจกรรม ฟาร์มสัตว์ใน ฝัน	เพื่อให้นักเรียนมีการ ร่วมมือ ช่วยเหลือกัน ช่วยกันคิด ช่วยกัน วางแผนในการทำงาน แสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิด เห็นของผู้อื่น	1. ขั้นนำ สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับฟาร์มเลี้ยงสัตว์ว่า ประกอบด้วยอะไรบ้าง นักเรียนอยากมีฟาร์มแบบ ไหน 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
12	กิจกรรม ฟาร์มสัตว์ใน ฝัน	เพื่อให้นักเรียนมีการ ร่วมมือ ช่วยเหลือกัน ช่วยกันคิด ช่วยกัน วางแผนในการทำงาน แสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิด เห็นของผู้อื่น	2.2 ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดวางแผนว่าจะทำ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มอย่างไร แล้วแบ่งหน้าที่ กันทำ โดยใช้ดินน้ำมันปั้นเป็นสัตว์และส่วน ประกอบต่าง ๆ ของฟาร์ม แล้วช่วยกันจัดเป็นฟาร์ม ให้สวยงาม 2.3 ให้นักเรียนช่วยกันตั้งชื่อฟาร์ม 3. ขึ้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาเสนอผลงาน ของตนเอง 3.3 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกในการทำ กิจกรรมนี้ 3.4 สรุปให้นักเรียนฟังว่า ในการทำงานใด ๆ ก็ ตามถ้ามีความร่วมมือกัน ช่วยกันคิดช่วย กันวางแผน รู้จักแบ่งหน้าที่กันทำ งานนั้นก็จะ ประสบความสำเร็จลงได้ด้วยดี
13	กิจกรรม อักษร มหาสุนัข	เพื่อให้นักเรียนได้ฝึก การการร่วมมือ ช่วย เหลือกันในการทำงาน	1. ชื่นนำ สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับตัวอักษรต่าง ๆ ว่า สามารถนำมาประสมให้เป็นคำที่มีความหมายได้ โดยยกตัวอย่างง่าย ๆ ให้เด็กฟัง 2. ขึ้นดำเนินกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน 2.2 ผู้วิจัยแสดงบัตรคำพร้อมภาพประกอบ ให้ นักเรียนช่วยกันหาตัวอักษรมาประสมกันตาม บัตรคำที่ผู้วิจัยให้ดู กลุ่มไหนหาได้แล้วให้ตบมือ 2.3 ดำเนินตามขั้นตอน 2.2 จนครบทุกคำ 3. ขึ้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรม 3.2 สรุปให้นักเรียนฟังว่า ในการทำงานกลุ่ม นักเรียนต้องช่วยเหลือและร่วมมือกัน

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
14	กิจกรรม ละครแสน สนุก	เพื่อให้นักเรียนได้รู้จัก บทบาทหน้าที่ของการ เป็นผู้นำผู้ตาม กล้า แสดงออก	1. ชื่นนำ สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ใน ชีวิตประจำวัน เช่น การเป็นครู นักเรียน พ่อ แม่ ลูก หมอ พยาบาล คนไข้ หรืออื่น ๆ ว่าทำหน้าที่ อะไรกันบ้าง 2. ขั้นตอนกิจกรรม 2.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่ม ละ 4 คน 2.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันปรึกษาหารือ กันว่าจะแสดงเกี่ยวกับอะไร โดยแบ่งบทบาท หน้าที่กันว่าใครจะเป็นอะไร และต้องทำอะไรบ้าง พร้อมกับตั้งชื่อกลุ่มของตนไว้ด้วย 2.3 ให้แต่ละกลุ่มออกมาแสดงเรื่องที่กลุ่มตกลง กันไว้ 2.4 ให้เพื่อนนักเรียนอีกกลุ่มดูและทายว่ากลุ่ม นั้นแสดงเรื่องอะไร 3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมที่ทำ 3.2 ผู้วิจัยอธิบายถึงการใช้ชีวิตประจำวัน เรา ต้องมีบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำผู้ตาม
15	กิจกรรม โรงเรียน น่ายุ่	เพื่อให้นักเรียนมีการ ร่วมมือ โดยทุกคนมี ส่วนร่วมในการวางแผน แบ่งหน้าที่กัน ทำงาน และ ช่วยเหลือกัน แสดง ความคิดเห็นและยอมรับ ความของผู้อื่น	1. ชื่นนำ ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับโรงเรียน และ ส่วนประกอบที่จะทำให้โรงเรียนน่ายุ่ ซึ่งผู้วิจัยจะ ให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาชิ้นหนึ่ง โดยการ วาดภาพโรงเรียนและระบายสีให้สวยงาม ซึ่งจะ ประกอบด้วย อาคารเรียน เสาธง ครู นักเรียน ดวงอาทิตย์ ต้นไม้ นก สนามฟุตบอล 2. ขั้นตอนกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
15	กิจกรรม โรงเรียน น่ายุ	เพื่อให้ นักเรียนมีการ ร่วมมือ โดยทุกคนมี ส่วนร่วมในการวาง แผน แบ่งหน้าที่กัน ทำงาน และ ช่วยเหลือกัน แสดง ความคิดเห็นและยอมรับ ความของผู้อื่น	2.2 แจกอุปกรณ์ให้นักเรียน แล้วผู้วิจัยติด กระดาษวาดเขียนไว้ที่กระดาน แล้วให้นักเรียน ช่วยกันออกแบบว่าจะจัดภาพอย่างไร แล้วตกลงกัน ว่าใครจะวาดรูปส่วนประกอบใด โดยแบ่งกันวาด คนละ 2 รูป เมื่อตกลงกันได้แล้วให้นักเรียนออกไป วาดที่ละคน 2.3 นำรูปภาพที่วาดเสร็จแล้วลงมาให้ให้นักเรียน ช่วยกันระบายสีให้สวยงาม กลุ่มใดทำเสร็จให้ตบมือ 3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาแสดงผลงาน ของตนเอง 3.2 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับกิจกรรม นี้ 3.3 ครูสรุปเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน แม้งาน จะมีหลายขั้นตอน แต่ถ้ามีการร่วมมือกัน ทุกอย่าง ก็จะสำเร็จลงได้ด้วยดี
16	กิจกรรม หอคอย	เพื่อให้ นักเรียนมีการ ร่วมมือ มีการช่วย เหลือ แนะนำกัน ยอมรับความคิดเห็น ของผู้อื่น	1. ขั้นนำ สนทนากับนักเรียนว่าเราสามารถนำหลอดมาทำ อะไรได้บ้าง แล้วอธิบายว่าสามารถนำหลอดมาต่อ เป็นหอคอยได้ โดยทำให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน 2.2 ให้นักเรียนคิดว่าจะต่อหลอดอย่างไรให้เป็น หอคอย โดยให้ต่อที่ละคน ขณะที่ต่อเพื่อน สามารถแนะนำ หรือช่วยกันบอกได้ เพื่อให้มีความ สวยงามและสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยใช้เวลา 20 นาที เมื่อหมดเวลาครูให้สัญญาณบอก 3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนออกมาแสดงผลงานของตน และชื่นชมผลงานของเพื่อน 3.2 ถามความรู้สึกในการทำกิจกรรม 3.3 ในการทำงานร่วมกัน ต้องมีการช่วยเหลือ กัน แนะนำกัน และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
17	กิจกรรม ไปค่านา ทำทาง	เพื่อให้นักเรียนเข้าใจ บทบาทของการเป็น ผู้นำผู้ตาม	1. ขั้นนำ สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับการไปค่านา การใช้ สัญลักษณ์ เพื่อสื่อความหมายแทนคำพูด 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 แบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน 2.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาใน การไปค่านา จากรูปภาพที่ผู้วิจัยมีให้ โดยให้เพื่อนที่ เหลือทำทำทางไปค่านาต่อกันเป็นทอด ๆ โดยให้คน สุดท้ายเป็นคนทนายค่านานั้นก่อน ถ้าตอบไม่ได้ก็ให้ คนที่ถัดขึ้นมาเรื่อย ๆ เป็นคนตอบ ถ้าไม่มีใครตอบ ได้ ก็ให้คนไปค่านาเป็นคนแรกเฉลย 2.3 ทำตามข้อ 2.2 โดยเปลี่ยนตำแหน่งในการ ไปค่านา นักเรียนทุกคนมีโอกาสเป็นคนแรกในการไป ทำทาง 3. ขั้นสรุป 3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกในการทำ กิจกรรม 3.2 ผู้วิจัยสรุปให้นักเรียนฟังว่า การที่ทำเราจะ เป็นผู้นำใคร โดยให้ผู้อื่นเข้าใจได้นั้น ต้องมีการวิธี การที่เหมาะสม ทั้งทำทางและคำพูด
18	กิจกรรม เที่ยวป่า และปัจฉิมนิเทศน์	1. เพื่อให้นักเรียนมี การร่วมมือ ช่วยเหลือ วางแผนร่วมกับเพื่อน แสดงความคิดเห็นและ ยอมรับความคิดเห็น ของผู้อื่น 2. ให้นักเรียนบอก ความรู้สึกและ ประโยชน์ของการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้	1. ขั้นนำ 1.1 สนทนากับเด็ก โดยครูบอกกับเด็กว่า สมมติเราจะไปเที่ยวป่า ให้เด็กช่วยกันคิดและบอก ว่าในป่ามีอะไรบ้าง 1.2 ให้เด็กบอกชื่อสัตว์ที่ตนเองชอบมา 1 ชื่อ 2. ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.1 ให้เด็กนั่งเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน 2.2 แจกกระดาษให้เด็กคนละ 1 แผ่น ให้วาด ภาพสัตว์ที่ตนเองชอบ คนละ 1 ชนิด 2.3 ผู้วิจัยบอกให้เด็กแต่ละกลุ่มร่วมกันสร้าง ภาพ “เที่ยวป่า” โดยมีข้อตกลงว่า - สมาชิกทุกกลุ่ม จะต้องร่วมกันปรึกษา หาหรือว่าควรจะมีภาพอะไรบ้าง - จะต้องมีการวาดภาพของทุกคนปรากฏอยู่ใน ภาพ และมีรายละเอียดอื่น ๆ ประกอบด้วย

ครั้งที่	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	การดำเนินการ
18	กิจกรรม เที่ยวป่า และปักษี นิเทศน์	1. เพื่อให้นักเรียนมี การร่วมมือ ช่วยเหลือ วางแผนร่วมกับเพื่อน แสดงความคิดเห็นและ ยอมรับความคิดเห็น ของผู้อื่น 2. ให้นักเรียนบอก ความรู้สึกและ ประโยชน์ของการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้	- สมาชิกแต่ละกลุ่มจะต้องช่วยกันตกแต่ง รายละเอียดของภาพให้เป็นภาพที่สมบูรณ์ และสวยงาม 2.4 ผู้วิจัยแจกกระดาษขาวแผ่นใหญ่ กลุ่มละ 1 แผ่น พร้อมสี กรรไกร กาว ให้นักเรียนช่วยกันสร้าง ภาพ "เที่ยวป่า" 2.5 เมื่อหมดเวลา ผู้วิจัยบอกให้เด็กเก็บวัสดุ อุปกรณ์ 3. ขั้นสรุป 3.1 ผู้วิจัยนำภาพของแต่ละกลุ่มมาให้เด็กดูหน้า ห้อง เพื่อให้ชื่นชมผลงานของแต่ละกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยผู้วิจัยซักถามและ กระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็น 3.2 ผู้วิจัยให้เด็กพูดถึงการทำงานภายในกลุ่ม 3.3 ผู้วิจัยสรุปเรื่องการทำงานภายในกลุ่ม ปักษีนิเทศ 1. ให้นักเรียนแต่ละคนพูดถึงความรู้สึกและสิ่งที่ ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในครั้งนี้ 2. ร้องเพลงอำลา

รายละเอียดโปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ครั้งที่ 1

ปฐมนิเทศ

และ

กิจกรรมเรขาคณิตสร้างสรรค์

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนกับนักเรียน
2. เพื่อให้นักเรียนได้มีการร่วมมือ การช่วยเหลือ และการแบ่งปัน การทำตามกฎกติกา

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

ปฐมนิเทศ

4. ผู้วิจัยแนะนำตัวและให้นักเรียนแนะนำตัว
5. สร้างความคุ้นเคย โดยให้นักเรียนจับคู่กันแล้วซักถามเพื่อน ในเรื่องต่าง ๆ โดยผลัดกันถาม
6. ออกมาเล่าให้เพื่อนคนอื่น ๆ ฟัง

เข้าสู่กิจกรรม

วัสดุอุปกรณ์

1. กระดาษโปสเตอร์สีต่าง ๆ ตัดเป็นชิ้นส่วนรูปทรงเรขาคณิต ชุดละ 16 ชิ้น ทั้งหมด 4 ชุด ดังนี้

1.1 รูปวงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 2 นิ้ว	จำนวน 2 รูป
1.2 รูปวงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 นิ้ว	จำนวน 2 รูป
1.3 รูปครึ่งวงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 2 นิ้ว	จำนวน 2 รูป
1.4 รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 1 x 1 นิ้ว	จำนวน 2 รูป
1.5 รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 2 x 2 นิ้ว	จำนวน 2 รูป
1.6 รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 2 x 4 นิ้ว	จำนวน 1 รูป
1.7 รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 1 x 2 นิ้ว	จำนวน 2 รูป
1.8 รูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วฐานยาว 4 นิ้ว สูง 2 นิ้ว	จำนวน 1 รูป
1.9 รูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วฐานยาว 2 นิ้ว สูง 1 นิ้ว	จำนวน 2 รูป
2. กระดาษวาดเขียนแผ่นใหญ่ 4 แผ่น
3. กาวกลุ่มละ 1 แท่ง

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ

ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนเรื่องรูปทรงเรขาคณิต โดยถามว่ารูปต่าง ๆ เป็นรูปอะไร หลังจากนั้นแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

2. ขั้นตอนกิจกรรม ในการดำเนินกิจกรรมนี้แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 แจกซองที่บรรจุรูปทรงเรขาคณิตทั้ง 16 ชิ้น ให้กลุ่มละซอง พร้อมกระดาษวาดเขียนและกาว แบ่งชิ้นส่วนให้นักเรียนคนละ 4 ชิ้น เพื่อให้นักเรียนนำชิ้นส่วนมารวมกัน สร้างสรรค์งานขึ้นมาชิ้นหนึ่ง ในขณะที่ปฏิบัติงานห้ามพูดคุย ปรึกษาหารือกัน ทุกคนทำตามสภาพที่ตนสัมผัส และตามความต้องการของตน โดยนักเรียนคนแรกพิจารณานำชิ้นส่วน 1 ชิ้น ไปติดบนกระดาษวาดเขียน และให้คนต่อไปปฏิบัติเช่นเดียวกับคนแรกเรื่อย ๆ ไปจนครบทุกคน แล้วจึงเริ่มต้นใหม่รอบที่ 2 ถึงรอบที่ 4 จนครบทุกคน

ช่วงที่ 2 แจกซองที่บรรจุรูปทรงเรขาคณิตทั้ง 16 ชิ้น ให้กลุ่มละซอง พร้อมกระดาษวาดเขียนและกาว แบ่งชิ้นส่วนให้นักเรียนคนละ 4 ชิ้น เพื่อให้นักเรียนนำชิ้นส่วนมารวมกัน สร้างสรรค์งานขึ้นมาชิ้นหนึ่ง ก่อนปฏิบัติงานนักเรียนสามารถพูดคุย วางแผน ปรึกษาหารือกันได้ว่าจะสร้างสรรค์งานร่วมกันอย่างไร หลังจากนั้นให้ลงมือทำ โดยให้นักเรียนคนแรกพิจารณานำชิ้นส่วน 1 ชิ้น ไปติดบนกระดาษวาดเขียน และให้คนต่อไปปฏิบัติเช่นเดียวกับคนแรกเรื่อย ๆ ไปจนครบ 4 รอบทุกคน ในขณะที่ปฏิบัติงาน นักเรียนทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นในงานของกลุ่มได้

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้นักเรียนออกมาแสดงผลงานของกลุ่มตนเองว่าเป็นอย่างไร แล้วให้นักเรียนตัดสินว่างานของกลุ่มตนเอง ระหว่างครั้งแรกกับครั้งที่ 2 ว่ารูปไหนสวยกว่า

3.2 ถามความรู้สึกของนักเรียนทั้ง 2 ช่วง ว่าเป็นอย่างไร ชอบทำแบบไหนมากกว่า

3.3 ผู้วิจัยสรุปถึงประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน ว่าถ้าทุกคนช่วยเหลือร่วมมือกันงานก็จะประสบความสำเร็จลงด้วยดี

(ดัดแปลงจาก ทศพร มณีศรีขำ. 2539 : 162 –164)

ครั้งที่ 2 กิจกรรมหาสมบัติ

จุดมุ่งหมาย

ให้นักเรียนรู้จักบทบาทของตนเองในการเป็นผู้นำและผู้ตามที การทำตามกฎกติกา

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. สิ่งของต่าง ๆ จำนวน 8 ชิ้น
2. นกหวีด

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ

ผู้วิจัยสนทนากับเด็กเรื่องการปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ ร่วมกัน จะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์และกติกา ซึ่งทุกคนจะต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นระเบียบ และในบางสถานการณ์จะต้องมีการแสดงความเป็นผู้นำ และสมาชิกที่เหลือก็ต้องเป็นผู้ตามที่ดีด้วย

2. ขั้นตอนกิจกรรม

2.1 ผู้วิจัยแจกของให้เด็กคนละ 1 ชิ้น

2.2 ผู้วิจัยพาเด็กออกไปนอกบริเวณห้องที่จัดกิจกรรม แล้วให้นักเรียนนำของไปซ่อนไว้ภายในห้องที่จัดกิจกรรมทีละคน โดยไม่บอกให้ใครทราบ

2.3 ผู้วิจัยพาเด็กกลับเข้ามาในห้อง แล้วแบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม

2.4 เมื่อได้ยินเสียงนกหวีด ให้เด็กแต่ละกลุ่มจับมือเพื่อนไว้ไม่ให้หลุดจากกัน และเริ่มไปหาของที่แต่ละคนซ่อนไว้ในที่ต่าง ๆ ในขณะที่หาของห้ามพูดคุยกันเด็ดขาด แต่อนุญาตให้ใช้ท่าทางบอกไปได้บ้าง เช่น พยักหน้า สายศีรษะ บัญปากไปทิศทางที่ต้องการ เป็นต้น โดยต้องใช้เวลาน้อยที่สุดในการหาของ

2.5 กลุ่มใดที่นำของมาได้ครบ ให้รับนามาวางไว้ที่หน้ากลุ่มของตนแล้วร้อง “ไชโย”

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้เด็กร่วมกันแสดงความรู้สึกและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ในหัวข้อต่อไปนี้

3.1.1 การต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกาในการทำกิจกรรมอย่างเคร่งครัด รวมถึงการไม่ยอมรับและไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกาจะเกิดผลอย่างไรในการทำกิจกรรมนี้

3.1.2 การเป็นผู้นำและผู้ตามในขณะที่ทำกิจกรรม

3.2 ผู้วิจัยสรุปเรื่องการยอมรับ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกา และการรู้จักบทบาทของตนเองในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

ครั้งที่ 3 กิจกรรมป้องกันเคลื่อนที่

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนมีการร่วมมือ และช่วยเหลือกัน ปฏิบัติตามกฎหมายกติกา

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. ปิงปอง จำนวน 10 ลูก
2. ช้อน จำนวน 8 คัน
3. ตะกร้าเล็ก จำนวน 4 ใบ
4. แก้วน้ำ จำนวน 4 ตัว

การดำเนินการ

1. ชื่นนำ

ผู้วิจัยสนทนาเกี่ยวกับอุปกรณ์ จำนวนอุปกรณ์ แล้วแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม

2. ขั้นตอนกิจกรรม

ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มยืนเข้าแถว เว้นระยะห่างเท่า ๆ กัน โดยด้านหน้าของแต่ละกลุ่ม มีตะกร้าที่ใส่ปิงปองจำนวน 5 ลูก วางอยู่บนแก้วน้ำ และด้านหลังของแต่ละกลุ่มมีตะกร้าเปล่า ซึ่งวางไว้บนแก้วน้ำ หลังจากนั้นแจกช้อนให้นักเรียนคนละ 1 คัน ให้นักเรียนคนแรกใช้ช้อนตักปิงปองในตะกร้า 1 ลูก แล้วเดินไปส่งให้เพื่อนคนที่ 2 คนที่ 2 เดินไปส่งให้เพื่อนคนที่ 3 คนที่ 3 เดินไปส่งให้คนที่ 4 และคนที่ 4 เดินไปใส่ในตะกร้า ในขณะที่กำลังส่งให้นักเรียนใช้มือถือช้อนในการส่งเท่านั้น ห้ามใช้มืออื่นช่วย ถ้าขณะที่ส่งลูกปิงปองเกิดหล่น ต้องเริ่มต้นที่คนแรกใหม่ ทำอย่างนี้จนลูกปิงปองหมด เมื่อครบรอบแล้วให้เปลี่ยนกันเป็นคนแรกและคนสุดท้ายจนครบทุกคน

3. ขั้นสรุป

3.1 ผู้วิจัยถามความรู้สึกเกี่ยวกับกิจกรรมที่เล่นว่าเป็นอย่างไร ชอบอยู่ตำแหน่งไหน ซึ่งจะเห็นว่านักเรียนแต่ละคนเป็นผู้นำหรือไม่ ผู้วิจัยถามถึงสาเหตุที่ปิงปองหล่น

3.2 ผู้วิจัยอธิบายถึงการทำกิจกรรมร่วมกัน ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน อย่ารีบร้อน ในขณะที่ทำทุกคนมีความสามารถที่จะเป็นผู้นำได้

ครั้งที่ 4

กิจกรรมลูกเต๋ามหาสนุก

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้ร่วมมือ และช่วยเหลือกัน

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

ลูกเต๋าดัดสติ๊กเกอร์รูปภาพต่าง ๆ จำนวน 2 ชุด

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ

ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับรูปภาพที่ติดอยู่บนลูกเต๋าว่ามีอะไรบ้าง โดยแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ คน สัตว์ สิ่งของ พืช

2. ขั้นดำเนินกิจกรรม

2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

2.2 แจกลูกเต๋ามาให้นักเรียนกลุ่มละ 1 ชุด

2.3 ให้นักเรียนสำรวจรูปภาพบนลูกเต๋าว่ามีอะไรบ้าง

2.4 ผู้วิจัยกำหนดประเภทของรูปภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้นักเรียนในกลุ่มช่วยกันค้นหา แล้วนำมาต่อกันให้มากที่สุด ภายในเวลา 2 นาที โดยผู้วิจัยจะให้สัญญาณเมื่อหมดเวลา แล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนับจำนวนของลูกเต๋านำมาต่อกัน

2.5 ทำตามขั้นตอนที่ 4 โดยกำหนดรูปภาพบนลูกเต๋ามาจนครบทุกประเภท แล้วนับว่ากลุ่มไหนทำได้ถูกต้องและมีจำนวนมากกว่า

3. ขั้นสรุป

1.3 ถามความรู้สึกของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมที่เล่น

1.4 อธิบายให้เด็กเห็นถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น ว่าต้องร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน งานถึงจะสำเร็จและออกมาดี

ครั้งที่ 5 กิจกรรมเฮฮาทำเต็น

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทบาทของการเป็นผู้นำผู้ตาม ปฏิบัติตามกฎกติกา

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. เทปเพลง
2. นกหวีด

การดำเนินการ

1. ชื่นนำ

ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับการเป็นผู้นำผู้ตาม ว่าในสถานการณ์ต่าง ๆ เราจะต้องรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน

2. ขั้นตอนกิจกรรม

2.1 ผู้วิจัยจัดเตรียมเทปเพลง พร้อมทั้งอธิบายให้นักเรียนฟังว่าจะมีการทำท่าทางประกอบเพลง โดยให้นักเรียนตกลงกันว่าใครจะเป็นผู้นำทำเต็นเป็นลำดับก่อนหลัง ในการทำท่าผู้นำต้องคิดท่าที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองมากที่สุด แล้วเพื่อน ๆ ก็ต้องทำตามให้เหมือน

2.2 ผู้วิจัยเป่านกหวีดเป็นสัญญาณว่าจะมีการเปลี่ยนผู้นำคนใหม่ ซึ่งต้องคิดท่าที่ไม่ซ้ำกับที่เพื่อน ๆ ทำไปแล้ว

2.3 ดำเนินการไปจนกระทั่งนักเรียนได้ออกมาเป็นผู้นำในการทำท่าเต็นจนครบทุกคน

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการทำกิจกรรมนี้

3.2 ครูสรุปเกี่ยวกับการเป็นผู้นำผู้ตาม ว่านักเรียนต้องรู้จักกล้าที่จะนำและยอมเป็นผู้ตาม

ครั้งที่ 6

กิจกรรมร่างกายของเรา

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนมีการร่วมมือ มีการวางแผนร่วมกัน ช่วยเหลือกัน ปฏิบัติตามหน้าที่ และปฏิบัติตามกฎกติกา

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. กระดาษตัดเป็นรูปส่วนประกอบของร่างกาย ได้แก่ ศีรษะ ตา หู จมูก ปาก ลำตัว ต้นแขน ปลายแขน มือ ต้นขา น่อง เท้า รวมทั้งหมด 20 ชิ้น โดยด้านหลังของแต่ละชิ้นติดกระดาษขาว 2 หน้า จำนวน 2 ชุด
2. กระดาษโปสเตอร์แผ่นใหญ่ 2 แผ่น

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ

ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับร่างกายของเรา ส่วนประกอบต่าง ๆ และความสำคัญของอวัยวะแต่ละส่วน
2. ขั้นดำเนินกิจกรรม
 - 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน
 - 2.2 ให้นักเรียนตกลงกันโดยแบ่งชิ้นส่วนคนละ 5 ชิ้น
 - 2.3 ให้นักเรียนปรึกษากันว่า ใครจะนำชิ้นส่วนไหนไปติดบนกระดาษโปสเตอร์ก่อน โดยให้ติดทีละคน ทีละชิ้นจนครบ
3. ขั้นสรุป
 - 3.3 ให้นักเรียนออกมาแสดงผลงานของกลุ่ม โดยอธิบายส่วนต่าง ๆ ของร่างกายแก่เพื่อน ๆ
 - 3.4 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับกิจกรรมนี้
 - 3.5 สนทนาถึงผลดีของการร่วมมือกัน และผลเสียหากนักเรียนไม่ร่วมมือกันในการทำงานครั้งนี้

ครั้งที่ 7 กิจกรรมต่อรูปผลไม้

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญของการให้ร่วมมือ และการช่วยเหลือ และการแบ่งปัน ปฏิบัติตามกฎกติกา

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. รูปภาพผลไม้ที่ไม่ได้ตัดเป็นชิ้นส่วน ได้แก่ ชมพู แอปเปิ้ล ส้มและมะม่วง
2. ชิ้นส่วนรูปภาพผลไม้ที่กล่่าวมาข้างต้นทั้ง 4 ชนิด แต่ละชนิดจะแบ่งออกเป็น 4 ชิ้นส่วน รวมทั้งสิ้น 16 ชิ้นส่วน จำนวน 2 ชุด

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ
 - ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับผลไม้ ว่ารู้จักผลไม้อะไรบ้าง
2. ขั้นตอนกิจกรรม
 - 2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน
 - 2.2 ให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มเลือกผลไม้คนละชนิด โดยไม่ซ้ำกัน เมื่อตกลงกันได้ให้นำรูปผลไม้ที่ตนเลือกไปติดไว้ที่เสื้อของตนเอง
 - 2.3 ผู้วิจัยบอกนักเรียนว่า กลุ่มจะทำงานสำเร็จก็ต่อเมื่อในกลุ่มต้องมีรูปผลไม้ที่ต่อเสร็จแล้วทั้ง 4 ชนิด โดยทุก ๆ คน จะมีรูปผลไม้ที่ตนเองเลือกไว้ต่อเสร็จอย่างสมบูรณ์
 - 2.4 ให้นักเรียนแต่ละคนต่อรูปผลไม้ที่ตนเองเลือกไว้ โดยขณะที่ต่อห้ามพูดคุยหรือทำสัญญาณใด ๆ กับเพื่อน ห้ามแย่งชิ้นส่วนของผู้อื่น และขณะที่ต่อให้สังเกตว่าเพื่อนแต่ละคนต้องต่อรูปอะไร ถ้าตนเองมีก็ยื่นชิ้นส่วนนั้นให้กับเพื่อน โดยเน้นว่างานของกลุ่มจะสำเร็จทุกคนต้องช่วยเหลือกัน
 - 2.5 ผู้วิจัยแจกชิ้นส่วนให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม ซึ่งแต่ละคนจะได้ชิ้นส่วนคนละ 4 ชิ้นส่วน โดยผู้วิจัยได้ทำการคละชิ้นส่วนไว้เรียบร้อยแล้ว
 - 2.6 ให้นักเรียนเริ่มต่อรูปภาพ โดยผู้วิจัยจะจับเวลา ถ้ากลุ่มไหนเสร็จก่อนให้ตบมือ
3. ขั้นสรุป
 - 3.1 ให้นักเรียนชมผลงานของตนเอง และถามความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมว่าอะไรทำให้ล่าช้าหรือเร็ว
 - 3.2 ผู้วิจัยสรุปว่าในการทำงานเป็นกลุ่มทุกคนต้องช่วยเหลือกัน ต้องพูดคุยกัน ถ้าไม่ช่วยเหลือและพูดคุยกัน งานก็อาจจะไม่สำเร็จหรือสำเร็จช้า

ครั้งที่ 8 กิจกรรมลีลาท่าทางสัตว์

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกเป็นผู้นำผู้ตาม

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

ฉลากรูปสัตว์ต่าง ๆ ได้แก่ เป็ด ลิง ไก่ สุนัข เสือ แมว นก ช้าง

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ

สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับสัตว์ต่าง ๆ ที่นักเรียนรู้จักว่ามีอะไรบ้าง และให้นักเรียนท่าทางและเลียนเสียงสัตว์ต่าง ๆ

2. ขั้นดำเนินกิจกรรม

2.1 ให้นักเรียนแต่ละคนจับฉลากรูปภาพคนละ 1 ใบ ซึ่งแต่ละรูปจะมีลำดับตัวเลขบอกไว้ เมื่อจับได้แล้วนักเรียนไม่ต้องบอกใครว่าตนจับได้รูปอะไร

2.2 หลังจากนั้นให้นักเรียนเตรียมท่าทางและเลียนเสียงสัตว์ที่ตนเองจับได้

2.3 ผู้วิจัยถามว่าใครได้หมายเลข 1 ให้ออกมาแสดงท่าทางและเลียนเสียงสัตว์ที่ตนเองจับได้หน้าห้องและเดินไปรอบ ๆ โดยให้นักเรียนคนอื่น ๆ ทำท่าทางและเลียนเสียงพร้อมกับเดินตามผู้นำด้วย ถ้าสัตว์ชนิดใดมีเพลงประกอบก็ให้นักเรียนร้องเพลงไปด้วยได้ ถ้าใครไม่ทำตามจะถูกให้มาแสดงคนเดียว

2.4 ทำตามในขั้นตอนที่ 3 โดยให้นักเรียนออกมาแสดงจนครบทุกคนตามลำดับหมายเลขที่นักเรียนจับได้

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมที่ทำ

3.2 ให้นักเรียนเข้าใจถึงบทบาทของการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี

ครั้งที่ 9 กิจกรรมบ้านน้อย

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนเกิดการร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปัน วางแผนร่วมกัน แสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

3 กระดาษวาดเขียน 2 แผ่น

4 กระดาษรูปภาพส่วนประกอบของบ้าน ซึ่งติดกระดาษขาว 2 หน้าไว้ด้านหลัง ได้แก่ บ้าน ต้นไม้ เมฆ ดวงอาทิตย์ นก สุนัข ดอกไม้ รั้วบ้าน และคน จำนวน 2 ชุด

การดำเนินการ

1. ชื่นนำ

สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับบ้านและส่วนประกอบต่าง ๆ ในบริเวณบ้านที่จะทำให้บ้านน้อย

2. ขั้นตอนกิจกรรม

4.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

4.2 แจกอุปกรณ์แก่นักเรียนแล้วให้นักเรียนคิดและออกแบบว่าจะจัดวางส่วนประกอบอย่างไร หากยังมีนักเรียนคนใดยังไม่พอใจ ก็จัดวางใหม่จนกว่าจะเป็นที่พอใจของนักเรียนทุกคน จึงติดลงบนกระดาษ

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้แต่ละกลุ่มแสดงผลงานของตนเอง

3.2 สรุปถึงผลของการทำงานร่วมกัน ต้องมีการวางแผนร่วมกัน ต้องมีความพอใจร่วมกัน

ครั้งที่ 10

กิจกรรมบล็อกพลาสติกสร้างสรรค์

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนมีการร่วมมือ ช่วยเหลือกัน รู้จักวางแผนการทำงาน

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

บล็อกพลาสติกจำนวน 2 ชุด

การดำเนินการ

1. ชี้นำ

สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับบล็อกพลาสติกว่าสามารถนำไปประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ได้หลายอย่าง ให้นักเรียนยกตัวอย่างว่าสามารถจะทำอะไรได้บ้าง

2. ขั้นตอนกิจกรรม

2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

2.2 ให้นักเรียนช่วยกันคิดวางแผนว่าจะประดิษฐ์อะไร เพื่อเป็นผลงานของกลุ่ม เมื่อตกลงกันได้ ให้นักเรียนช่วยกันต่อบล็อก ให้เป็นไปตามที่ตกลงกันได้

2.3 เมื่อเสร็จแล้วให้นักเรียนตั้งชื่อผลงานของกลุ่ม

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้นักเรียนเสนอผลงานของกลุ่มให้เพื่อน ๆ ฟัง

3.2 ถามความรู้สึกที่นักเรียนมีต่อกิจกรรม

3.3 สรุปให้นักเรียนฟังว่างานจะออกมาสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนต้องช่วยกันทำงาน

ครั้งที่ 11

กิจกรรมร้องรำทำเพลง

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม กล้าแสดงออก

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

-

การดำเนินการ

1. ชื่นนำ

ผู้วิจัยอธิบายว่าจะให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาร้องเพลง พร้อมทำท่าทางประกอบ

2. ขั้นตอนกิจกรรม

2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

2.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มตกลงกันว่าจะร้องเพลงอะไร จะมีการนำเสนออย่างไร อาจจะมีคนเป็นต้นเสียง และต้องมีท่าประกอบด้วย โดยผู้วิจัยให้แต่ละกลุ่มได้ฝึกซ้อมก่อนเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงกัน

2.3 เมื่อพร้อมแล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอเพลงนั้น โดยมีผู้นำเป็นพิธีกรกล่าวก่อนเริ่มการแสดง และมีผู้นำในการทำท่าทางประกอบด้วย

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการทำกิจกรรมนี้

3.2 ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับการทำกิจกรรม และความสำคัญของการร่วมมือกันในการทำสิ่งต่าง ๆ และสรุปเกี่ยวกับการเป็นผู้นำผู้ตาม

ครั้งที่ 12

กิจกรรมฟาร์มสัตว์ในฝัน

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนมีการร่วมมือ ช่วยเหลือกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผนในการทำงาน แสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. ดินน้ำมันสีต่าง ๆ
2. กระดาษแข็งขนาด A4 2 แผ่น

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ

สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับฟาร์มเลี้ยงสัตว์ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง นักเรียนอยากมีฟาร์มแบบไหน

2. ขั้นดำเนินกิจกรรม

2.1 แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

2.2 ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดวางแผนว่าจะทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มอย่างไร แล้วแบ่งหน้าที่กันทำ โดยใช้ดินน้ำมันปั้นเป็นสัตว์และส่วนประกอบต่าง ๆ ของฟาร์ม แล้วช่วยกันจัดเป็นฟาร์มให้สวยงาม

2.3 ให้นักเรียนช่วยกันตั้งชื่อฟาร์ม

3. ขั้นสรุป

3.5 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาเสนอผลงานของตนเอง

3.6 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกในการทำกิจกรรมนี้

3.7 สรุปให้นักเรียนฟังว่า ในการทำงานใด ๆ ก็ตามถ้ามีความร่วมมือกัน ช่วยกันคิดช่วยกันวางแผน รู้จักแบ่งหน้าที่กันทำ งานนั้นก็จะประสบความสำเร็จลงได้ด้วยดี

ครั้งที่ 13
กิจกรรมอักษรมหาสนุก

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการการร่วมมือ ช่วยเหลือกันในการทำงาน

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. ตัวอักษรทั้ง 44 ตัว จำนวน 2 ชุด
2. บัตรคำพร้อมภาพประกอบ จำนวน 2 ชุด

การดำเนินการ

1. ชำนาญ

สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับตัวอักษรต่าง ๆ ว่าสามารถนำมาประสมให้เป็นคำที่มีความหมายได้ โดยยกตัวอย่างคำง่าย ๆ ให้เด็กฟัง

2. ขั้นตอนกิจกรรม

2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

2.2 ผู้วิจัยแสดงบัตรคำพร้อมภาพประกอบ ให้นักเรียนช่วยกันหาตัวอักษรมาประสมกันตามบัตรคำที่ผู้วิจัยให้ดู กลุ่มไหนหาได้แล้วให้ตบมือ

2.3 ดำเนินตามขั้นตอน 2.2 จนครบทุกคำ

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรม

3.2 สรุปให้นักเรียนฟังว่า ในการทำงานกลุ่มนักเรียนต้องช่วยเหลือและร่วมมือกัน

ครั้งที่ 14
กิจกรรมละครแสนสนุก

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำผู้ตาม กล้าแสดงออก

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

ให้นักเรียนเตรียมเองเท่าที่หาได้

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ

สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในชีวิตประจำวัน เช่น การเป็นครู นักเรียน พ่อ แม่ ลูก หมอ พยาบาล คนไข้ หรืออื่น ๆ ว่าทำหน้าที่อะไรกันบ้าง

2. ขั้นดำเนินกิจกรรม

4.3 แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

4.4 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันปรึกษาหารือกันว่าจะแสดงเกี่ยวกับอะไร โดยแบ่งบทบาทหน้าที่กันว่าใครจะเป็นอะไร และต้องทำอะไรบ้าง พร้อมกับตั้งชื่อกลุ่มของตนไว้ด้วย

4.5 ให้แต่ละกลุ่มออกมาแสดงเรื่องที่กลุ่มตกลงกันได้

4.6 ให้เพื่อนนักเรียนอีกกลุ่มดูและทายว่ากลุ่มนั้นแสดงเรื่องอะไร

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมที่ทำ

3.2 ผู้วิจัยอธิบายถึงการใช้ชีวิตประจำวัน เราต้องมีบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำผู้ตาม

ครั้งที่ 15 กิจกรรมโรงเรียนน้อย

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนมีการร่วมมือ โดยทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผน แบ่งหน้าที่กันทำงาน และช่วยเหลือกัน แสดงความคิดเห็นและยอมรับความของผู้อื่น

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. กระดาษวาดเขียนแผ่นใหญ่ จำนวน 2 แผ่น
2. สี จำนวน 2 กล่อง
3. ดินสอ จำนวน 4 แท่ง
4. ยางลบ จำนวน 2 ก้อน

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ

ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับโรงเรียน และส่วนประกอบที่จะทำให้โรงเรียนน้อย ซึ่งผู้วิจัยจะให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาชิ้นหนึ่ง โดยการวาดภาพโรงเรียนและระบายสีให้สวยงาม ซึ่งจะประกอบด้วย อาคารเรียน เสาธง ครู นักเรียน ดวงอาทิตย์ ต้นไม้ นก สนามฟุตบอล

2. ขั้นดำเนินกิจกรรม

4.7 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

4.8 แจกอุปกรณ์ให้นักเรียน แล้วผู้วิจัยติดกระดาษวาดเขียนไว้ที่กระดาน แล้วให้นักเรียน

ช่วยกันออกแบบว่าจะจัดภาพอย่างไร แล้วตกลงกันว่าใครจะวาดรูปส่วนประกอบใด โดยแบ่งกันวาดคนละ 2 รูป เมื่อตกลงกันได้แล้วให้นักเรียนออกไปวาดที่ละคน

2.3 นำรูปภาพที่วาดเสร็จแล้วลงมาให้ให้นักเรียนช่วยกันระบายสีให้สวยงาม กลุ่มใดทำเสร็จให้

ตอบมือ

3. ขั้นสรุป

3.4 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาแสดงผลงานของตนเอง

3.5 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับกิจกรรมนี้

3.6 ครูสรุปเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน แม้งานจะมีหลายขั้นตอน แต่ถ้ามีการร่วมมือกัน

ทุกอย่างก็จะสำเร็จลงได้ด้วยดี

ครั้งที่ 16
กิจกรรมหอคอย

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนมีการร่วมมือ มีการช่วยเหลือ แนะนำกัน ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. หลอดยาว จำนวน 2 ห่อ
2. เทปใส

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ

สนทนากับนักเรียนว่าเราสามารถนำหลอดมาทำอะไรได้บ้าง แล้วอธิบายว่าสามารถนำหลอดมาต่อเป็นหอคอยได้ โดยทำให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง

2. ขั้นดำเนินกิจกรรม

2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

2.2 ให้นักเรียนคิดว่าจะต่อหลอดอย่างไรให้เป็นหอคอย โดยให้ต่อทีละคน ขณะที่ต่อเพื่อนสามารถแนะนำ หรือช่วยกันบอกได้ เพื่อให้มีความสวยงามและสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยใช้เวลา 20 นาที เมื่อหมดเวลาครูให้สัญญาณบอก

3. ขั้นสรุป

3.7 ให้นักเรียนออกมาแสดงผลงานของตน และติชมผลงานของเพื่อน

3.8 ถามความรู้สึกในการทำกิจกรรม

3.9 ในการทำงานร่วมกัน ต้องมีการช่วยเหลือกัน แนะนำกัน และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

ครั้งที่ 17
กิจกรรมไปค้ำนำทำทาง

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทบาทของการเป็นผู้นำผู้ตาม

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

รูปภาพ 8 รูป ได้แก่ นักมวย นักร้อง ครู หมอ ทหาร ชาวนา คนขับรถ แม่ค้า

การดำเนินการ

3. ขั้นนำ

สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับการไปค้ำ การใช้สัญลักษณ์ เพื่อสื่อความหมายแทนคำพูด

4. ขั้นดำเนินกิจกรรม

4.4 แบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน

4.5 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาในการไปค้ำ จากรูปภาพที่ผู้วิจัยมีให้ โดยให้เพื่อนที่เหลือทำทำทางไปค้ำต่อกันเป็นทอด ๆ โดยให้คนสุดท้ายเป็นคนทายคำไปนั้นก่อน ถ้าตอบไม่ได้ก็ให้คนที่ถัดขึ้นมาเรื่อย ๆ เป็นคนตอบ ถ้าไม่มีใครตอบได้ ก็ให้คนไปค้ำเป็นคนแรกเฉลย

2.3 ทำตามข้อ 2.2 โดยเปลี่ยนตำแหน่งในการไปค้ำจนนักเรียนทุกคนมีโอกาสเป็นคนแรก

ในการไปทำทาง

3. ขั้นสรุป

3.1 ให้นักเรียนแสดงความรู้สึกในการทำกิจกรรม

3.2 ผู้วิจัยสรุปให้นักเรียนฟังว่า การที่ทำเราจะเป็นผู้นำใคร โดยให้ผู้อื่นเข้าใจได้นั้น ต้องมีการวิธีการที่เหมาะสม ทั้งทำทางและคำพูด

ครั้งที่ 18
กิจกรรมเที่ยวป่า
และ
ปัจฉิมนิเทศ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนมีการร่วมมือ ช่วยเหลือ วางแผนร่วมกับเพื่อน แสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ให้นักเรียนบอกความรู้สึกและประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้

ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. สีเทียน	2	กล่อง
2. กระดาษ A4	8	แผ่น
3. กระดาษแข็งสีขาวขนาดสมุดวาดเขียนเล่มใหญ่	2	แผ่น
4. กรรไกรเล็กปลายมน	4	อัน
5. กาว	2	หลอด

การดำเนินการ

1. ขั้นนำ
 - 1.1 สนทนากับเด็ก โดยครูบอกกับเด็กว่า สมมติเราจะไปเที่ยวป่า ให้เด็กช่วยกันคิดและบอกว่าในป่ามีอะไรบ้าง
 - 1.2 ให้เด็กบอกชื่อสัตว์ที่ตนเองชอบมา 1 ชื่อ
2. ขั้นดำเนินกิจกรรม
 - 2.1 ให้เด็กนั่งเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน
 - 2.2 แจกกระดาษให้เด็กคนละ 1 แผ่น ให้วาดภาพสัตว์ที่ตนเองชอบ คนละ 1 ชนิด
 - 2.3 ผู้วิจัยบอกให้เด็กแต่ละกลุ่มร่วมกันสร้างภาพ "เที่ยวป่า" โดยมีข้อตกลงว่า
 - สมาชิกทุกกลุ่ม จะต้องร่วมกันปรึกษาหารือว่าควรจะมีภาพอะไรบ้าง
 - จะต้องมีการวาดภาพของทุกคนปรากฏอยู่ในภาพ และมีรายละเอียดอื่น ๆ ประกอบด้วย
 - สมาชิกแต่ละกลุ่มจะต้องช่วยกันตกแต่งรายละเอียดของภาพให้เป็นภาพที่สมบูรณ์และสวยงาม
 - 2.4 ผู้วิจัยแจกกระดาษขาวแผ่นใหญ่ กลุ่มละ 1 แผ่น พร้อมสี กรรไกร กาว ให้นักเรียนช่วยกันสร้างภาพ "เที่ยวป่า"
 - 2.5 เมื่อหมดเวลา ผู้วิจัยบอกให้เด็กเก็บวัสดุอุปกรณ์
3. ขั้นสรุป
 - 3.1 ผู้วิจัยนำภาพของแต่ละกลุ่มมาให้เด็กดูหน้าห้อง เพื่อให้ชื่นชมผลงานของแต่ละกลุ่ม

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยผู้วิจัยซักถามและกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็น

3.2 ผู้วิจัยให้เด็กพูดถึงการทำงานภายในกลุ่ม

3.3 ผู้วิจัยสรุปเรื่องการทำงานภายในกลุ่ม

ปัจฉิมนิเทศ

1. ให้นักเรียนแต่ละคนพูดถึงความรู้สึกและสิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในครั้งนี้
2. ร้องเพลงอำลา

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวรัชดาภรณ์ อินทะนิน
วันเดือนปีเกิด	27 มกราคม 2517
สถานที่เกิด	จังหวัดเพชรบุรี
สถานที่อยู่	208 ม. 6 ต.หนองจอก อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2535	มัธยมศึกษาปีที่ 6 (วิทย์ – คณิต) จากโรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี
พ.ศ. 2539	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (จิตวิทยา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2544	การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนว) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ